

IV. SZAKASZ

A magyarországi görög keleti román egyház.

I. FEJEZET.

Általános rész.

A magyarországi görög keleti román egyház, amely 1864. december 24-étől kezdve, Nagyszeben székhelylyel érseki provinciát képez, mint független egyház, az 1868. évi IX-ik törvénycikk által is biztosított kanonjogánál és Ő Felsége által 1869. május 28-án szentesített «Szervezési Szabályzat»-ánál fogva – Ő Felsége legfelsőbb felügyelési jogának épségben tartása mellett, – a képviseleti rendszer alapján önállólag rendezi, igazgatja és intézi egyházi, iskolai és alapítványi ügyeit minden alkatrészében és tényezőjében.

Ezen érseki provincia alkatrészeit: 1. a plébániák, 2. az esperességek, 3. a zárdák és 4. az egyházmegyék képezik.

Az érseki provincia élén a nagyszebeni görög keleti román érsek metropolita áll.

Az érseki provincia három egyházmegyéből áll és pedig:

1. Az erdélyi főegyházmegyéből, amelynek élén Mețianu János, a Nagyszebenben székelő görög keleti román érsek-metropolita áll, aki egyszersmind ezen egyházmegyének a megyés püspöke is;

2. az aradi egyházmegyéből, amelynek élén Papp János, az Aradon székelő görög keleti román püspök áll és

3. a karánsebesi egyházmegyéből, amelynek élén Popea Miklós, a Karánsebesen székelő görög keleti román püspök áll.

Miután az 1873. június hó 28-ikán elhunyt báró Șaguna András nagyszebeni görög keleti román érsek, a magyarországi görög keleti román érseki provincia területén felállítandó két új görög keleti román püspökségre 100,000 koronát hagyományozott, amely jelenleg 661,521 K 80 fillért tesz ki: az 1900. évben megtartott nemzeti egyházi kongresszus, amidőn határozatilag kimondotta, hogy a magyarországi görög keleti román érseki provincia területén Nagyvárad, Temesvár és Kolozsvár székhelyekkel, – a jelenleg fennálló három egyházmegyéből kihasítandó, – három új püspökséget létesít, megbizta az érseki szentszéket, hogy ezen új püspökségek felállítására vonatkozólag dol-

gozzon ki egy tervezetet és azt annak idején terjeszse a nemzeti egyházi kongresszus elé.

A magyarországi görög keleti román érseki provincia évenként 150.000 korona állami segélyben részesül. Ebből a segélyből: a nagyszebeni főegyházmegye évenként 100.000 koronát kap, amelyből 50.000 koronát közvetlenül a nagyszebeni főegyházmegyei szentszék kap, a főegyházmegye egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére; 50.000 koronát pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter oszt ki segélyképpen a főegyházmegye lelkészei és ezeknek az özvegyei között; az aradi egyházmegye, egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére évenként 29.300 koronát kap, amelyből 17.300 korona az aradi szentszék területére, 12.000 korona pedig a nagyváradi szentszék területére esik; a karánsebesi egyházmegye pedig egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére évenként 19.800 koronát kap; 900 koronát pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter oszt ki segélyképpen az aradi és a karánsebesi egyházmegyék lelkészei között.

A magyarországi görög keleti román érseki provincia lelkészei, az 1907. évben összesen 1,088.469 K 70 fillér állami kongruában részesültek, amelyből a nagyszebeni főegyházmegye lelkészei 674.177 K 08 fillért; az aradi egyházmegye lelkészei 292,492 koronát (ebből az aradi szentszék területére 176.801 K 32 fillér, a nagyváradi szentszék területére pedig 115,690 K 68 fillér esett) és a karánsebesi egyházmegye lelkészei 121.800 K 62 fillért kaptak.

A magyarországi görög keleti román érseki provinciának van:

- a) 3 papnöveldeje 3 szemináriummal kapcsolatban és pedig: a nagyszebeni, az aradi és a karánsebesi;
- b) 3 tanítóképezdeje 3 alumneummal kapcsolatban és pedig: a nagyszebeni, az aradi és a karánsebesi;
- c) 1 főgimnáziuma: a brassói;
- d) 1 algimnáziuma: a brádi;
- e) 1 alreáliskolája: a brassói;
- f) 1 felső kereskedelmi iskolája: a brassói;
- g) 4 fiu-internátusa és pedig: a belényesi, a lugosi, a nagyváradi és a temesvári;
- h) 2 polgári román leányiskolája internátussal kapcsolatban és pedig: az aradi és a lugosi;
- i) 1690 görög keleti román felekezeti népiskolája.

Az érsekség ügyeit: 1. a püspöki zsinat; 2. a nemzeti egyházi kongresszus és 3. az érsekségi szentszék intézik.

1. Püspöki zsinat.

A püspöki zsinat, a püspökök gyűlése az érsek elnökle alatt, amelyben egyházi, lelki, hitelvi és hitágazati ügyek tárgyaltnak.

2. A nemzeti egyházi zsinat.

A nemzeti egyházi kongresszus, a magyarországi görög keleti vallású románok egész érseki provinciájának a képviselete. A nemzeti egyházi kongresszus elnöke az érsek, tagjai a két megyés püspökön kívül, 30 egyházi és 60 világi képviselő; következőképpen minden egyházmegye 10 egyházi és 20 világi képviselőt küld a nemzeti kongresszusba.

3. Az érseki szentszék.

Az érseki szentszék, az egész érseki provinciának legfőbb közigazgatási és igazságszolgáltatási közege.

Az érseki szentszék áll:

- a) az érsekből, mint elnökből,
- b) a megyés püspökökből, mint természetes tagokból,
- c) 18 rendes és 18 helyettes tagból, még pedig úgy, hogy mindegyik egyházmegye, 6–6 rendes és 6–6 helyettes taggal van abban képviselve.

Az érseki szentszék három tanácsra oszlik és pedig: 1. a szoroson egyházi, 2. az iskolai és 3. a gondnoki tanácsra.

Mindenik tanács elnöke az érsek, természetes tagjai pedig: a megyés püspökök, tagjai pedig: 6 rendes és 6 helyettes tag, még pedig úgy, hogy mindegyik egyházmegye 2–2 rendes és 2–2 helyettes taggal van abban képviselve.

A kongresszusi delegáció és annak hatásköre.

Az unió következtében megszűnt 1700-ban a gyulafehérvári görög keleti román érsekség; a görög keleti román hivek pedig egyházaikkal és zárdáikkal I. Lipót királynak, 1691. augusztus hó 20-ikán kelt diplomája folytán, Csernovics Arzén görög keleti szerb patriárcha fenhatósága alá helyeztettek.

A magyarországi görög keleti román egyház 1864-ig, azaz a nagyszebeni görög keleti román érsekség felállításáig tartozott a görög keleti szerb egyház fenhatósága alá. A nagyszebeni görög keleti román érsekség felállítása folytán, a magyarországi görög keleti román hivek kivétettek a szerb egyház fenhatósága alól és a nagyszebeni érsekség fenhatósága alá helyeztettek.

Habár a magyarországi görög keleti románoknak a szerb egyházból való tényleges kiválása 1864-ben történt, a görög keleti román egyház vagyona mindazonáltal továbbra is a szerb egyháznál maradt, míg végre azután sikerült az 1871. évi nemzeti egyházi kongresszusnak a vegyes községek kettéválasztására illetve a közös vagyonnak a felosztására vonatkozólag, Ő Felsége által jóváhagyott, bizonyos elvbeli megállapodásra jutni a görög keleti szerb kongresszussal.

Ez a megállapodás azonban semmi eredményre sem vezetett, mert a szerb egyház folytonos akadályokat gördített a vegyes községek kettéválasztása elé; amiért is a görög keleti ro-

mán egyház Ő Felsége által delegált budapesti királyi törvényszék előtt per útján volt kénytelen érvényesíteni eme elválasztásokat illetve vagyon felosztásokat. Jelenleg Hernyakova vegyes-község kettéválasztása iránt folyik per; ezenkívül Pancsova és Fehértemplom környékén vannak még olyan vegyes egyház községek, amelyek per útján fogják legközelebb követelni egyházi különválásukat.

A görög keleti román egyháznak a görög keleti szerb egyházból való különválásakor, a görög keleti román egyház csak a Temes vármegyében levő hodosbodrogi zárdát kapta, amiért is a görög keleti román egyház a múlt évben pert indított a bezdini (amelynek értéke 601,995 K 80 fillér), a szentgyörgyi (amelynek értéke 399,851 K 56 fillér) és a meszicsi (amelynek értéke 271,733 K 25 fillér) zárdák iránt, melyeket azon az alapon követel a maga számára, mert azok nagyrészen a románok által lakott területen fekszenek.

A görög keleti kongresszus, – tekintettel arra a körülményre, hogy az egyházi elválás után rendezetlenül maradt ügyek mielőbb lebonyolítottassanak, – 1868-tól kezdve egy kongresszusi delegációt szervezett, amely áll az érsekből, mint elnökből, az aradi püspökből, mint alelnökből és 6 tagból, akik közül 2 egyházi, 4 pedig világi.

Az érseki provincia közös alapjai és vagyona.

Az érseki provinciának a következő közös alapjai vannak:

1. Az 1878-ban létesített általános adminisztratív alap, amely 116.192 K 22 fillért;
2. a kongresszusi alap, amely 10.695 K 61 fillért;
3. a báró Şaguna András, volt nagyszebeni görög keleti román érsek-metropolita által, új görög keleti román püspökségek felállítására szolgáló alap, amely 661.521 K 80 fillért;
4. a báró Şaguna András, volt nagyszebeni görög keleti román érsek-metropolitának emelendő szobor-alapja, amely 42.252 K 20 fillért tett ki.
5. A Trandafil-féle ösztöndíj alapítvány, amelynek felét per útján most nyerte meg a görög keleti román egyház a szerb egyházzal szemben, körülbelül 500.000 koronát tesz ki.

Az érseki provincia közös alapjain kívül, az egyes egyházmegyék egyházi, iskolai és alapítványi vagyona körülbelül 70.000.000 korona.

*Az érseki provincia népmozgalmi viszonyaira vonatkozó adatok. *)*

Az érseki provincia 62 esperességből áll, amelyekhez 2571 és pedig 1838 anya és 733 fiók plébánia tartozik 2040 templom-

*) Ezek az adatok az 1906. évi kongresszusi jegyzőkönyv alapján állítottak össze.

mal, 1690 felekezeti népiskolával, 855 iskolai kerttel és 363 iskolai könyvtárral.

Az egyházi funkciót teljesítő egyének száma 2059, a tanítók száma 1793, akik közül 1211 véglegesített, 411 ideiglenes, 16 helyettes és 125 megtürt.

Az érseki provinciához 898.700 férfi és 874.641 nő, összesen tehát 1,773.341 egyén tartozott.

A családok száma 380.751. A vadházasságok száma 25.660.

Az érseki provinciában 29.404 fiú és 28.997 leány, összesen tehát 58.401 gyermek született, akik közül 10.358 törvénytelen gyermek volt.

Az érseki provinciában 12.091 pár lett egyháziilag összekötve, ezek közül 783 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 1390 pár kelt egybe. Az egyházmegyei szentszékek előtt 120 válóper folyt.

Az érseki provinciában 47.947 és pedig 24.196 férfi és 23.751 nő halt meg; a görög keleti román vallásra 503 egyén tért át; a görög keleti román vallásról pedig 447 egyén tért más vallásra.

Az érseki provinciában a 6–15 éves tanköteles gyermekek száma 243.441 és pedig 126.483 fiú és 116.958 leány. Ezek közül 134.217 és pedig 73.855 fiú és 60.362 leány járt az egyházfelekezeti iskoláiba; 31.920 gyermek pedig olyan iskolákba járt, amelyek nem tartoznak az egyház fenhatósága alá.

Ezek szerint a 243.441 tanköteles gyermek közül 77.304 gyermek nem járt iskolába.

II. FEJEZET.

A nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye.

A) A főegyházmegye története.

A magyarországi és az erdélyi részekben levő görög keleti egyház élén a legrégebb időktől fogva, a Gyulafehérváron székeltek érsek állott, akinek fenhatósága alá több, különböző helyeken székeltek román püspökök tartozott, akiknek egyházmegyéik abban az időben magukban foglalták a tulajdonképpen magyarországi, az erdélyi és bánáti részekben lakó összes románokat. Habár a gyulafehérvári görög keleti román érsekség feltehetőleg a legrégebb időkre vezethető vissza, ennek az élén álló érsekek neveinek egy teljesebb sorozata, mégis csak a XVI-ik század elejétől kezdve őriztetett meg.

Magyarország királyai, a pápák buzdítására a keleti egyházat mindenképpen a nyugati egyházba akarták beolvasztani. Így IX. Gergely pápa, IV. Béla királyt arra szólította fel (1234), hogy a Magyarországon lakó románokat a latin püspökök iránti engedelmességre bírja. Az ország törvényhozása arra kötelezte a románokat, hogy adókat és tizedet fizessenek a latin püspökök-

nek és papoknak. A románoknak egyházi helyzete a reformáció behozatala által még rosszabbra fordult. Miután az erdélyi országgyűlés 1557-ben a lutheránus vallást, 1564-ben a kálvinista vallást és 1571-ben az unitárius vallást iktatta törvénybe, a görög keleti vallás nem volt elismerve bevett vallásfelekezetnek. Midőn a református vallás, uralomra jutott Erdélyben, minden áron arra törekedett, hogy a görög keleti románok térjenek át a református vallásra. Ezért tehát Erdélyben a református fejedelmek alatt, olyan törvényeket hoztak, amelyek hátrányosak voltak a román egyházra. Így Báthory István alatt hozták azt a törvényt, amely szerint «a román vagy görög szektához tartozók, a hazában csak ideiglenesen és pedig csak addig tartózkodhatnak, amíg őket a fejedelmek, valamint a karok és a rendek meg fogják tűrni.» Az ugynevezett «Constitutiones aprobatae» törvény I. cikkének a 8-ik pontja szerint pedig: «Habár a román nemzet nem lett a karok közé fölvéve, vallásuk pedig nem lett a bevett vallások közé iktatva, mindazonáltal addig, amíg az ország érdekében meg fog türetni, az egyházi hivatalok a fejedelemtől olyan püspököt kérjenek, akit a román papok alkalmasnak fognak találni, akit azonban a fejedelem csak abban az esetben fog megerősíteni, hogy ha az hűséges lesz a fejedelemhez». Báthory Kristóf alatt (1597) az erdélyi országgyűlés azt határozta, hogy a kálvinista szuperintendensnek alárendelt román püspököt ad a románoknak, hogy ha azok elhagyják a görög vallást és elfogadják – a román nyelvnek, mint szertartási nyelvnek a fentartásával – a kálvinisták dogmáit. Ilyeténképpen a gyulafehérvári görög keleti érsekek, a kálvinista szuperintendensnek fenhatósága alá lettek helyezve és csakis ennek az ellenőrzése mellett tarthattak zsinatokat és egyéb egyházi összejöveteleket. A görög keleti egyházba kálvinista szellemenben irt román katekizmusokat hoztak be. A románok előkelőbb tagjai pedig azért, hogy állami hivatalokhoz juthassanak, elhagyták egyházukat és áttértek a református vallásra. A görög keleti vallásban megmaradt köznép nem járhatta iskolába gyermekét; a román papoknak pedig a fejedelemnek és a feudális uraknak különböző adókat, tizedet és egyéb díjakat kellett fizetniük; a román parasztok jobbágyak voltak és velük egy színvonalon állóknak tekintettek a román papok is, akiknek egyik-másik fejedelem bizonyos kedvezményeket adott. Az erdélyi görög keleti román egyház azonban mégis megőrizte ortodox jellegét és fenntartva az ortodox egyházzal való összeköttetéseit, érsekeit a bukaresti román érsek szentelte fel.

Ezért használja a bukaresti görög keleti román érsek még a mai napig is címében, hogy «Ungro-Vlachia» érseke. A bukaresti érsek ama ténykedése, hogy felszentelte a gyulafehérvári görög keleti érseket, nem involvált magában semmiféle egyházi juriszdikciót a volt erdélyi görög keleti egyházzal szemben, mert a bukaresti érsek csakis mint a konstantinápolyi patriarcha exar-

chája teljesítette ezt az egyházi funkciót. Az érsek felszentelésének a joga az ortodox egyház kánonjai szerint a patriarchát illeti meg; miután pedig a magyarországi, illetve a volt erdélyi görög keleti egyház a konstantinápolyi patriarchával állott dogmatikai közösségben és ennek folytán az, az ő juriszdkciója alá tartozott: a gyulafehérvári görög keleti érseknek felszentelése, a konstantinápolyi patriarcha jogköréhez tartozott, aki tekintettel a nagy távolságra, olykor-olykor a bukaresti érseket bizta meg a gyulafehérvári görög keleti érsek felszentelésével.

Miután megszűnt az erdélyi fejedelemség és Erdély 1690-ben újra a Habsburg dinasztia alá került, a románok azt remélték, hogy az ő politikai és egyházi sorsuk is meg fog javulni. Ezen reményükben azonban csalatkoztak, mert a bécsi udvari körök azon nézettől vezetettve, hogy Erdélyben a dinasztikus párt csakis akkor fog hatalomra juthatni, ha a protestáns egyházzal szemben meg fog erősíteni a katolikus egyház, minden eszközt felhasználtak aziránt, hogy az erdélyi románokat arra bírják, hogy szakítsanak az ortodox egyházzal és egyesüljenek a nyugati egyházzal.

Ezen unió mozgalmak 1697-ben Teofil gyulafehérvári görög keleti érsek alatt kezdődtek. Teofil érsek halála után 1698-ban Athanász érsek, a román klérus egy részével arra az ígéretre támaszkodva, hogy a nyugati egyházzal való egyesülés esetén, javulni fog a román klérus politikai és anyagi helyzete, tényleg elfogadta az uniót. Erdély nemessége, mely jobbára protestáns volt, nem jó szemmel nézte az uniót, mert ebben egyrészt a katolikus egyháznak, a protestáns egyház rovására történendő megerősödését látta, másrészt pedig azon ígéret folytán, hogy az unió esetében a románok fel lesznek mentve az adók fizetése alól, kiváltságaiban és jövedelmeiben látta magát megrövidítve, illetve megkárosítva. A protestáns nemességnek az unió elé gördített akadályait azonban Kollonics Lipót bibornok, esztergomi érsek és Magyarország primása, sikeresen háritotta el az udvari körök, valamint Hevenesi és Baranyi jezsuiták támogatásával. Az első zsinatot az unió érdekében Teofil érsek 1697. március 21-én tartotta meg, amelyen az összegyűlt papság kimondta, hogy amidőn hiszi és vallja: a katolikus egyház összes dogmáit, továbbra is ragaszkodik a keleti egyház ritusához, böjtjeihez és szokásaihoz.

Az unió törekvéseket az akkori kormánykörök kiváló kedvezményben részesítették és hogy az unió ténye mennél könnyebben nyerjen befejezést, a gyulafehérvári érsek uniálása folytán nem lett betöltve az üresen maradt görög keleti érseki szék; a hegyek tövében épült legtöbb görög keleti zárdák lebontattak, azok vagyona elkoboztatott, szerzetes lakóit pedig, akiket az unió terjedésének a megakadályozóul tekintettek, kiűzték.

A lelkipásztorok nélkül maradt görög keleti románok lelki szükségleteit 83 éven át azok a lelkészek látták el, akiket a szerb püspökök és a román fejedelemségek püspökei szenteltek fel.

Habár az unió terjesztésének az érdekében minden eszközt felhasználtak, az unió kezdetben mégis kevés sikerrel terjedt. Ezt igazolja a hivatalos statisztika is, amely szerint Erdélyben 1762-ben, 128.653 görög keleti családdal szemben csak 25.223 uniált család volt.

Mária Terézia királynő, az érsek nélkül maradt erdélyi görög keleti románok többszörös kérelmére és a karlócai szerb érseknek közbenjárására, az erdélyi görög keleti egyházat 1759-ben Novacovici Dénes, budai szerb püspök adminisztrációja alá helyezte, aki magasabb helyekről azt az utasítást kapta, hogy ne akadályozza meg az unió terjesztését. Novacovicinak 1768-ban történt elhunytja után, az erdélyi görög keleti egyház adminisztrátorává Georgeviciu János verseci püspök lett kinevezve, aki azonban, nagyon valószínű, hogy adminisztrátori működését meg sem kezdte. Az erdélyi görög keleti egyház adminisztrátorává 1770-ben Chiriloviciu Sofron, budai szerb püspök lett kinevezve.

Az erdélyi görög keleti egyház püspökéül végre 1783-ban, a szerb Nichiticiu Gedeon, a sisatováci zárda archimandritája lett Resinár székhelylyel kinevezve, aki 1788-ban halt meg. Nichitici halála után az erdélyi görög keleti egyház püspökéül, szintén Resinár székhelylyel Adamoviciu Geraszimot, a bezdini zárda archimandritáját nevezték ki 1788-ban. Adamoviciu püspök, Bob János balázsfalvai görög katolikus püspökkel egyetértőleg, az erdélyi országgyűléshez kérvényt intézett, amelyben az erdélyi románok számára, tekintet nélkül azok vallására, bizonyos politikai jogokat kért. Ennek következtében az erdélyi országgyűlés 1791-ben, az addig csak megtűrt görög keleti egyháznak szabad vallásgyakorlatot biztosított a LX-ik törvénycikkben. Adamoviciu, aki 1796-ban halt meg, Resinár községben temettetett el, Nichiticiu püspök mellé.

Adamoviciu halála után a püspöki szék 14 éven át volt üresedésben. Az erdélyi görög keleti egyházat ezen idő alatt, mint püspöki helynök, előbb Popovici János esperes, később pedig Huțoviciu Miklós, vajdahunyadi esperes adminisztrálta. Ezen idő alatt az erdélyi görög keleti románok folytonosan arra kérték a királyt, hogy adja meg nekik a jogot aziránt, hogy egyházuk régi szokása szerint, ők maguk, a saját kebelükből választhassanak püspököt. Végre I. Ferencz király 1810. augusztus 13-án megengedte, hogy az erdélyi görög keleti egyház püspökét, ama egyház esperesei válasszák meg. Ennek következtében az erdélyi görög keleti esperesek, Tordán 1810. szeptember 19-én, Moga Vazul szászsebesi caelebs lelkészt választották meg az erdélyi görög keleti román egyház püspökéül, aki az egyházmegyét 1845-ben bekövetkezett haláláig kormányozta.

Püspöksége alatt azonban, az uniónak biztosított kedvezmények miatt, igen kereset tehetett egyházmegyéjének az érdekében.

Moga Vazul püspök halála után, a karlócai szerb érsek ajánlatára, az erdélyi görög keleti román egyházmegye általános püspöki helynökévé Şaguna András, az ujvidéki görög keleti szerb egyházmegyéhez tartozó kobili zárda főnöke lett 1846. június 27-én kinevezve. A kormány, Şaguna sürgetésére, 1847. október 28-án elrendelte az üresedésben levő püspöki szék betöltését, még pedig az 1810-iki választás módja szerint. A választás 1847. december hó 2-án tartatott meg Tordán. A választást gróf Lázár László kormánybiztos vezette. A választáson Şagunán kívül 42 esperes vett részt. A választáson Moga János esperes és papnöveldei tanár 33, Fulea Mózes esperes 31 és Şaguna András püspöki helynök 27 szavazatot kapott és miután Şaguna azon három egyén közt volt, akik a legtöbb szavazatot kapták, a király a kormány ajánlatára, 1848 január 24-én, Şaguna Andrást nevezte ki püspökké, akit Rajacsics József, karlócai szerb érsek 1848. évi Szent-Tamás vasárnapján (husvét vasárnapját követő vasárnapon) szentelt fel püspökké.

Şaguna András, macedón-román szülőktől 1809. január 1-én született Miskolcon Anasztáz névre kereszteltetett. Atyját, ki kereskedő volt, Şaguna Naumnak, anyját pedig Grabovsky Anasztáziának hívták. Szüleinek családja a Macedóniában levő Grabova városából származott, ahonnan azonban a törökök üldöztetéseivel elől Magyarországra jött. Miután atyját korán elvesztette, úgy ő, mint fivére, Avreta, Grabovsky Atanász nagybátyjuk, budapesti tekintélyes kereskedő házában nevelkedtek. Şaguna, miután elvégezte Budapesten a gimnáziumot és az egyetem jogi fakultását, a verseci papnövelde hallgatója lett. Theológiai tanulmányainak a befejezése után, Stratimirovics István patriarcha, Karlócára nevezte ki szentszéki jegyzővé és papnöveldei tanárrá. Şaguna 1833-ban a Szerémségben levő hopovai zárdában szerzetesi fogadalmat tett, amikor is Anasztáz keresztnevét, András szerzetesi névvel cserélte fel. Şaguna 1834-ben diakonussá, 1835-ben archidiakonussá, 1837-ben szincsellé, 1838-ban protoszincsellé, 1842-ben archimandritává lett előléptetve. Şaguna 1845-ig Versecen, mint papnöveldei tanár és az odavaló szentszék alelnöke; 1845-től kezdve pedig, mint az ujvidéki egyházmegyéhez tartozó kobili zárda főnöke működött és mint ilyen lett kinevezve az erdélyi görög keleti egyházmegye általános püspöki helynökévé, később pedig annak püspökévé.

Şagunának, az erdélyi görög keleti egyházmegye püspökévé történt kinevezése, a hazai görög keleti román egyházra nézve epochális fontossággal bírt. Miután az erdélyi görög keleti egyházmegyében nagyon el voltak hanyagolva az egyházi ügyek és a papok kiképzése is igen fogyatékos volt, Şaguna püspök legelső feladatául azt tűzte ki, hogy a klérusnak egy magasabb kultu-

rális helyzetet biztosítson és ebből a célból, az elődje alatt Nagyszebenben felállított teológiai tanfolyam helyett, amely 6 hónapig tartott, 1850-ben egy rendes papnövelde és tanítóképezde állított fel, amelyben kezdetben a papnövendékek tanfolyama 2 évig, a tanítóképezdészeké pedig 1 évig tartott; 1857-től kezdve a tanítóképezdészek tanfolyama 2 évre, 1863-tól kezdve a papnövendékek tanfolyama pedig 3 évre emeltetett. Ugyancsak 1863-ban lett megnyitva a Şaguna által az egyházmegyének ajándékozott szeminárium is, amelyben 50 papnövendék nyert teljes ellátást. Ebben a szemináriumban lettek azután elhelyezve a papnövelde és tanítóképezde helyiségei is. Hogy Şaguna ezeket az intézeteket tudományosan képzett tanárokkal lássa el, a kiválóbb tehetségű ifjakat, az általa létesített ösztöndíjakkal tanárokká képezte ki. Şaguna második feladatául a népnevelést tűzte ki és ebből a célból arra törekedett, hogy minden egyes községben felekezeti népiskolát létesítsen. A tanítás ellenőrzésének a céljából a plébánosokat iskolai igazgatókká, az espereseket pedig kerületi tanfelügyelőkké nevezte ki, akik mint a felügyeletet és az ellenőrzést gyakorló közegek, a püspök és a szentszék fenhatósága alatt állottak. A tanítók gyakorlati kiképzése céljából, behozta a nagy szünidei tanítói konferenciákat.

Şaguna ténykedésének köszönhető a brassói központi görög keleti román iskolának (főgimnázium, alreáliskola és felsőkereskedelmi iskola), valamint a brádi görög keleti román algimnáziumnak a létesítése is, amelyekre jelentékeny összeget áldozott. Şaguna, hogy a templomokat és az iskolákat a szükséges könyvekkel láthassa el, 1852-ben Nagyszebenben egy egyházmegyei könyvnyomdát létesített. Şaguna 1853-ban létesítette a «Telegraful Roman» román politikai hírlapot, amely azóta az erdélyi görög keleti román egyházmegye hivatalos közlönye.

Şaguna, ahogy elfoglalta a püspöki széket, minden erejéből arra törekedett, hogy visszaállítsák a görög keleti román érsekség, amely megszűnt volt az unió folytán. A görög keleti románok ezen kívánságuknak, a Balázsfalván 1848. május 15-én megtartott román népgyűlésen adtak első ízben kifejezést, amely népgyűlés egyik elnöke Şaguna András püspök volt. Ugyancsak ennek a kívánságnak adott kifejezést az 1850-ben Nagyszebenben megtartott egyházmegyei zsinat is. A görög keleti románok ezen kívánsága azonban igen sok nehézségbe ütközött. A görög keleti román érsekség felállítását leginkább a szerb patriárcha ellenzte, aki nem szívesen mondott volna le, a magyarországi és a bukovinai görög keleti román püspökségek felett gyakorolt fenhatóságáról. Şagunának, a görög keleti érsekség visszaállítása érdekében kifejtett fáradozásai, hiába valók voltak az abszolutizmus ideje (1850–1860) alatt.

Şaguna, a szerb püspökkel az 1850–1851-ben Bécsben közösen megtartott konferencián akarta már szóvá tenni a hazai görög

keleti román egyháznak, a hazai görög keleti szerb egyháztól való különválását, ebben azonban megakadályozta őt Rajacsics karlócai szerb patriárcha. Az egyházi különválásra vonatkozó első komoly lépés 1860-ban történt, amidőn Ausztria-Magyarország összes görög keleti püspökei Bécsben konferenciát tartottak ebben a tárgyban. Şaguna püspöknek az volt a terve, hogy a hazai görög keleti románok számára Nagyszebenben felállítandó görög keleti román érsekség fenhatósága alá helyeztessék, mint suffraganus püspökség, a csernovici görög keleti püspökség is. Bár Şagunát ebben a tervében az összes bukovinai románság támogatta, báró Petrino Miklóssal az élén, ezen terve még sem sikerült, mert azt meghiusította Hachmann Jenő, az akkori csernovici görög keleti püspök, aki egyéni nagyravágyástól vezettetve, ellentétben Şagunával arra törekedett, hogy ne a nagyszebeni, hanem a csernovici püspökség emeltessék érseki rangra és ennek a fenhatósága alá helyeztessenek a magyarországi görög keleti román püspökségek. Hachmann ezen óhaját részben el is érte, mert a csernovici püspökség 1873-ban érsekségre emeltetett és a Dalmáciában levő zárai és katarói püspökségek, mint suffraganus püspökségek helyeztettek annak fenhatósága alá.

Végre a hazai görög keleti románok kívánságát és Şaguna püspök fáradozásait mégis siker koronázta, mert az 1864. december 24-én kelt királyi leirat megengedte, hogy a hazai görög keleti románok számára Nagyszeben székhelylyel, visszaállítassék a görög keleti román érsekség és hogy ezáltal a hazai görög keleti román egyház különválasszassék a hazai görög keleti szerb egyháztól. A királyi leiratban nagyszebeni érsekké Şaguna András, az addigi nagyszebeni püspök neveztetett ki. A visszaállított érsekség fenhatósága alá helyeztettek, mint szuffraganus püspökségek: az addig is fennállott aradi görög keleti román püspökség és az érsekség visszaállításával egyidejűleg szervezett karánsebesi görög keleti román püspökség, amelynek első püspökévé, a korona 1865-ben Popasu János archimandritát, brassói görög keleti román esperest nevezte ki.

Az érsekség visszaállítása után, a hazai görög keleti román egyház, az 1868-iki nemzeti egyházi kongresszuson szerveztetett és mint ilyen az 1868. évi IX. t.-cikkben, Ő felsége legfelsőbb felügyeleti jogának az épségben tartása mellett, mint független egyház iktattatott a hazai törvényekbe. Şaguna, az érsekség összes alkotó részeibe behozta a szinodálitást, amelynek alapja, a hazai görög keleti román egyház autonómiáját biztosító «Szervezési Szabályzatban van letéve, amely 1869. május 28-án nyert királyi szentesítést.

Şaguna az egyházi téren kifejtett működésén kívül, mint a románok egyik számottevő politikusa tűnt ki és mint ilyen az 1848. május 15-én Balázsfalván, az ugynevezett «Szabadságmezőn»

megtartott román népgyűlés egyik szervezője és vezetője volt. Şaguna ezen népgyűlés határozatai értelmében szerkesztett kérvényekkel ment a királyhoz Insbruckba, Bécsbe és Olmützbe és számot vetve a politikai körülményekkel több ízben, de mindig alkalmas időben járt közben a románok vezetőférfiaival egyetértőleg aziránt, hogy a románok részére politikai, egyházi és kulturális jogokat szerezzen. Így 1860-ban részt vett a császári szenátusban, ahol kiváló tevékenységet fejtett ki a birodalomban élő nemzetiségeknek és különösen a románoknak nyújtandó jogok megszerzésének az érdekében. Neki köszönhető az erdélyi román irodalmi és közművelődési egyesületnek (Astra) 1861-ben történt létesítése is. Şaguna volt az 1861-ben a Nagyszebenben megtartott román nemzeti konferenciának a vezetője; mint a románok vezetője részt vett az 1861-ben Gyulafehérváron, a magyarokkal közösen megtartott politikai konferencián; ő volt az egyik vezetője az 1863-ban Nagyszebenben megtartott román nemzeti kongresszusnak, amelyen megállapították, hogy minő magatartást tanúsítsanak a románok az 1863/4-ben Nagyszebenben megtartandó erdélyi országgyűlésen; Şaguna részt vett az 1865-ben Kolozsváron megtartott feudális országgyűlésen is, amelyen minden erejéből ellenezte Erdélynek Magyarországgal való unióját, amely ellen a románság nevében különvéleményt nyújtott be. Erre azután Dózsa képviselő azt indítványozta, hogy az országgyűlés fogja perbe Şagunát ezen hazafiatlan magatartásáért. Şaguna mint főrendiházi tag részt vett az 1867-iki és az 1868-iki országgyűléseken, amelyeken a hazai görög keleti román érsekség fennállását biztosító IX. t.-c. becikkelyezése alkalmából hosszabb beszédek tartott. Ezzel azután Şagunának be is záródik politikai működése. Şaguna, aki látva a románok között felmerült politikai diferenciákat és különösen a románoknak két és pedig az aktivisták (ezeknek Şaguna volt a vezetője) passzivisták táborára való szétválását, teljesen elkedvetlenedett. 1869-ben pedig, amidőn a románok Şaguna minden tiltakozása dacára kimondották volt Szerdahelyen a politikai passzivitást, Şaguna végképpen visszavonult a politikai élettől és attól kezdve minden idejét egyházának szentelte. Şaguna igen sok egyházi tankönyvet írt és íratott. Könyvei közül legnevezetesebb: «A görög keleti egyház kanonjoga».

Şaguna szivbajtól gyötörve, hosszas betegeskedés után 1873. június 28-án halt meg 64 éves korában. Holttestét kívánságához képest Resináron, a templom körül elterülő temetőben felállított kriptában helyezték örök nyugalomra. Şaguna az életében tett alapítványokon kívül, 400.000 korona magánvagyonát is az egyháznak hagyományozta, amelyből 200.000 koronát egy, az ő nevét viselő alapítványra hagyta, hogy abból a főegyházmegye templomai és iskolái segélyeztessenek; 50–50.000 koronát pedig a Nagyváradon és a Temesváron felállítandó új görög keleti román püspökségeknek hagyta (ez az alap ma

661.521 K 80 f.-t tesz ki); 100.000 koronát pedig a főegyházmegye több alapjai között rendelt kiosztani.

Ő Felsége Şagunát, az egyházi téren kifejtett tevékenységeért és különösen a dinasztia és az udvari körök iránt tanúsított ragaszkodásáért és hűségéért, 1850-ben a Lipót rend II. osztályával, 1852-ben a bárói és a valóságos belső titkos tanácsosi méltósággal, 1864-ben a vaskoronarend I. osztályával, 1867-ben pedig a Lipótrend nagykeresztjével tüntette ki. A magyarországi görög keleti román érseki provincia pedig az egyházi téren kifejtett működésének elismerésül szobrot fog neki állítani, amelynek alapja jelenleg 42.252 K 20 f.-t tesz ki.

Şaguna halála után, 1873. augusztus 28-án Ivacicoviciu Prokop, aradi püspök lett görög keleti román érsekké megválasztva, aki azonban 1874. július 31-én karlócai szerb patriárkává történt megválasztása után, lemondott a nagyszebeni érseki székről.

Ivacicoviciu után, 1874. október 20-án a nagyszebeni nemzeti egyházi kongresszus Popasu János, karánsebesi görög keleti román püspököt választotta meg görög keleti román érsekké, akit azonban a korona, politikai okokból kifolyólag nem erősített meg ezen méltóságában.

Az érsekválasztó kongresszus 1874. november hó 20-án ült újra össze. Az ezen kongresszuson megejtett választás azonban eredménytelen volt, mert a szavazó cédulák legnagyobb része üres volt. Másnap, azaz 1874. november 21-én megtartott választáson Popea Miklós, nagyszebeni archimandritával szemben, Román Miron, aradi görög keleti román püspök lett görög keleti román érsekké megválasztva.

Román Miron 1879-ben vezette a magyarországi görög keleti román püspöki kart Ő Felsége elé, hogy tiltakozásának adjon kifejezést, a magyar nyelvnek a népiskolákba való behozatala ellen; majd 1883-ban, a főrendiházban tiltakozott a középiskolai törvényjavaslat ellen, amely – szerinte – sérelmes volt a magyarországi görög keleti román egyház autonómiájára.

Ő Felsége Románt valóságos belső titkos tanácsosává nevezte ki; a csernovici egyetem görög keleti teológiai fakultása pedig a doktori címmel tüntette ki.

Román Miron, aki 1898. október 16-án halt meg, végrendeletileg 40.000 koronát hagyományozott a nagyszebeni főegyházmegyei papság segélyezésére.

Román Miron halála után, a nagyszebeni nemzeti egyházi kongresszus 1898. december 31-én Meţianu János, aradi görög keleti román püspököt választotta meg nagyszebeni görög keleti román érsekké.

Meţianut Ő Felsége, érdemeinek elismerésképpen 1879-ben a vaskoronarend II-ik osztályával, 1896-ban pedig a Ferencz József I. osztályu érdemrendjével tüntette ki.

Meţianu János érseksége alatt készült el a nagyszebeni érseki

katedrális templom, amely a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegyének 800.000 koronájába került, amely összeg közadakozás útján gyűlt össze. Mețianu érsek a katedrális templomot 1906. május 13-án szentelte fel.

B) A főegyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

A főegyházmegye a volt erdélyi részeket foglalja magában. A főegyházmegye élén Mețianu János érsek-metropolita áll, aki Nagyszebenben székel.

A főegyházmegye ügyeit a 60 tagból álló egyházmegyei zsinat és a 27 ülnökből álló egyházmegyei szentszék vezeti.

A főegyházmegye évenként 100.000 korona állami segélyben részesül, amelyből 50.000 koronát közvetlenül a nagyszebeni főegyházmegyei szentszék kap egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére; 50.000 koronát pedig a vallás és közoktatásügyi miniszter oszt ki segélyképpen a főegyházmegye lelkészei és ezeknek az özvegyei között.

A főegyházmegye lelkészei az 1907. évben 674.177 K 08 fillér állami kongruában részesültek.

A főegyházmegye a következő 34 esperességből áll:

1. az abrudbányai 23; 2. a szentágotai 34; 3. a gyulafehérvári 40; 4. a feleki 23; 5. a besztercei 23; 6. a töröcsvári 24; 7. a brassói 25; 8. a topánfalvai 19; 9. a kővári 31; 10. a kolozsvári 34; 11. a kőhalmi 24; 12. a dési 30; 13. a dévai 34; 14. a dobrai 17; 15. a fogarasi 38; 16. a hátszegi 35; 17. a vajdahunyadi 23; 18. a marosillyei 25; 19. a lupsai 29; 20. a medgyesi 34; 21. a szerdahelyi 25; 22. a marosvásárhelyi 20; 23. a szászvárosi 28; 24. a szászrégeni 21; 25. a szászsebesi 25; 26. a szelistyei 13; 27. a nagyszebeni 26; 28. a segesvári 30; 29. a küküllői 24; 30. a háromszéki 27; 31. a tordai 31; 32. a magyaregregyi 22; 33. a zarándi 51 és 34. az algyógyi 37 anya plébániával.

A főegyházmegye klérusa áll:

a) a központban:

1 érsekből, 1 archimandritából, 1 protoszincselből, 1 ieromonachusból, 3 esperes szentszéki előadó-ülnökből, 3 lelkész tanárból, 3 diákonus szentszéki hivatalnokból;

b) a vidéken:

31 esperesből, 3 nyugalmazott esperesből, 3 tiszteletbeli esperesből, 898 plébánosból, 5 adminisztrátorból, 42 káplánból, 9 egyéb hivatalban levő lelkészből, 2 elmozdított lelkészből, 11 hivataláról lemondott lelkészből, 6 nyugalmazott lelkészből, 2 diákonusból és 3 Amerikában alkalmazott lelkészből, összesen tehát 1028 egyénből.

A nagyszebeni papnöveldében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 111 papnövendék volt, akik

közül 89-nek középiskolai érettségi bizonyítványa, 21-nek nyolc középiskolai osztálya, 1-nek pedig négy középiskolai osztálya volt, aki emellett még elvégezte a tanítóképezdét is.

A főegyházmegyében összesen 951 és pedig 573 véglegesítet, 253 ideiglenes és 125 megtúrt felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 622,969 K 25 fillért tett ki.

A nagyszebeni tanítóképezdében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 113 tanítóképezdész volt. A tanítóképezde egy gazdasági iskolával áll kapcsolatban.

A főegyházmegyéhez 1252 és pedig 941 anya- és 311 fiókléplánia tartozik, 1066 templommal.

A főegyházmegyében: 1. a nagyszebeni papnövelde, 2. a nagyszebeni tanítóképezde, 3. a brassói főgimnázium, 4. a brassói algimnázium, 5. a brádi algimnázium, 6. a brassói alreáliskola, 7. a brassói felső kereskedelmi iskola, 8. 804 felekezeti népiskola, 9. 545 iskolai kert és 10. 173 iskolai könyvtár állott fenn.

A főegyházmegyéhez 394,454 férfi és 383,048 nő, összesen tehát 777,502 egyén tartozott.

A családok száma 169,870. A vadházasságok száma 4826.

A főegyházmegyében 12,354 fiú és 12,571 leány, összesen tehát 24,925 gyermek született, akik közül 2295 törvénytelen gyermek volt.

A főegyházmegyében 5576 pár lett egyháziilag összeeskerve, ezek közül 529 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 88 pár kelt egybe. A főegyházmegyei szentszék előtt 86 válóper folyt.

A főegyházmegyében 18,952 egyén és pedig 9514 férfi és 9438 nő halt meg; a görög keleti román vallásra 301 egyén tért át; a görög keleti román vallásról pedig 148 egyén tért más vallásra.

A főegyházmegyében a 6–12 éves tanköteles gyermekek száma 76,016 volt és pedig 39,764 fiú és 36,252 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 52,625 gyermek és pedig 28,995 fiú és 23,630 leány látogatta.

A főegyházmegyében a 13–15 éves tanköteles gyermekek száma 30,195 volt és pedig 15,409 fiú és 14,786 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 16,645 gyermek és pedig 8538 fiú és 8107 leány látogatta.

A főegyházmegyében a 6–15 éves tanköteles gyermekek közül 11,645 járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a főegyházmegye fenhatósága alá.

Ezek szerint a főegyházmegyében 106,211 tanköteles gyermek közül 25,296 nem járt iskolába.

A főegyházmegyének a központban kezelt alapítványai és alapjai.

A főegyházmegyének a központban kezelt alapítványai és alapjai összesen 6.761,714 K 86 fillért tettek ki.

Nagyobb alapítványai és alapjai a következők:

1. Az általános adminisztratív alap 1.115,827 K 90 f. 2. A Rudolf-féle alap 572.443 K. 3. Az «András szeminárium» alapja 735.428 K 34 f. 4. A könyvnyomda alapja 242.643 K 18 f. 5. A templomok alapja 189.863 K 28 f. 6. A székesegyház alapja 109.571 K 14 f. 7. Az iskolai alap 295.760 K 13 f. 8. A nyugdíj-alap 802.457 K 09 f. 9. A Móga-féle alapítvány 183.908 K 31 f. 10. A Ferenc József-féle alapítvány 149.932 K. 11. A Şaguna-féle alapítvány 394.504 K 70 f. 12. A Pantazi-féle alapítvány 406.150 K 57 f. 13. Az Andronic-féle alapítvány 463.256 K 89 f. 14. A Román Miron-féle alapítvány 45.912 K 07 f. 15. A Vlád-féle alapítvány 55.275 K. 16. A Cologea-féle alapítvány 24.166 K. 17. A Peiovici-féle alapítvány 4965 K. 18. Az építendő szeminárium alapítványa 133.670 K 81 f. 19. A Dr. Mihaiu Abraham-féle alapítvány 78.575 K. 20. A Bota-féle alapítvány 20.182 K 56 f. 21. A tűzbiztosítási alap 55.419 K 38 f. 22. A Flóra-kert 101.364 K 59 f. stb.

Ösztöndíjak.

A főegyházmegye az 1906/7. iskolai évre a következő évi ösztöndíjakat nyújtotta:

1. Az állami ösztöndíjből 4000 koronát; 2. Móga-féle alaptól 3000 koronát; 3. a Ferenc József-féle alapítványból 3720 koronát; 4. a Cologea-féle alapítványból 440 koronát; 5. a Peioviciu-féle alapítványból 100 koronát; 6. a Raţiu Katalin alapítványból 60 koronát; 7. a Popeseu János alapítványból 80 koronát; 8. A Putnoky Miklós-féle alapítványból 30 koronát; 9. a Román Miron-féle alapítványból 800 koronát; 10. a Hania János-féle alapítványból 80 koronát; 11. a Manoviciu alapítványból 100 koronát; 12. a Cora-féle alapítványból 100 koronát; 13. a Dr. Todea Absolon-féle alapítványból 510 koronát; 14. a Vlád Miklós-féle alapítványból 1000 koronát; 15. a Mihaiu-féle alapítványból 700 koronát; 16. a Trandafil-féle alapítványból 8000 koronát.

A főegyházmegye az 1906/7. iskolai évben összesen tehát 22.720 koronát osztott ki ösztöndíjképpen.

A nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye szentszékének 1908. évi kiadásai.

1. Az érsek-metropolitának.....	24.000 –
2. Az érseki vikáriusnak.....	7.000 –
3. A szentszéki előadó ünlököknek illetékei.....	20.760 –
4. A szentszéki titkárnak illetékei.....	3.000 –
5. A szentszéki pénztárnok jutalomdíja.....	2.000 –
6. A szentszéki ellenőr jutalomdíja.....	2.000 –
7. A szentszéki számvevő illetékei.....	2.600 –
8. A szentszéki irattárnok illetékei.....	2.240 –
	<hr/>
	átvitel63.600 –

	áthozat.....	63.600 –
9. A szentszéki pénztári tiszt illetékei.....		1.000 –
10. A szentszéki számvevőség illetékei.....		4.680 –
11. A szentszéki kiadó illetékei.....		1.400 –
12. A szentszéki iktató illetékei.....		1.400 –
13. A szentszéki irnokok illetékei.....		1.400 –
14. Szentszéki kiküldetésekre.....		2.000 –
15. A zsinati és a kongresszusi képviselők napidijai.....		3.000 –
16. A szentszéki iroda költségei.....		4.000 –
17. A szentszéki szolgálóknak.....		1.800 –
18. A szentszéki gazdának.....		600 –
19. Az érseki szervezet fentartására.....		300 –
20. Az esperesek dotációjára.....		16.000 –
21. Irodai lakbérekre.....		3.000 –
22. A főegyházmegyei szegényebb iskolák segélyezésére.....		4.000 –
23. Adókra.....		5.500 –
24. Az épületek fentartására.....		2.000 –
25. Rendkívüli kiadások.....		500 –
26. Könyvtárnoknak.....		600 –
27. 15% fizetési pótlék a szentszéki tisztviselőknek és espereseknek.....		9.781.50
	Osszesen:	129.661.50

Ezen kiadások részben az államsegélyről, részben pedig az alapok évi kamataiból fedeztettek.

Tanítói értekezletek.

A főegyházmegye görög keleti román felekezeti néptanítói nem képeznek külön tanítói egyesületet. A nagyszebeni főegyházmegyei szentszék, a főegyházmegye tanítóit a «Szervezési Szabályzat» 130. §-a értelmében minden évben értekezletre hívja össze, amely rendszerint a husvét utáni héten szokott megtartatni és azon a szentszék által kinevezett központi biztos elnököl, aki az értekezlet megtartásának a napját bejelenti az illetékes kir. tanfelügyelőnek és az illetékes közigazgatási hatóságoknak.

A főegyházmegye ezen tanítói értekezleteket illetőleg 17 kerületre van felosztva.

1. Az első kerületet a brassói, a töröcsvári és a háromszéki esperességek;

2. a második kerületet: a fogarasi és a szentágothai esperességek;

3. a harmadik kerületet: a nagyszebeni és a feleki esperességek;

4. a negyedik kerületet: a szelistyei és a szerdahelyi esperességek;

5. az ötödik kerületet: a szászsebesi és a gyulafehérvári esperességek;

6. a hatodik kerületet: a hátszegi és a vajdahunyadi esperességek;

7. a hetedik kerületet: a szászvárosi esperesség;

8. a nyolcadik kerületet: a dévai, a dobrai és a marosillyei esperességek;

9. a kilencedik kerületet: a zarándi (a brádi) esperesség;

10. a tizedik kerületet: az abrudbányai és a topánfalvai esperességek;

11. a tizenegyedik kerületet: a lupsai és a tordai esperességek;

12. a tizenkettedik kerületet: a kolozsvári és a magyar-egregyi esperességek;

13. a tizenharmadik kerületet: a dési és a besztercei esperességek;

14. a tizennegyedik kerületet: a kővári és a szolnoki esperességek;

15. a tizenötödik kerületet: a szászrégeni és a marosvásárhelyi esperességek;

16. a tizenhatodik kerületet: a medgyesi és a küküllői esperességek;

17. a tizenhetedik kerületet: a kőhalmi és a segesvári esperességek tanítói képezik.

A tanítói értekezleteken megjelent tanítók utazási költségeit (ha nem laknak azon a helyen, ahol az értekezlet tartatott) és 3 K napidijait az illető tanítók plébániája fizeti.

A főegyházmegyei tanítói értekezleteknek a vezetésére és lefolyására, irányadóul a főegyházmegyei szentszékek 1899. szeptember 16-án 6.848. szám alatt hozott következő utasítása szolgál:

1. Az esperesi hivatalok, a tanítói gyűlések vezetésére kinevezett szentszéki biztosnak legalább 8 nappal a tanítói gyűlés megtartása előtt, de a biztos kérelmére előbb is, beküldik minden egyes esperesi kerületben levő felekezeti iskoláiban, a gyűlés alatt végleges vagy ideiglenes minőségben működő tanítók névjegyzékét.

Az esperesek és esperes-helyettesek, mint a mi iskoláink tanfelügyelői, kötelesek – a lehetőség szerint – személyesen a tanítói gyűlésen döntő szavazattal résztvenni és a szentszéki biztost megbízása teljesítése körül, a nevelési érdekek előmozdításában támogatni.

Azon plébános vagy adminisztrátor, aki valamely felekezeti iskolánkban mint igazgató vagy mint hitoktató működik, szintén kívánatos, hogy tanácskozási szavazattal résztvegyen a saját hitközségének kerületében tartandó tanítói gyűlésen.

2. A szentszéki biztosok, a gyűlés megtartására kitűzött időben és helyen felkeresik egyházi hatóságunkat (esperesi vagy lelkészi hivatalt), és egyetértőleg teszik meg a kellő intézkedéseket a «Veni Sancte»-vel egybekötött isteni tisztelet megtartására és gondoskodnak, hogy a gyűlés megfelelő helyiségben tartassék meg; esetleg a már előzetesen megtett intézkedéseket és a gyűlés tárgysorozatát közléstessék főegyházmegyénk hivatalos lapjában, a «Telegraful Roman»-ban.

3. A szentszéki biztos a gyűlés elnöke. Mint ilyen egy alkalmas beszéddel nyitja meg a gyűlést, vezeti a tárgyalásokat és berekeszti az üléseket; gondoskodik, hogy a gyűlés ügyeiben a rend betartassék; napi-

rende tüzi a tárgysorozatot és vita után szavazás alá bocsátja és kihirdeti az eredményt; gondoskodik az ülések rendes lefolyásáról, zavar esetén joga van az ülést felfüggeszteni; ha a szónok eltér a tárgytól, utasítja, hogy a tárgyhoz szóljon, ha illetlenül viselkedik, rendre utasítja, engedetlenség esetén pedig megvonja tőle a szót, vagy eltávolítja az ülésből és jelentést tesz a szentszéknek.

4. A gyűlés minden egyes üléséről jegyzőkönyv vezetetik és e végből a gyűlés, a megnyitás után azonnal a saját kebeléből két jegyzőt és két jegyzőkönyvHITELESITŐT választ.

A jegyzőkönyvbe a napirenden volt tárgysorozatra vonatkozó vitatkozások általános vonásokban vezetnek be. A tagoknak, a tárgysorozatba felvett ügyekre vonatkozó véleményei és indítványai és az értekezletnek szótöbbséggel megállapított nézete, szintén jegyzőkönyvbe vétetik.

A jegyzőkönyvek hitelesítését a jegyzővel és a két hitelesítővel együtt az elnök eszközli.

5. Az értekezletnek a mi esperesi hivatalaink által készített névjegyzék alapján, tagjai mindazok a tanítók, akik a mi felekezeti iskoláinkban végleges vagy ideiglenes alkalmazásban működnek. Ezek kötelesek azon tanítói értekezleten résztvenni, amelyhez az a hitközség tartozik, amelyben a gyűlés ideje alatt szolgálatban vannak.

Az a tanító, aki alapos ok nélkül hiányzik az értekezletről, felelőségre lesz vonva és szigorúan meg fog büntettetni.

Esetleges igazolások írásbelileg küldendők el a szentszéki biztosnak.

6. Az értekezlet minden egyes tagjának joga van a napirendre kitűzött tárgyhoz hozzászólni, egy tárgyhoz azonban rendesen csak egyszer és ha indítványt akar benyújtani, azt írásba köteles foglalni és úgy átadni az elnöknek.

A felszólalók a jegyzőnél jelentkeznek.

Az indítvány benyújtójának joga van, a vita végén még egyszer felszólalni, de a tárgyaláshoz való utolsó hozzászólás mindig az ügy előadóját illeti meg.

A felszólaló köteles megmaradni az ildomosság keretén belül, továbbá köteles szabatos indokolásra szorítkozni, azután kerülni a tárgytól való eltéréseket és a sértő kifejezéseket.

Személyes ügyben, vagy szóló félreértett szavainak helyreigazítása céljából, csak az ügy tárgyalásának befejezése után lehet felszólalni. A személyeskedés teljesen ki van zárva.

7. Miután a jelentkező szónokok befejezték beszédeiket, az elnök a vitát befejezettnek mondja ki, de addig is, a tagok közül bárki indítványozhatja a vita bezárását, ezen indítványt az elnök vita nélkül szavazásra bocsátja és ha elfogadtatott, úgy a jelentkezett szónokok közül ezután egy mellette, egy pedig ellene szólhat, akiket a jelentkezett szónokok jelölnek ki maguk közül. Az indítványozók és előadóknak joguk van még egyszer felszólalni.

8. Szavazásra az elnök mindig a legtávolabb álló indítványokat bocsátja. Határozatot a jelenlévő tagok szavazattöbbséggel hoznak.

Az értekezleten hozott határozatok ellen felebbezésnek helye nincs, külön véleményt azonban lehet bejelenteni és azt a határozat kihirdetése után azonnal be kell jelenteni és az ülés berekesztésétől számított 24 óra alatt írásban kell átadni az elnöknek. A különvélemény vita nélkül az ülés jegyzőkönyvéhez csatoltatik.

9. Az értekezlet üléseinek vitatárgyai csakis nevelési, tanügyi tételek, iskolai, fegyelmi és iskola-igazgatási kérdések és népiskoláink életéből való hasonló tárgyak lehetnek, amelyeket e célból a főegyházmezei szentszék és a szentszéki biztos vagy a tanítói értekezlet fog kijelölni.

10. Az értekezlet befejezése előtt, az értekezlet tagjai közül, egy három tagból álló állandó bizottság választatik, (amennyire lehetséges, azok egy iskolához tartozók legyenek, hogy a szükséges tanácskozások céljából könnyebben jöhessenek össze), amelynek az a feladata,

hogy az iskolai év lefolyása alatt tanulmányozza a tanítás állapotát és az illető kerületben lévő iskolák összes hiányait és ezeknek megfelelőleg, a szentszéki biztossal egyetértve, minden egyes évi értekezletre kész javaslatot terjeszzen elő azon tan- és nevelésügyi kérdésekről, amelyek a jövő értekezletre ki fognak tüzetni.

Az állandó bizottság tagjai minden évben újból megválaszthatók.

11. Az értekezlet minden egyes tagja köteles elvállalni a reábizott kérdésnek érdemben való feldolgozását.

12. A tanítói értekezlet befejezése és berekesztése után, a szentszéki biztos a főegyházmegyei szentszékeknek jelentés kíséretében beterjeszti:

a) Az esperesi hivataloktól átvett azon tanítók jegyzékét, akik kötelesek az értekezleten résztvenni, b) Az értekezleten résztvett tanítók jegyzékét és a távollevők által beküldött igazoló okmányokat, c) Az értekezlet lefolyásáról szóló hitelesített jegyzőkönyvet, d) Költség-jegyzéket. e) Esetleg a megnyitó beszéd szövegét.

III. FEJEZET.

Az aradi görög keleti román egyházmegye.

A) Az egyházmegye története.

Az aradi görög keleti román egyházmegye 1705-ben létesült. Ez az egyházmegye a borosjenői és a nagyváradai görög keleti püspökségekből alakult. Bránkovic Száva 1600. körül létesítette Borosjenő székhelylyel, a borosjenői görög keleti szerb püspökséget. Diacovics Iszaiá borosjenői püspök 1705-ben Aradra tette át a székhelyét, az egyházmegyét pedig – amely attól kezdve az «aradi egyházmegye» címet viseli – a karlócai görög keleti szerb érsekség joghatósága alá helyezte. Az aradi egyházmegyébe kebeleztetett be azután a nagyváradai görög keleti püspökség is, amely Veniamin Efreem püspöknek 1695-ben történt elhalálása után, a bihari részekben megindult uniómozgalmak miatt, nem lett többé betöltve.

Diacovics után az aradi püspöki székbe Martinovics János következett (1710), aki egyházmegyéjében az unió utját egyengette. Halála után az aradi püspöki székbe, 1720-ban, Ravanovics Szofroniusz következett, aki alatt több biharvármegyei görög keleti pap átpártolt az unióhoz. Utódja Jovanovics Vince (1726–1731), hogy Biharban megakadályozza az unió terjedését, a bécsi udvar beleegyezésével, Biharban kanonikális vizitációt tartott. A püspök báró Sulzertől, a császári hadsereg parancsnokától kapott katonai fedezet mellett, utazta be Biharmegyét, ahol is sikerült neki az unióhoz átpártolt papjai közül 178-at visszatéríteni. Jovanovics utóda Antonovics Iszáiá lett (1731.), alatta a Jovanovics püspök által visszatérített 178 lelkész újra az unióhoz pártolt át és velük együtt 147 biharvármegyei görög keleti község fogadta el az uniót. Az uniókísérletek kevés eredménnyel jártak Arad vármegyében, mert az odavaló román nép nem-

csak, hogy nem fogadta el az uniót, hanem rábeszélése következtében, a vármegyéhez tartozó több katolikus község tért át a görög keleti hitre. Ennek következtében a megyei hatóság, 1749. október 19-én azt jelentette felettes hatóságának, hogy Aradvármegyében nincsenek görög katolikusok. Antonovics halála után a püspöki székbe (1751.) Zsivanovics Szineziusz következett, aki az uniókísérletek ellensúlyozásának a céljából, egyházmegyéjében kanonikális vizitációt tartott. Ennek következtében Bihar vármegyében 60 lelkészt térített vissza a görög keleti vallásra. Zsivanovics a szerb egyháztól való különválási törekvések előmozdításának a céljából: az egyházmegye közigazgatásába a szerb nyelv helyett, a román nyelvet hozta be, a körleveleket és pásztorleveleket román nyelven bocsájtotta ki, az Oroszországból hozott szláv templomi könyveket, az akkori román fejedelemségekből hozott román könyvekkel cserélte fel. Utóda Knezevics Pakomiusz volt (1770–1783), aki alatt a papság dotációja, az úgynevezett «Declaratorium Illyricum»-mal rendeztetett. (A «Declaratorium Illyricum» egy, 1779. július 16-án kelt legmagasabb rendelet volt, amely a többek között a magyarországi görög keleti papság végrendekezési jogát szabályozta. Ezen rendelet alapján, az érsekek és a püspökök csakis vagyonuk fele részére felett rendelkezhetnek, amelyet azonban csakis belföldieknek hagyományozhattak; az érsek után maradt vagyon másik fele az illyr nemzeti alapnak jut; a püspökök után maradt vagyon másik fele pedig egyenlő részben osztatik fel az érsek és a karlocai szerb iskolák között. A fundus instructus, a püspöki mise-mondó ruhák, a könyvtár és az összes butorok az utódot illetik. Ha pedig az érsekek, vagy a püspökök végrendelet nélkül halnak meg, úgy a vagyon azon fele, amelylyel szabadon rendelkezhettek volna, egyenlő részben oszlik meg a nemzeti alap és a karlócai szerb iskolák között. A gyermeknélküli papok csakis vagyonuk egy harmad része felett rendelkezhetnek, amelyet azonban csakis belföldieknek hagyományozhattak; a vagyon két harmad része pedig a püspököt illeti meg, aki azonban ebből köteles fedezni a temetési költségeket. A végrendelet nélkül elhunyt papok egész vagyona, azon esetben, ha nincsenek rokonaik, a püspökre száll át. Ma a declaratorium illyricum csakis a görög keleti szerb papokra nézve kötelező.)

Midőn ez a declaratorium a vármegyei törvényhatóságban kihirdettetett, ez azt határozta el, hogy csakis azok a lelkészek mentetnek fel az adófizetés alól, akiknek lelkészi javadalmazásuk egy szeszió (36–40 hold) föld; azok a lelkészek azonban, a kiknek javadalmazásuk nem tesz ki egy szeszió földet, nemcsak hogy nem mentetnek fel az adófizetés alól, hanem a jobbágyok módjára kötelesek robotot is végezni. Knezevics után a püspöki székbe Petrovics Péter (1784–1786.), ennek halála után pedig Avakumovics Pál (1786–1815.) következett. Avakumovics alatt

kezdődött a Franciaországgal való háború, amelyhez mindenik görög keleti lelkész egy lóval és egy teljes hadi felszereléssel ellátott katonával járult, ami abban az időben 144 frtba került. Avakumovics püspök, a háború költségeire egymaga 5.000 frtot adott. Sok román legény pedig jószántából vett részt ebben a háborúban. I. Ferenc császár ezen áldozatok megjutalmazása-képpen 1812-ben elrendelte, hogy Aradon egy román tannyelvű görög keleti tanítóképezde állíttassék fel, amely 1813-ban nyílt meg. 1822-ben pedig az aradi görög keleti román papnövelde-t nyitották meg. Ez a két intézet nagyban hozzájárult az aradi egyházmegyében megindult azon mozgalomhoz, amely azt tűzte ki céljául, hogy a románok egyházilag váljanak külön a szerbektől. Ezen mozgalom következtében, Avakumovics halála (1815.) után, 14 éven át maradt betöltetlenül az aradi püspöki szék, míg végre 1829-ben, az addigi szokástól eltérőleg, Joanovics Nesztor, a bezdini zárda archimandritájának a személyében, román ember neveztetett ki aradi püspöknek. Joanovics csak egy évig élt, halála után a püspöki szék 1830–1835-ig újra betöltetlen maradt, amely idő alatt 14 aradmegyei görög keleti község, mintegy 10.000 lakossal fogadta el az uniót. Végre 1835-ben, az aradi egyházmegye általános óhajára, Rác Geraszim, az aradi papnövelde tanára neveztetett ki aradi püspökké (1835–1850). Utána Ivackovics Prokop neveztetett ki püspökké (1850–1873), ki Mocsonyi Andrással, Mocsonyi Antallal és Babeş Vincével hathatósan támogatták, báró Şaguna Andrásnak, az akkori nagyszebeni görög keleti román püspöknek abbéli fáradozásait, hogy a görög keleti román egyház váljon ki a görög keleti szerb egyházból és hogy a görög keleti románok számára állíttassék vissza, az unióval (1700.) megszűnt régi érsekség. Miután 1864. december hó 24-én visszaállították a görög keleti román érsekség, az aradi egyházmegye, mint a nagyszebeni érsekségnek egyik szuffraganus püspöksége, a görög keleti román egyháznak, az 1869. május 28-ikán szentesített «Szervezési Szabályzata» alapján szerveztetett. Miután báró Şaguna András nagyszebeni érsek halála után, 1873. augusztus 28-án Ivackovics Prokop, aradi püspök választatott meg érsekké, 1873. november 23-ikán aradi püspökké Román Miron, a nagyváradi görög keleti román szentszék elnöke választatott meg, aki azonban csak rövid ideig ült az aradi püspöki székben, mert Ivackovics Prokopnak karlócai szerb patriarkává történt megválasztása után, 1874. december 27-ikén, nagyszebeni érsekké lett megválasztva. Utána 1875. február 15-ikén Meţianu Jánost, a nagyváradi görög keleti román szentszék elnökét választották meg aradi püspökké. Meţianu alatt 1875-ben, az addig bérházakban elhelyezett papnövelde és a tanítóképezde számára, külön épület emeltetett. Az egyházmegye 1877-ben, a tanítóképezde növendékeinek a számára egy alumneumot létesített, amelyben a növendékek ételmezést és lakást nyernek. A

növendékek részben fizetésesek, részben pedig, mint az egyházmegye ösztöndíjasai, ingyenesek. Az egyházmegye 1885-ben közadakozásból építette a szemináriumot, amelyben a papnövelde, a tanítóképezde és a papnövendékek internatusa van elhelyezve. A papnövelde három osztályból, a tanítóképezde négy osztályból áll. A tanítóképezdével egy gyakorló elemi iskola áll kapcsolatban, amelyben a papnövelde és a tanítóképezde növendékei gyakorolják magukat. Mețianu János püspök alatt létesült 1877-ben a papi alap is. Mețianu püspök 1878-ban, a saját költségén egy egyházmegyei nyomdát létesített. Ugyancsak Mețianu püspök alatt létesült Aradon 1889-ben közadakozásból egy internátussal kapcsolatban álló román leányiskola is, amelyre az egyházmegye évente 9.000 K.-t fordít. Mețianu alatt létesült a temesvári fiu-internátus is. Mețianu Jánosnak 1898. december hó 31-én nagyzebeni érsekké történt megválasztása után, aradi püspökké 1899. május hó 15-ikén Goldis Józsefet, a nagyváradi görög keleti román szentszék elnökét választották meg, aki alatt 1899. szeptember hó 1-én nyílt meg a belényesi görög keleti román internátus, ami az egyházmegyének közel 70.000 K.-jába került.

Goldis Józsefnek 1902. április 5-én történt elhunytá után, 1902. június 12-én Mangra Vazult, a nagyváradi görög keleti román szentszék elnökét választották meg aradi püspökké, akit azonban Ő felsége, 1902. december hó 15-ikén kelt legfelsőbb elhatározásával nem erősített meg. Ezután 1903. február hó 12-én Papp J. János, protoszincselet választották meg aradi püspökké, aki alatt az egyházmegye szentszéke elhatározta, hogy a legközelebbi jövőben Aradon felső gazdasági iskolát létesít, amelyben a rendes növendékeken kívül, a papnövendékek és a tanítóképezdészek is hallgatni fognak egy pár, a gyakorlati gazdálkodásra vonatkozó tantárgyat.

B) Az egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye: Arad-, Békés-, Bihar-, Csanád- és Csongrád vármegyék egész területére, valamint Krassó-Szörény-, Temes- és Torontálvármegyék egy részére terjed ki.

Az egyházmegye élén: Papp János püspök áll, aki Aradon székel.

Az egyházmegye két és pedig az aradi és a nagyváradi szentszék fenhatósága alá tartozik.

Az egyházmegye ügyeit: a 60 tagból álló egyházmegyei zsinat (amelybe az aradi szentszék fenhatósága alá tartozó terület 42 tagot, a nagyváradi szentszék fenhatósága alá tartozó terület pedig 18 tagot választ) és a 33 ülnökből álló aradi és a 27 ülnökből álló nagyváradi szentszék vezeti. A nagyváradi szentszék, amelynek fenhatósága kizárólag Biharvármegyére terjed

ki, mindenekben koordinált az aradi szentszékkal és egy püspöki helynök vezetése alatt áll.

Az egyházmegye évenként 29,300 korona állami segélyben részesül, amelyből 17.300 korona az aradi szentszék, 12.000 korona pedig a nagyváradi szentszék területére esik.

Az egyházmegye lelkészei az 1907. évben 292.492 korona állami kongruában részesültek, amelyből az aradi szentszék területére 176,801 K 32 f., a nagyváradi szentszék területére pedig 115,690 K 68 fillér esett.

Az egyházmegye fenhatósága alá tartozik a hódosbodrogi zárda, amely a Maros balpartján, Ujbodrog és Fenlak községek között fekszik. Egyike a legrégebb görög keleti zárdáknak. Valószínű, hogy a XIV-ik században épült. Ezt látszik igazolni az a körülmény is, hogy a templom pikturája sokban megegyezik a budai templom pikturájával, amely templomot Mátyás király a XV-ik században építtette. A zárda keletkezésére nézve, a következő legenda szolgál: Amidőn egyszer a Maros kiáradt, egy ökör a víz közepén egy szigetre bukkant és ott egy rendkívüli fényes tárgy került a szarvára, amely Szűz Mária képe volt. Azon a helyen, ahol ezt a képet találták, csakhamar egy zárdát építettek, amelybe aztán a képet elhelyezték. Ezt a képet a zárda templomában még mai napig is őrzik, amelyhez évenként nagyszámban zárandokolnak az ájtatos hívők, akik ennek a képnek csodatevő erőt tulajdonítanak. A zárda étkező termében őrzik az ökör fejét és szarvát. Az aradi görög keleti román egyházmegye ezt a zárdát a hazai görög keleti szerb egyháztól 1864-ben történt különválása alkalmából kapta. A hazai görög keleti szerb egyház azonban ezen zárda visszaszerzése iránt pert indított a hazai görög keleti román egyház ellen. Ez a per még most is folyik. A zárda, amelynek vagyona 215.968 K 40 fillért tesz ki, jelenleg az aradi görög keleti román egyházmegye tulajdonát képezi. A zárda élén, mint zárdafőnök egy archimandrita áll. A zárda az orthodox egyház kanonjai értelmében, az aradi görög keleti román püspök közvetlen felügyelete alatt áll. A hazai görög keleti román érseki provincia összes szerzetesei ebben a zárdában töltik el a noviciátus idejét, itt teszik le a szerzetesi fogadalmat, itt avattatnak szerzetesekké és éppen azért ezen zárdának, a bennlakó három szerzetesen kívül, természetes tagjai a magyarországi görög keleti román érseki provincia azon szerzetesei is, akik érseki illetve püspöki dispenczió alapján, a zárdán kívül laknak és mint ilyenek különböző egyházi és iskolai állásokat töltenek be. A zárdán kívül lakó szerzetesek, mint a zárda természetes tagjai, bármikor bevonulhatnak állandó tartózkodásra a zárdába. Ezen zárdának vannak tehát bennlakó és kintlakó tagjai.

Az egyházmegye 17 esperességből áll, amelyek közül 11 az aradi, 6 pedig a nagyváradi szentszék területére esik.

Az egyházmegye klérusa összesen 631 egyénből áll.

Az egyházmegyében összesen 632 és pedig 456 véglegesített, 160 ideiglenes és 16 helyettes felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 485.404 koronát tett ki.

Az egyházmegyéhez összesen 953 és pedig 426 anya- és 531 fiók-plébánia tartozik 638 templommal.

Az egyházmegyéhez 301.077 férfi és 292.929 nő, összesen tehát 594.006 egyén tartozott.

A családok száma 121.563. A vadházasságok száma 10.597.

Az egyházmegyében 11.725 fiú és 11.188 leány, összesen 22.913 gyermek született, akik közül 4908 törvénytelen gyermek volt.

Az egyházmegyében 3961 pár lett egyháziilag összeeskötve, ezek közül 170 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 653 pár kelt egybe. Az egyházmegye szentszékei előtt 20 válóper folyt.

Az egyházmegyében 18.746 és pedig 9377 férfi és 9369 nő halt meg. A görög keleti román vallásra 61 egyén tért át, a görög keleti román vallásról pedig 269 egyén tért más vallásra.

Az egyházmegyében a 6–12 éves tanköteles gyermekek száma 57.914 és pedig 30.588 fiú és 27.326 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 36.849 és pedig 21.183 fiú és 15.666 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 13–15 éves tanköteles gyermekek száma 21.654 és pedig 11.294 fiú és 10.360 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 6754 és pedig 3515 fiú és 3239 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 6–15 éves tanköteles gyermekek közül 5078 járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a szentszék fenhatósága alá.

Ezek szerint az egyházmegyében, a 79.568 tanköteles gyermek közül 30.887 gyermek nem járt iskolába.

Az egyházmegyének az aradi és a nagyváradi szentszék által kezelt alapjai és alapítványai összesen 3.417,539 korona 51 fillért tesznek ki, amelyből 3.147,999 K 51 fillér az aradi, 269.540 korona pedig a nagyváradi szentszék területére esik.

Az egyházmegye aradi és nagyváradi szentszékeinek a fenntartása évenként összesen 140.537 K 30 fillérbe kerül, amelyből 105.964 korona az aradi, 34.573 K 30 fillér a nagyváradi szentszékre esik. Ezen fenntartási költségek fedezetére összesen 136.035 K 65 fillér bevétel szolgált és így az évi deficit 4501 korona 65 fillér volt.

I. Az aradi görög keleti román szentszék.

Az aradi görög keleti román szentszék területe a következő 11 esperességből áll:

1. az aradi 16; 2. a bélinci 47; 3. a borosjenői 16; 4. a

buttyini 45; 5. a kisjenői 19; 6. a lippai 36; 7. a nagyhalmági 67; 8. a nagykomlói 17; 9. a radnai 36; 10. a temesvári 38 és 11. a világosi esperesség 16 anyja plébániával.

Ezen szentszék fenhatósága alá tartozó klérus áll:

a) a központban és a zárdában:

1 püspökből, 1 archimandritából, 1 protoszincselből, 2 ieromonachusból, 1 esperes szentszéki előadó ülnökből, 2 lelkész tanárból, 1 protodiákonusból, 1 ierodiákonusból és 1 diákonusból;

b) a vidéken:

11 esperesből, 288 plébánosból, 78 adminisztrátorból, 20 káplánból, 2 diákonusból, 2 rendes tábori lelkészből és 6 olyan lelkészből, akik nem töltenek be egyházi hivatalt, összesen tehát 418 egyénből.

Az aradi papnöveldeben, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 57 papnövendék volt, akik közül 15-nek középiskolai érettségi bizonyítványa, 17-nek nyolc középiskolai osztálya, 2-nek 7, 12-nek 6 középiskolai osztálya, 5-nek kereskedelmi iskolai érettségi bizonyítványa, 1-nek kereskedelmi iskolai bizonyítványa és 5-nek tanítóképzése volt.

Az aradi szentszék területén összesen 433 és pedig 347 véglegesített, 70 ideiglenes és 16 helyettes felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 355.090 koronát tett ki.

Az aradi tanítóképzésben, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 7 tanárból áll, 104 és pedig 96 rendes és 8 magán tanítóképzés volt.

Az aradi szentszék területéhez 426 és pedig 310 anya- és 116 fiók plébánia tartozik 341 templommal.

Az aradi szentszék területén: 1. az: aradi papnövelde; 2. az aradi tanítóképezde; 3. az aradi felső leányiskola és az azzal kapcsolatban álló internátus, (ennek a nyilvánossági jogát a válás- és közoktatásügyi miniszter képesített tanárnők hiányában, eddig még nem ismerte el, különben az intézetben igen kevés számú növendék van, akik az internátusban évenként 400 koronát fizetnek); 4. a temesvári alumneum, amelynek jelenleg nincsenek növendékei és amely csak akkor fog ujjonnan megnyitni, ha az alumneum számára egy megfelelő épület fog emeltetni; 5. 369 felekezeti népiskola; 6. 147 iskolai kert és 7. 102 iskolai könyvtár állott fenn.

Az aradi szentszék területéhez 199.628 férfi és 193.967 nő, összesen tehát 393.126 egyén tartozott.

A családok száma 81.408. A vadházasságok száma 7391.

Az aradi szentszék területén 6856 fiú és 6590 leány, összesen tehát 13,446 gyermek született, akik közül 2790 törvénytelen gyermek volt.

Az aradi szentszék területén 2797 pár lett egyházilag összekötve, ezek közül 84 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 280 pár kelt egybe. Az aradi szentszék előtt 13 válóper folyt.

Az aradi szentszék területén 11,603 és pedig 5747 férfi és 5856 nő halt meg. A görög keleti román vallásra 35 egyén tért át, a görög keleti román vallásról pedig 226 egyén tért más vallásra.

Az aradi szentszék területén a 6–12 éves tanköteles gyermekek száma 38,402 és pedig 20.196 fiu és 18.206 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 26.162 gyermek és pedig 14.815 fiu és 11.347 leány látogatta.

Az aradi szentszék területén a 13–15 éves tanköteles gyermekek száma 14.011 és pedig 7.265 fiu és 6.746 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 5267 gyermek és pedig 2678 fiu és 2589 leány látogatta.

Az aradi szentszék területén a 6–15 éves tanköteles gyermekek közül 2411 járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a szentszék fenhatósága alá.

Ezek szerint az aradi szentszék területén, a 42.413 tanköteles gyermek közül 8.573 nem járt iskolába.

Az egyházmegyének az aradi szentszék kezelésében lévő alapjai és alapítványai.

Az egyházmegyének az aradi szentszék kezelésében levő alapjai és alapítványai összesen 3.147,999 K 51 fillért tettek ki. Ezek közül a nagyobb alapok és alapítványok a következők:

1. Az egyházmegyei általános alap 93.855 K 98 f. 2. Az aradi püspökség fundus instruktusa 12.698 K 15 f. 3. A semináriumi alap 88.670 K 65 f. 4. A vallásos kulturát előmozdító egyházmegyei alap 92.921 K 94 f. 5. A kongresszusi és a zsinati alap 29.866 K 83 f. 6. Paffi Popovici József alapítványa 36.047 K 29 f. 7. Faur Gábor ösztöndíj alapítványa 16.767 K 07 f. 8. Az egyházmegye tűz ellen való biztosítási alapja 138.771 K 56 f. 9. A létesítendő egyházmegyei gimnázium alapja 24.725 K 26 f. 10. Papp Tódor ösztöndíj alapítványa 144.251 K 75 f. 11. Jorgovici-Ebesfárvay Anna ösztöndíj alapja 13.753 K 43 f. 12. Giba-Birta ösztöndíj alapítványa 140.610 K 65 f. 13. A szentszéki tisztviselők, valamint a papnöveldei és tanítóképezdei tanárok nyugdíj-alapja 115.505 K 03 f. 14. Az egyházmegyei klerikális egyházi alap 891.346 K 32 f. 15. A tanítóképezdei iskola-alap és az iskolai aukta 97.492 K 51 f. 16. Balla-féle ösztöndíj alapítvány 31.076 K 42 f. 17. Az egyházmegyei papi alap 1,034.688 K 41 f. 18. A vegyes községek egyházi különválására szolgáló alap 24.002 K 20 f. 19. Mețianu János volt aradi püspöknek, a szegény egyházak segélyezésére tett alapítványa 111.526 K 02 f. 20. Goldis József volt püspök ösztöndíj alapítványa 29.115 korona 89 fillér stb.

Az aradi szentszék az ösztöndíj alapokból összesen 33 tanulónak nyújtott évi ösztöndíjat.

Az ezen szentszék területén a legnagyobb ösztöndíj alapítvány a Giba-Birta-féle, amely az aradi püspök elnöklete alatt, egy önmagát kiegészítő 10 és pedig 4 egyházi és 6 világi tagból álló külön tanács vezetése alatt áll.

Az aradi görög keleti román szentszék kiadása az 1906/7. évben.

1. A szentszéki előadó-ülnökök fizetése	11.300 –
2. A szentszéki titkár fizetése	3.700 –
3. A szentszéki pénztárnok fizetése	2.900 –
4. A szentszéki ellenőr-könyvelő fizetése	2.900 –
5. A szentszéki segéd-könyvelő fizetése	1.200 –
6. A szentszéki ügyész tiszteletdíja	2.000 –
7. A szentszéki számvevő tiszteletdíja	800 –
8. A szentszéki irattárnok fizetése	1.200 –
9. A szentszéki iktató fizetése	1.000 –
10. A szentszéki írások fizetése	4.000 –
11. A szentszéki szolgák fizetése	720 –
12. A szentszék irodai szükségleteire	4.200 –
13. A szentszék épületeinek a fentartására és adóra	500 –
14. A szentszék irodáinak felépítésére	4.265.36
15. A papnövelde és tanítóképezde tanárainak fizetése	26.200 –
16. Az esperesek jutaléka	11.000 –
17. A hitoktatók jutaléka	5.500 –
18. A zsinati képviselők utazási- és napidijai	2.500 –
19. A kongresszusi képviselők utazási- és napidijai	2.400 –
20. Az érseki szentszék fentartására	300 –
21. Kiküldetésekre	3.200 –
22. A papnövendékek ösztöndíjaira	2.400 –
23. Segélyekre	2.300 –
24. Kegydijakra	696 –
25. A brádi gimnáziumnak	400 –
26. Az alumneumnak és szemináriumi irodáknak	3.600 –
27. Az egyházmegyei alapokból vett kölcsönök törl.	3.182.26
28. Előre nem látott kiadások	<u>1.600.38</u>
E szerint a szentszék összes kiadásai kitesznek	105.964 –

Eme kiadások fedezésére a következő bevételek szolgálnak:

1. Az 1906. évi pénztári maradvány	1.181.76
2. Állami segély	17.300 –
3. A minden lélek után fizetendő 4 fillérből	14.300 –
4. Az esketések után fizetendő 1 koronából	1.500 –
5. Az egyházm. klérikális egyh. alap évi jöv. a 60%-a	25.592.20
6. Az iskolai alap és az iskolai aukta évi jöv. a 60 % -a	<u>4.196.70</u>
Átvitel	64.070.66

	Áthozat... 64.070.66
7. A szentszék kezelése alatt álló összes alapok és alapítványok évi jövedelmei után, kezelési költségek fejében fizetendő 10%	19.859.38
8. A plébániák redukálása folytán, a plébániai földek évi jövedelméből.....	10.200 –
9. Az egyházmegyei zsinati képviselők napidijaiból a zsinati költségek fedezésére levonandó	200 –
10. A vallásos kulturát előmozdító egyházi alap évi jövedelmének $\frac{3}{5}$ -e	1.467.13
11. A papnövendékek és a tanítóképezdészek által fizetendő tandíjból	1.500 –
12. Vizsgadíjakból és tanítói véglegesítésekből	1.500 –
13. A Batthyány-utcai ház bér-jövedelme	1.200 –
14. Az egyházi alap évi jövedelmének 10 %-a a szentszéki irodák felépítésére	4.265.36
A kiadások fedezésére az összes bevétel tehát	104.262.53

és így a deficit 1.701 K 47 fillért tett ki.

Tanítói egyesületek.

Az aradi szentszék területén, a görög keleti román felekezeti néptanítóknak a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályok alapján, két különálló tanító egyesületük van és pedig:

a) A Maroson tuli következő négy és pedig: 1. a bélinci, 2. a lippai, 3. a nagykomlói és 4. a temesvári esperesi kerületek görög keleti román felekezeti néptanítóinak az egyesülete. (Ezen egyesületnek alapszabályai lényegükben megegyeznek a Maroson inneni tanítóegyesületnek alább közlendő alapszabályaival.)

b) A Maroson inneni következő hét és pedig: 1. az aradi, 2. a kisjenői, 3. a világosi, 4. a borosjenői, 5. a buttyini, 6. a radnai és 7. a halmágyi esperesi kerületek görög keleti román felekezeti néptanítóinak az egyesülete. Ezen egyesületnek van egy hivatalos közlönye is, még pedig az Aradon havonként egyszer megjelenő «Foaia Pedagogică».

Ezen egyesületnek a következő alapszabályai vannak:

I. Az egylet címe, célja és eszközei.

Címe: 1. Az aradi, 2. a kisjenői, 3. a világosi, 4. a borosjenői, 5. a buttyini, 6. a radnai és 7. a halmágyi esperességek területén levő görög keleti román orthodox népiskolai tanítók egyesülete.

2. §. Az egyesület célja: az iskolai oktatás és a nevelés előmozdítására szükséges szakismeretek gyarapítása, az előadási módszerek megvitatása és ezen két célnak terjesztése a tanítók között.

3. § Az egyesület e célból: a) egy általános közgyűlést fog tartani, b) létesít és fentart egy központi könyvtárt és hasonló könyvtárakat az esperességi kerületekben, c) a tagoktól az előírt díjakat beszedi.

II. Az egyesület tagjai, jogai és kötelességei.

4. §. Az egyesületnek: *a)* rendes, *b)* alapító, *c)* tiszteletbeli és *d)* pártoló tagjai lesznek.

5. §. Az egyesület rendes tagjai: 1. az aradi, 2. a kisjenői, 3. a világosi, 4. a borosjenői, 5. a buttyini, 6. a radnai és 7. a halmágyi esperességekben levő tanítók, tanítónők, kik az egyesület pénztárába 1 frt évi tagdíjat fizetnek; a rendes tagok sorába felvehetők a tanítóképző-intézet tanárai is.

6. §. Alapító tag nemre való különbség nélkül, minden görög keleti orthodox magyarországi honpolgár lehet, aki egyszersmindkorra az egyesület alapjába 20 frtot fizet.

7. §. Tiszteletbeli tagok azon görög keleti orthodox románok lehetnek, akik magyarországi honpolgárok és akik érdemeket szereztek a népnevelés terén.

8. §. Pártoló tagja lehet az egyesületnek mindazon magyarországi honpolgár, aki az egyesület pénztárába egyszer és mindenkorra legalább 2 frtot fizet.

9. Döntő szavazattal csak a rendes és alapító tagok birnak.

III. Az egyesület szervezete.

10. §. Az egyesület működése: *a)* a közgyűlés, *b)* a bizottság, *c)* a tisztviselők és *d)* az esperességi fiókok segítségével fejlesztetik.

A) A közgyűlés.

11. §. Az egyesület közgyűlését minden évben az előző közgyűlés által meghatározott időben, az 1. §-ban felsorolt esperességekhez tartozó községek valamelyikében tartja meg. A bizottságnak joga van szükség esetén rendkívüli közgyűlést összehívni.

12. §. A közgyűlés idejét és helyét a bizottság nevében az elnök vagy az alelnök a közgyűlés idejét és helyét bejelenti a szentszéknek, a királyi tanfelügyelőnek és a politikai közigazgatási hatóságnak.

13. §. Érvényes határozat hozatalához a jelenlevők szavazattöbbsége kívánatik meg, megjegyeztetik azonban, hogy a közgyűlés csak akkor hozhat határozatokat, ha az összes rendes tagoknak legalább egy negyed része jelen van.

14. §. A közgyűlés teendői ezek: *a)* A bizottság, pénztáros, könyvtáros és ellenőr évi általános jelentésének a felülvizsgálása. *b)* A bizottság által beterjesztett indítványok feletti döntés, *c)* A tagok részéről tett indítványok feletti vitatkozás és határozathozatal, *d)* A beérkezett és felolvasásra alkalmasnak talált dolgozatok meghallgatása, *e)* A tanításban szükségessé vált reformok és más neveléstani és tanügyi kérdések feletti tanácskozás. *f)* A bizottságnak, tisztviselőknek, az alapító és tiszteleti tagoknak a megválasztása, *g)* A költségvetés megszavazása és *h)* Az alapszabályok módosítása.

15. §. A gyűlés menetéről jegyzőkönyv vezetendő, az elnök által kijelölt időben, amelyet a közgyűlés kebeléből megválasztott bizottság, az elnök által kitűzött időben hitelesít. Ennek a jegyzőkönyvnek egy másolata a szentszékhez terjesztetik be illetékes eljárás végett.

B) Az egyesület bizottsága.

16. §. Az egyesület bizottsága áll: *a)* a tisztviselőkből és pedig egy elnök, egy alelnök, két jegyző, egy pénztáros, egy könyvtáros és egy ellenőrből; *b)* a közgyűlés által három évre megválasztott 12 tagból és ezen megválasztott 12 tag között lesznek a fiókok elnökei is.

17. §. A bizottság évenként legalább két rendes ülést tart, rend-

kivüli üléseket azonban annyiszor tarthat, ahányszor a körülmények azt megkövetelik; az időt az elnök tüzi ki.

18. §. Érvényes határozat hozatalához a tagok legalább egyharmadának a jelenléte kívántatik meg.

19. §. A bizottság teendői: *a)* a közgyűlés határozatait végrehajtani; *b)* a folyó ügyekről nyilvántartást vezetni; *c)* a költségvetés keretén belül tudományos és neveléstani könyveket beszerezni és a szükséges szaklapokat megrendelni; *d)* a jó rend felett őrködni, ellenőrizni a tagsági díjak beszedését és a pénztár állását; *e)* az év végén a közgyűlésnek bemutatandó külön jelentést készíteni minden egyes esperességi fiók működéséről.

20. §. A bizottságok üléseiről jegyzőkönyv vezetetik, amely 3 napi határidő alatt hitelesítendő.

C) Az egyesület tisztviselői.

21. §. Az egyesület tisztviselői azok, akik a 16. §. *a)* pontja alatt vannak felsorolva, akiket az egyesület rendes tagjai közül a közgyűlés választ meg.

Az elnök, illetve az alelnök látja el az elnöki teendőket a közgyűléseken és a bizottsági üléseken. Az egyik jegyzővel aláírja az egyesület összes ügyiratait, utalványozza a pénztárnál a megszavazott költségeket, az egyesületet mindenben képviseli és összehívja úgy a közgyűlést, mint a bizottsági üléseket,

A jegyzők a közgyűlésről és a bizottságok üléseiről jegyzőkönyvet vezetnek és végzik az egyesület összes írásbeli teendőit.

A pénztáros gondoskodik a tagsági díjak beszedéséről és az egyesület vagyonát a bizottság, illetve a közgyűlés utasításai szerint kezeli.

A könyvtáros jegyzékbe veszi a műveket és eszközli azok kikölcsönzését.

Az ellenőr ellenjegyzi a pénztárnok és a könyvtárnok összes okmányait és ezekkel egyetemben anyagilag felel az egyesület vagyonáért.

D) Az esperességi fiókok.

22. §. Az esperességi fiókok az 1. §-ban vannak felsorolva és ezen fiókoknak tagjai mindazok az egyesületi tagok, akik az illető esperesség területén laknak.

23. §. Minden egyes esperességi fióknak van egy elnöke, egy jegyzője, egy pénztárnoka, egy könyvtárnoka és egy ellenőre, akik a körrendes tagjai sorából választandók 3 évi időre, fizetés nélkül.

Az esperességi fiókok évenként legalább két gyűlést tartanak. Az egyesület bizottsága részéről közölt határozatok végrehajtásáról ezen gyűléseken történnek intézkedések, itt tárgyalják és döntenek a fiók elnökéhez már előbb beadott tudományos, pedagógiai és didaktikai minta-értekezések felett; tárgyalhatók oly fontos ügyek is, amelyek az egyesület céljait előmozdíthatják. A jegyző minden egyes gyűlésről jegyzőkönyvet vezet, amelynek alapján az egyházi tanfelügyelőnek és az egyesület elnökének jelentés tétetik.

Az egyes esperességi fiókok pénztárosai az egyesület tagjaitól az 1 frt tagdíjat beszedik, azt az egyesület pénztárosának küldik meg; működésükről pedig a fiók elnökének tesznek jelentést.

Az egyes esperességi fiókok könyvtárosai és ellenőrei a 21. §-ban foglalt és a rájuk vonatkozó utasításokhoz alkalmazkodnak.

24. §. Az esperességi fiókok tagjai semmiféle külön díjakkal nem terhelhetők meg. A fiókok esetleges költségeit az egyesület pénztára fedezi.

IV. Végintézkedések.

25. § Az egyesületnek «Minerva» jelképpel pecsétje van, amelynek körirata: «Reuniunea învățătorilor români dela scolele poporale confessionale din protopopiatele aradane I–VII.» (Magyarul: Az aradi I–VII. esperességekben levő felekezeti népiskolák román tanítóinak egyesülete.)

26. §. Ezen alapszabályok csak a jelenlevő tagok kétharmadának a többségével változtathatók meg, életbe azonban csak a magas kormány jóváhagyása után lépnek.

27. §. Az egyesület feloszlását csak egy, erre a célra összehívott közgyűlésben lehet kimondani, az összes rendes tagok kétharmadának többségével, a feloszlás azonban csak a határozat helybenhagyása után következik, amikor azután az egyesület vagyona az aradi görög keleti orthodox román szentszék kezelésébe megy át, amely kizárólagosan csak görög keleti orthodox román iskolai célokra fogja azt fordíthatni.

Azon esetben, ha az egyesület figyelmen kívül hagyná az alapszabályokban előírt célját és rendeltetését, illetőleg, átlépné hatáskörét, a kormány látva, hogy az egyesület működésének folytatása veszélyeztetné az állami érdekeket vagy a tagoknak anyagi érdekeit, késedelem nélkül felfüggeszti az egyesület működését és az elrendelt vizsgálat eredményéhez képest vagy fel fogja oszlatni végképpen vagy esetleg, a beszüntetés terhe alatt, kötelezni fogja az alapszabályok legpontosabb betartására.

30.787. szám.

Jóváhagyom azzal a hozzáadással, hogy 15 napon belül minden egyes közgyűlés jegyzőkönyve hiteles másolatban megküldendő a kir. tanfelügyelőnek és hogy a pecsét köriratából a «román tanítóké» szavak ekként változtatandók meg: «a felekezeti népiskolák román tanítóinak az egyesülete».

Budapest, 1897. június 1-én.

A minister megbízásából:

Zsilinszky m. p.
államtitkár.

(P. H.)

II. A nagyváradi görög keleti román szentszék.

Az egyháztörténelem szerint Nagyváradon görög keleti román püspökség állott fenn. Hogy mikor létesült ez a püspökség, erre nézve nincsenek biztos adatok. Az utolsó nagyváradi görög keleti püspök Veniamin Efrem volt, aki 1695-ben halt meg. Halála után nem töltötték be a nagyváradi görög keleti püspöki széket, még pedig azért, hogy Biharvármegyében szabadabban terjedhessen az unió. A nagyváradi görög keleti egyházmegyét a borosjenői, illetve a későbbi aradi görög keleti egyházmegyéhez csatolták. II. Lipót király, tekintettel a Biharvármegyei görög keletiek nagy számára, 1792. február hó 28-án megengedte, hogy Nagyváradon a görög keleti püspökség helyett, egy szentszék szerveztessék, amely azóta állandó és folytonos tevékenységben van. A szentszék élén egy elnök áll.

Majdnem százados jogszokás volt, hogy a nagyváradi görög keleti román szentszék elnöke, a nagyváradi görög keleti esperes legyen. A Szervezési Szabályzat alapján 1870-ben megtartott első aradi egyházmegyei zsinat, a nagyváradi szentszék akkori elnökét,

Bika Simon nagyváradi görög keleti román esperest, minden ok és indok nélkül elnöki állásából elmozdította és helyébe vikáriusi címmel, Román Miront, a későbbi nagyszebeni görög keleti román érseket választotta meg.

1870-től kezdve azután az lett a jogszokás, – anélkül hogy a Szervezési Szabályzat erre vonatkozólag bárminő intézkedést is foglalna magában – hogy a nagyváradi görög keleti román szentszék elnökét, akit püspöki helynöknek neveznek, az aradi egyházmegyei zsinat választja meg.

A nagyváradi görög keleti román szentszék területe a következő 6 esperességből áll:

1. a beéli 44; 2. a belényesi 54; 3. a nagyváradi 58; 4. a pestesi 54; 5. a tenkei 33 és 6. a vaskóhi esperesség 51 plébániával.

Ezen szentszék fenhatósága alá tartozó klérus áll: 1. archimandritából, 5 esperesből, 1 esperesi adminisztrátorból, 2 nyugalmazott esperesből, 183 plébánosból, 16 adminisztrátorból, 4 káplánból és 1 lelkész tisztviselőből, összesen 213 egyénből.

A nagyváradi szentszék területén összesen 199 és pedig 109 véglegesített és 90 ideiglenes felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 130.314 koronát tett ki.

A nagyváradi szentszék területéhez 531 és pedig 266 anya és 265 fiók plébánia tartozik 297 templommal.

A nagyváradi szentszék területén van:

1. A nagyváradi Zsiga-féle tápintézet, amelyet Zsiga Miklós nagyváradi kereskedő alapított 1860-ban, jó előmenetelű szegény görög keleti román tanulók számára, akik a nagyváradi középiskolákba járnak. Ebben a tápintézetben a 12 ingyenes növendéken kívül, vannak még fizetések is. Ezen alapítvány jelenlegi vagyona 152.115 K 91 fillér. A tápintézet egy külön 10 tagból álló tanács vezetése alatt áll, amelynek a mindenkori elnöke a nagyváradi görög keleti román esperes. A tanács önmagát egészíti ki, az életfogytiglan megválasztott új tagokat azonban az aradi püspök erősíti meg ezen tisztségükben. Ez a tanács ellenőrzi a belényesi Zsiga-alapítványt is, amelyet az alapító rendelkezése szerint, a belényesi görög keleti román plébániai bizottság kezel.

A belényesi alapítvány évenként 4–6 növendéket tart a belényesi görög keleti román fiú internátusban, ahol azok teljes ellátásban részesülnek. Az alapítvány, az eltartásért növendékenként 280 koronát fizet a nevezett internátusnak. A belényesi Zsiga-alapítvány vagyona közel 40.000 korona. Ezen alapítványok számadásait az aradi görög keleti román szentszék hagyja jóvá.

2. A belényesi görög keleti román fiú internátus, amely 1899. szeptember 1-én nyílt meg és amely az aradi egyházmegyének 70.000 koronájába került. Ezen összegnek egy része az egyházmegyének, közadakozás útján lesz visszatérítendő. Ebbe az internátusba, amely egy külön tanács vezetése alatt áll, a belényesi

görög katolikus főgimnáziumba járó görög keleti román tanulók vétetnek fel, akik teljes ellátásért évenként 280 koronát fizetnek. Az internátusban az elmúlt iskolai évben 52 tanuló nyert ellátást. Ezen internátus közvetlen vezetője a mindenkori belényesi görög keleti román hittanár.

A nagyváradi szentszék területéhez 101.449 férfi és 98.962 nő, összesen tehát 200.411 egyén tartozott.

A családok száma 40.155. A vadházasságok száma 3.206.

A nagyváradi szentszék területén 4.869 fiú és 4.598 leány, összesen tehát 9.467 gyermek született, akik közül 2.118 törvénytelen gyermek volt.

A nagyváradi szentszék területén 1.164 pár lett egyháziilag összeesketve, ezek közül 86 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 373 pár kelt egybe. A nagyváradi szentszék előtt 7 válóper folyt.

A nagyváradi szentszék területén 7143 és pedig 3630 férfi és 3513 nő halt meg. A görög keleti román vallásra 26 egyén tért át, a görög keleti román vallásról pedig 43 egyén tért más vallásra.

A nagyváradi szentszék területén a 6–12 éves tanköteles gyermekek száma 19.512 és pedig 10.392 fiú és 9.120 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit 10.687 és pedig 6.368 fiú és 4.319 leány látogatta.

A nagyváradi szentszék területén a 13–15 éves tanköteles gyermekek száma 7.643 és pedig 4.029 fiú és 3.614 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 1487 és pedig 837 fiú és 650 leány látogatta.

Az aradi szentszék területén a 6–15 éves tanköteles gyermekek közül 2667 gyermek járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a szentszék fenhatósága alá.

Ezek szerint a nagyváradi szentszék területén, a 27.155 tanköteles gyermek közül 12.314 gyermek nem járt iskolába.

Az egyházmegyének a nagyváradi szentszék kezelésében lévő alapjai és alapítványai.

Az egyházmegyének a nagyváradi szentszék kezelésében lévő alapjai és alapítványai összesen 269.540 K 28 fillért tettek ki.

Ezek az alapok és alapítványok a következők:

1. A Zsiga Miklós nagyváradi alapítványa 152.115 K 91 f.
2. A Zsiga Miklós belényesi alapítványa 40.000 K.
3. A Mioc Zakariás és neje alapítványa 10.144 K 93 f.
4. A Lázár György és neje alapítványa 2.004 K 24 f.
5. Az Oancea Tivadar alapítványa 1.275 K 20 f.
6. A Negrean Demeter alapítványa (még nem lett átadva rendeltetésének) körülbelül 64.000 K.

A Zsiga Miklós nagyváradi alapítványból 12 tanuló nyer ingyenes ellátást a nagyváradi Zsiga-féle tápintézetben; a Zsiga Miklós belényesi alapítványából 4–6 tanuló nyer ingyenes ellátást a belényesi görög keleti román fiú internátusban; a Mioc-féle alapítványból 4 tanuló kap 40–40 korona évi ösztöndíjat.

*A nagyváradi görög keleti román szentszék kiadásai
az 1907. évben.*

1. A szentszéki elnök fizetése	10.000 –
2. A szentszéki előadó-ülnök fizetése	2.900 –
3. A szentszéki titkár fizetése	2.900 –
4. A szentszéki irattárnok fizetése	2.400 –
5. A szentszéki irnok fizetése	1.200 –
6. A szentszéki ügyész tiszteletdíja.....	600 –
7. A szentszéki pénztárnok tiszteletdíja.....	200 –
8. A szentszéki ellenőr tiszteletdíja.....	200 –
9. A szentszéki szolga fizetése.....	360 –
10. A szentszék irodai szükségleteire	1.210 –
11. A szentszék épületének a fentartására és adóra	800 –
12. Az esperesek jutaléka.....	6.000 –
13. A hitoktatók jutaléka.....	500 –
14. A zsinati képviselők utazási- és napidíjai	1.200 –
15. Kiküldetésekre	500 –
16. A szegény templomok segélyezésére	1.000 –
17. A szegény iskolák segélyezésére	903.30
18. Szidoxiára	1.200 –
19. Előre nem látott kiadásokra	500 –
<hr/>	
E szerint a szentszék összes kiadásai kitesznek.....	34.573.30

Eme kiadások fedezésére a következő bevételek szolgálnak:

1. Az 1906 évi pénztári maradvány	883.44
2. Állami segély	12.000 –
3. Szidoxia	1.200 –
4. A papi alapból való kvóta	5.000 –
5. Az iskolai alapból való kvóta.....	903.30
6. A minden lélek után fizetendő 4 fillérből	10.000 –
7. Az esketések után fizetendő 1 koronából	225 –
8. A szentszék kezelése alatt álló összes alapok és alapítványok évi jövedelmei után, kezelési költségek fejében fizetendő 10%	261.38
9. Rendkívüli bevételek	300 –
<hr/>	

A kiadások fedezésére tehát az összes bevétel

tesz ki és így a deficit.....2.800.18

Tanítói egyesület.

A nagyváradi görög keleti román szentszék fenhatósága alá tartozó: beéli, belényesi, nagyváradi, pestesi, tenkei és vaskóhi esperesi kerületek görög keleti román felekezeti néptanítói, egy külön tanítói egyesületet képeznek.

(Ezen egyesületnek alapszabályai lényegükben megegyeznek, a Maroson inneni tanítóegyesületnek fennebb közölt alapszabályáival).

IV. FEJEZET.

A karánsebesi görög keleti román egyházmegye.

A) Az egyházmegye története.

A volt Bánátban, tekintettel az ott lakó ortodox keresztények nagy számára, bizonyos hogy több görög keleti püspökség állott fenn. Ezt már az a tény is igazolja, hogy Makarie (1558–78) ippeki patriárka, jogot nyert a törököktől arra nézve, hogy Dél-Magyarország számára püspököt nevezzen ki. Különben a történelmi feljegyzések szerint, abban az időben görög keleti püspökök székeltek: Versecen, Temesváron, Lippán stb. Az 1695. március 4-én kelt császári és királyi dekretumnak megfelelőleg, a magyarországi és az erdélyi görög keleti püspökségek, a szerbek kiváltságos egyházába olvasztattak be; azoknak román hivei pedig a szerb egyház fenhatósága alá kerültek. Ezek szerint az akkori bánáti görög keleti románok két és pedig: a temesvári és a karánsebes-verseci szerb püspökségek fenhatósága alá kerültek. A karánsebes-verseci egyházmegye püspökei kezdetben Karánsebesen székeltek, a 18-ik században azonban Popovics Vince a püspöki széket Versecre tette át. A karánsebes-verseci egyházmegye püspökei, a következő sorrendben ültek a püspöki székekben: 1695-ben Stibicza Szpiridon, utána Dimitrievics Miklós következett, aki a verseci székesegyházat építette, 1722-ben Sztanoevics Mózes, 1728-ban Nesztorovics Maxim, 1739-ben Damjanovics Eutimie, 1741-ben Antonovics Iszaiás, 1749-ben Georgievics János, 1769-ben Popovics Vince, 1786-ban Janovics Sacabant József, 1806-ban Joanovics Vidák Péter, 1829-ben Manojlovics Maxim, 1833-ban Rajacsics József, 1843-ban Popovics István, 1853-ban Kengyelác Emil.

Miután Şaguna Andrásnak, a nagyszebeni görög keleti román püspöknek hosszas fáradozásai folytán, az 1864-ben Karlócán megtartott kongresszuson kimondatott, a görög keleti román egyháznak a görög keleti szerb egyháztól való különválása, amit Ő Felsője 1864. évi december hó 24-én kelt diplomában jóváhagyott, Nagyszeben székhelylyel visszaállított a görög keleti román érsekség, amely alá mint szuffraganus püspökségek: a már régen fennálló aradi és a létesítendő karánsebesi görög keleti román püspökségek helyeztetek. Az újonnan létesített karánsebesi görög keleti román püspökség fenhatósága, – az aradi görög keleti román egyházmegyéhez tartozó bélinci, lippai, nagykomlósi és temesvári esperességek kivételével – kiterjesztetett a bánáti ré-

szekben lakó összes görög keleti románokra. Ő Felsége 1865. július 6-án karánsebesi püspökké Popasu János archimandritát, brassói esperest nevezte ki, aki 1889. február 17-én halt meg. A karánsebesi egyházmegyei zsinat, 1889. március 27-én Popea Miklós archimandritát, nagyszebeni érseki vikáriust választotta meg karánsebesi püspökké.

B) Az egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye: az aradi görög keleti román egyházmegyéhez tartozó bélinci, lippai, nagykomlói és temesvári espereségek kivételével, Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyékre terjed ki.

Az egyházmegye élén Popea Miklós püspök áll, aki Karánsebesen székel.

Az egyházmegye ügyeit: a 60 tagból álló egyházmegyei zsinat és a 30 ülnökből álló egyházmegyei szentszék vezeti.

Az egyházmegye évenként 19.800 korona állami segélyben részesül.

Az egyházmegye lelkészei az 1907. évben 121.800 K 62 fillér állami kongruában részesültek.

Az egyházmegye a következő 11 esperességből áll:

1. a buziási 30; 2. a csákovai 18; 3. a facseti 48; 4. a fehértemplomi 34; 5. a karánsebesi 58; 6. a lugosi 31; 7. a mehádiai 47; 8. a németbogsáni 30; 9. az oravicabányai 23; 10. a pancsovai 16 és 11. a verseci 27 plébániával.

A klérus áll: 1 püspökből, 1 archimandritából, 1 protoszinceselből, 2 ieromonachusból, 11 esperesből, 149 plébánosból, 189 adminisztrátorból, 35 káplánból, 5 diakonusból, 3 rendes táborigyülekezetből, 3 különböző egyházi állásokban levő lelkészből, összesen tehát 400 egyénből.

A karánsebesi papnöveldében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 40 papnövendék volt, akik közül 18-nak középiskolai érettségi bizonyítványa, 10-nek nyolc középiskolai osztálya, 13-nak pedig 5–6 középiskolai osztálya volt.

Az egyházmegyében összesen 210 és pedig 182 véglegesített és 28 ideiglenes tanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 200.299 K 74 fillért tett ki.

A karánsebesi tanítóképezdében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, 55 tanítóképezdész volt.

Az egyházmegyéhez 362 és pedig 321 anya- és 41 fióklébánia tartozik 336 templommal.

Az egyházmegyében: 1. a karánsebesi papnöveldé, 2. a karánsebesi tanítóképezde, 3. 280 felekezeti népiskola, 4. 75 iskolai kert és 5. 50 iskolai könyvtár állott fenn.

Az egyházmegye területén a felekezeti iskolákon kívül, a volt határőrvidék területén még 107 iskola van, amelyeket a karán-

sebesi egyházmegye görög keleti román felekezeti iskoláknak tekint, habár azok állami felügyelet és kezelés alatt állanak és mint ilyeneket az állam, részben községi, részben pedig állami iskoláknak minősített. Van azonkívül még 11 olyan iskola, amelyek a vasutársaság adminisztrációja alatt állottak, amelyek habár az 1902/3. iskolai év kezdetén állami kezelés alá kerültek és mint ilyenek állami, iskoláknak minősítették, az egyházmegye azokat mégis a saját felekezeti iskoláinak tekinti.

A karánsebesi szentszék területéhez 203.169 férfi és 198.664 nő, összesen tehát 401.833 egyén tartozott.

A családok száma 89.318. A vadházasságok száma 10.237.

Az egyházmegye területén 5.325 fiú és 5.238 leány, összesen 10.563 gyermek született, akik közül 3.135 törvénytelen gyermek volt.

Az egyházmegyében 2.554 pár lett egyháziilag összeeskerve, ezek közül 84 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 649 pár kelt egybe. Az egyházmegyei szentszék előtt 14 válóper folyt.

Az egyházmegyében 10.249 egyén halt meg és pedig 5.305 férfi és 4944 nő. A görög keleti román vallásra 141 egyén tért át; a görög keleti román vallásról pedig 30 egyén tért más vallásra.

Az egyházmegyében a 6–12 éves tanköteles gyermekek száma 40.752 és pedig 20.804 fiú és 19.948 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 16.517 gyermek és pedig 9.075 fiú és 7.442 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 13–15 éves tanköteles gyermekek száma 16.910 és pedig 8.624 fiú és 8.286 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 4.827 gyermek és pedig 2.549 fiú és 2.278 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 6–15 éves tanköteles gyermekek közül 15.197 járt olyan iskolába, amelyek nem tartoznak a főegyházmegye fenhatósága alá.

Ezek szerint az egyházmegyében, az 57.662 tanköteles gyermek közül 21.121 nem járt iskolába.

Az egyházmegyének a központban kezelt alapjai és alapítványai.

Az egyházmegyének a központban kezelt alapjai és alapítványai, az adósságok levonásával, összesen 1,889.559 K 52 fillért tettek ki.

Ezek közül a nagyobb alapok és alapítványok a következők:

1. A papi özvegyeket és árvákat segítő papi alap 365.195 K 52 f.
2. Az általános adminisztratív alap 201.384 K 23 f.
3. A püspöki fundus instructus 92.229 K 66 f.
4. Az egyházmegyei iskolai alap 18.222 K 07 f.
5. A püspöki konvenciót fedező alap 283.716 K 92 f.
6. A szentszéki tisztviselők, tanárok és esperesek nyugdíj-alapja 183.583 K 75 f.
7. Az internátus alapja 42.310 K 72 f.
8. Egyház-kulturális alap 45.229 K 27. f.
9. Az egyházmegyei könyv-

nyomda és könyvkereskedés 89.451 K 30 f. 10. Egyházi klerikális alap 482.628 K 65 f. 11. Iskolai A) aucta alap 108.207 K 21 f. 12 Iskolai B) aucta alap 45.579 K 32 f. 13. A Balla-féle ösztöndíj alap 14.907 K 49 f. 14. A Peța Demeter és János fia alapítványa 25.221 K 36 f. 15. A Nicolaevici Konstantin alapítványa 13.555 K 58 f. 16. A Popasu János alapítványa 9.635 K 53 f. 17. A Tismanariu Koszta alapítványa 36.103 K 51 f. 18. Lovag Trapșia Mihály alapítványa 17.770 K 63 f. 19. A Temeș János alapítványa 10.020 K 39 f. 20. A Stroiescu Traila alapítványa 20.945 K 49 f. 21. A Brumariu Demeter alapítványa 20.647 K 54 f. stb.

A karánsebesi szentszék az ösztöndíj alapokból összesen 1950 korona évi ösztöndíjat nyújtott.

*A karánsebesi görög keleti román szentszék kiadásai
az 1907. évben.*

1. Püspöknek kifizetett konvenció	12.792.46
2. A szentszéki előadó-ülnökök fizetése	11.800 –
3. A szentszéki titkár fizetése	2.400 –
4. A szentszéki pénztárnok tiszteletdíja	240 –
5. A szentszéki ellenőrnek a fizetése	2.000 –
6. A szentszéki számvevő fizetése	1.200 –
7. A szentszéki segédkönyvelő fizetése	1.200 –
8. A szentszéki ügyész tiszteletdíja	800 –
9. A szentszéki irattárnok fizetése	1.300 –
10. A szentszéki irnokok fizetése	1.440 –
11. Az egyházmegye ingatl. kezelő gondnok tiszteletdíja	200 –
12. A szentszék irodai szükségl. és az épületek fentart.	3.981.27
13. A papnövelde és tanítóképezde tanárainak a fizetése	22.220 –
14. A szentszéki tisztv. és tanárok személyi pótlékára	4.000 –
15. A szemináriumi épületek fentartására és könyvtárára	3.460 –
16. Az esperesek jutaléka	4.600 –
17. A hitoktatók jutaléka	1.300 –
18. A zsinati képviselők utazási- és napidíjai	2.200 –
19. A kongresszusi képviselők utazási- és napidíjai	1.000 –
20. Az érseki szentszék fentartására	300 –
21. Kiküldetésekre	700 –
22. Az ösztöndíjakra	1.000 –
23. Segélyekre	2.400 –
24. Előre nem látott kiadásokra	360 –
E szerint a szentszék kiadásai kitesznek	<u>82.893.73</u>

Eme kiadások fedezésére a következő bevételek szolgálnak:

1. Állami segély	19.800 –
2. Az egyházi klerikális alap évi jövedelméből	12.000 –
3. A volt közös alapok évi jövedelméből	<u>12.867 –</u>
	Átvitel 44.667 –

4. Az egyházmegyei alapok és alapítványok évi jöved.	4.224.56
5. A községek által fizetett püspöki konvenció	13.014.33
6. Az egyházmegyei házak bérjövödelmeiből	2.300 –
7. Adakozásokból	1.500 –
8. A zsinati és kongresszusi költségek fedezéséhez a hitközségek fizettek	13.701.44
9. A papnövendékek és a tanítóképezdészek által fizetett tandijból	1.100 –
A kiadások fedezésére tehát az összes bevétel	80.507.33
tesz ki és így a deficit	2.386.40

Tanítói egyesület.

A karánsebesi egyházmegye összes görög keleti román felekezeti néptanítói, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályok alapján, külön tanító egyesületet képeznek. (Ezen egyesületnek alapszabályai lényegükben megegyeznek a Maroson inneni tanító egyesületnek fennebb közölt alapszabályáival.)

V. FEJEZET.

A hazai görög keleti román egyház szervezetére és fontosabb ügymeneteire vonatkozó szabályzatok és szabályrendeletek.

I.

A magyarországi görög keleti román egyház szervezésének az alapját a következő «Szervezési Szabályzat» képezi:

MI ELSŐ FFRENC JÓZSEF,

Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország Királya stb. és Magyarország Apostoli Királya.

Királyi üdvözlötünket mindeneknek, kiket ezen ügy jelenben illet, vagy jövőben illetni fog.

Miután az 1868-ik évi 9-ik törvénycikk 2. §a szerint: görög keleti románok részére felállított önálló, a szerbekével egyenjogu metropolia, nemkülönb az erdélyi görög keleti vallásu püspökségeknek érsekségre emeltetése törvénybe iktattatott;

Miután ugyanazon törvénycikk 3-ik §-a szerint: a görög keleti vallásuak, egymástól független két egyháztartományra lett elválásuk mellett jogositva lettek egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapítványi ügyei-
ket, az ország törvényeinek korlátai között, külön-külön és az illető metropoliták által Nekünk teendő előleges bejelentés mellett időszakon-
kint egybehivandó egyházi gyülekezeteikben önállóan intézni, rendezni és ezen kongresszusokon alkotandó, s Általunk jóváhagyandó szabályok értelmében saját közegeik utján önállóan kezelni és igazgatni:

A törvény ezen rendeleteinek végrehajtása tekintetéből a görög keleti román metropolia egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapítványi ügyeinek rendezését illetőleg, vallás- és közoktatási magyar miniszterünk Elénk terjesztette az 1868-ik évi augusztus hó 14-én kelt elhatározásunkkal Nagy-Szebenbe egybehívott görög keleti vallásu román nemzeti egyházi kongresszus által «Szervezési Szabályzat» címe alatt hozott következő határozatokat; jelesül;

Az egyháztartomány alkatrészeinek együvértartozását tárgyazó bevezetés után: I. a plébániákról; II. az esperességekről; III. a zárdákról; IV. az egyházmegyékről; V. a metropoliáról; a hozzátartozó iskolai és alapítványi ügyek rendezésével és a nemzeti egyházi kongresszus szervezésével együtt.

Eme határozatokat vallás- és közoktatásügyi miniszterünk véleményes előterjesztése folytán jóváhagyjuk és megerősítjük a következő módosításokkal:

A) Az általános határozatok I-ső pontjában a Minket illető legfelsőbb felügyelési jog kifejezést nyerjen; a IX-ik pont pedig azon értelemben módosítandó, hogy a közös zsinat megalakítása iránt, kölcsönös megállapodás a görög keleti szerb kongresszussal történik.

B) A 6-ik szakaszban a plébániai zsinat-tag minősítéséhez a nagykorúság is tartozzék, és az ide vonatkozó 50. és 91. §§-ok is ehhez képest módosíttassanak.

C) A 13., 55. és 122. §§-nak az iskola-, illetőleg tanügyre vonatkozó határozatai az 1868. 38. törvénycikk illető rendeletével összhangzásba hozandók.

D) A 105. és 157-ik §§-ba azon intézkedés iktatandó, mely szerint az ujonválasztott püspök illetőleg metropolita – a Tőlünk nyert megerősítés után – Elöttünk teszi le a hűség esküt.

E) A 116., 159. és 162. §§-ok azon értelemben módosítandók, hogy az illető konsistoriumok iskolai és gondnoki tanácsainak ülnökei csak egy zsinat – illetőleg kongresszus választási időszak tartamára választatnak.

F) A 151. és 156. §§-ba azon intézkedés iktatandó: hogy mind a rendes, mind a metropolita – választó kongresszus egybehívása iránt – az 1868. 9. törvénycikk 3. §-a értelmében Nekünk előleges bejelentés tétessék.

G) A román nyelv használatáról szóló 175. §., az 1868. 9. törvénycikk 9-ik §-ának és az 1868. 44. törvénycikknek illető rendeleteivel összeegyeztetendő.

Ezen módosítások szerint szerkesztett, s Általunk ezennel megerősített határozatok a következők:

A magyarországi és erdélyi görög keleti román egyház szervezési szabályzata.

Általános határozatok.

I. A magyarországi és erdélyi görög keleti román egyház, mint független egyház, az 1868. évi IX. törvénycikk által is biztosított kanonjogánál fogva, – Ő Felsege legfelsőbb felügyelési jogának épségben tartása mellett, – a képviseleti rendszer alapján önállólag rendezi, igazgatja és intézi egyházi, iskolai és alapítványi ügyeit, minden alkatrészében és tényezőjében.

A jelen szervezési szabály e szerint a magyarországi és erdélyi görög keleti román egyház szervezését a metropoliai egyháztartomány egész kiterjedésében tárgyazza.

II. Ezen metropoliai egyháztartomány elemét a papság és a hívők népe képezi; alkatrészei pedig a következők: 1. a plébániák, 2. az esperességek, 3. a zárdák, és 4. az egyházmegyék.

III. Azon állás, amelyet a metropoliai papság és nép az egyházban elfoglal, feljogosítja minden egyházi, iskolai és alapítványi ügy tárgyalásában személyesen vagy képviselők által való részvételre és kötelezi egyzersmind mindazon terhek viselésére, amelyektől az egyház jóléte függ.

A metropolia minden alkatrészének joga van, egyházi, iskolai és alapítványi ügyeit vele egyenlő más alkatrésztől önállóan rendezni, kezelni és igazgatni és minden kisebb alkatrész, képviselői által folytatja egyházi, iskolai és alapítványi ügyeiben való működését a felsőbb alkatrészek ügyeiben egész a metropoliaig.

IV. Az előbbi szakaszokban említett alkatrészek minden működése a plébániai, esperességi, egyházmegyei zsinatok és a nemzeti egyházi kongresszus (metropoliai zsinat) útján megy végbe.

V. Az egyházi, iskolai és alapítványi ügyek kezelésére és igazgatására minden plébániában és esperességben egy-egy bizottság és gondnokság, az egyházmegyében és metropoliaiban pedig konsistorium állítatik fel.

Az egyházi hatóság törvénykezési és igazgatási ügyekben elsőfokulag az esperességi székek, másodfokulag az egyházmegyei, illetőleg érsekegyházmegyei konsistoriumok és harmadik fokozatban a metropoliai konsistorium által gyakoroltatik.

Azon tárgyakat, melyek iránt a folyamodási fokozatokban változás történik, külön határozatok fogják megjelölni.

VII. Az egyházi bíróságok vagy hatóságok által tett intézkedések végrehajtásánál csak egyházi és erkölcsi eszközök alkalmazhatók.

Az ellenszegülés rendkívüli eseteiben mindazonáltal a rend fentartására, világi hatalom támogatása is igénybe vehető.

VIII. A metropolianak fennebbi alkatrészei jó eleve gondoskodni fognak azon szellemi és anyagi eszközökről, amelyek az egyházi, iskolai és alapítványi célok elérésére szükségesek; és amennyiben a metropoliaiban és azonkívül is tett gyűjtések után sem sikerülne fedezni a megkívántató költségeket, segélyért az államhoz fognak fordulni.

IX. A két – román és szerb – metropolia dogmatikai és kanonikussága fentartására, valamint a keleti-ortodox egyház közös érdekei megvédésére is elismertetik szükségessége egy közös zsinatnak, mely a két metropolitából s mindkét metropolia megyés püspökeiből egybeállítandó.

Eme zsinat megalkotása a görög keleti szerb kongresszussal eszközlendő kölcsönös egyetértésre bízatik.

X. A fennebbiek szerint e jelen szervezési szabályzat a következőket tárgyalja: 1. a plébániákat, 2. az esperességeket, 3. a zárdákat, 4. az egyházmegyéket és 5. a metropoliait.

I. FEJEZET.

A plébánia.

1. § A plébánia, mint egyházközség; a keresztények egyesülete, egy vagy több egyháznak, iskolának és temetőnek, egy vagy több lelkésznek, tanítónak s a többi megkívántató személyzetnek anyagi és erkölcsi eszközökkel való fentartására.

Ilyen plébánia anyaplébániának nevezetik.

2. §. A hivek azon egyesülése, mely egy lelkész, iskola és a többi szükséges személyzet fentartására képtelen, «leány egyház» elnevezéssel a legközelebbi anyaplébániához csatlakozik és tagjainak egyházi, iskolai és

alapítványi ügyekben ugyanazon jogaik és kötelességeik vannak, amelyekben anyaplébániai társaik részesülnek.

3. §. Ha valamely leány-egyház anyaplébániává kívánna lenni, annak eziránt az esperesi székhez kell folyamodnia kimutatván, hogy az 1-ső § értelmében képes fennállani, mint anyaplébánia.

Az ilyen ügy az anyaplébánia előleges meghallgatása után az illető egyházmegyei konsistorium elé terjesztetik végelhatározás végett.

4. §. Ha egy idegen le akar telepedni valamely plébániában és tagjává lenni, köteles kimutatni a plébániai zsinat előtt, hogy görög keleti vallású; és csak az ilyen módon történt igazolás mellett és hat hét elteltével vehető fel az illető egyházközségbe és élvezheti annak jogait: de egyszersmind a többi egyházközségi társakhoz hasonlólag, a terhek viselésére is köteleztetik.

5. §. A plébánia teendői: 1. a plébániai zsinat, 2. a plébániai bizottság és 3. a plébániai gondnokság útján végeztetnek.

I. CIKKELY.

A plébániai zsinat.

6. § A plébániai zsinatban részt vesz a plébánia minden nagykoru, önálló, feddhetlen magaviseletű és egyházi kötelességeit teljesítő tagja.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 179-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Míután a vadházasságok veszélyeztetik az egyházi életet, az illetékes közegeknek kötelességük odahatni, hogy azok, akik vadházasságban élnek, zárassanak ki az egyházi testületekből, amelynek tagjai a jelen szakasz értelmében különben is feddhetlen magaviseletű egyének lehetnek.»

7. § A plébániai zsinat teendői:

1. a plébániai bizottság tagjainak a megválasztása;

2. a lelkész, segédlelkész, diakon, a plébániai gondnokok, tanárok és tanítók választása.

Ezen pontot az 1878-iki kongresszus 119-ik számú határozatával a következőleg módosította, amely határozat különben az összes választásokra kiterjesztett:

«Mindazok a választások, amelyek folytán valaki az egyház keretén belül, a választóknak közvetlen vagy közvetett uton való megvesztegetésével és félrevezetésével, erkölcstelen eszközök segélyével jutott egyházi, iskolai és gondnoki hivatalokba, hivatalból semmisítendő meg.

Az olyan pályázók, akik az ilyen visszaélésekben vétkeseknek találtnak, első izben kizáratnak abból, hogy az eképpen megüresedett állásokra újból jelöltessenek; hogy ha pedig megismétlik ezt a visszaélést, ugy egyszersmindenkorra elvesztik azt a jogot, hogy az egyház keretén belül bármilyen állásra jelöltessenek.»

3. a plébániai bizottság által az egyház, iskola, papi lak, vagy más egyházi, iskolai és alapítványi épületek építése, kijavitása és berendezése iránt tett javaslatok megvizsgálása és jóváhagyása;

4. a bizottság által egyházi, iskolai és jótékony célokra fordítandó alapok létesítésére javaslatba tett módok megvizsgálása és helybenhagyása;

5. a bizottság részéről a lelkész, segédlelkész, diakon, tanárok, tanítók és a többi szükséges személyzet javadalmazása iránt tett javaslat megvizsgálása és helybenhagyása;

6. az egyházmegyei zsinat és a nemzeti egyházi kongresszus tagjainak megválasztása;

7. a feletti ellenörködés, hogy a plébániai bizottság és gondnokság ezen szervezési szabályzat értelmében teljesítsék feladatukat;

8. saját határozatainak az esperes útján az illető konsistoriumhoz való felterjesztése, további intézkedés végett.

8. §. A zsinat első napján a Szentlélek segítségével hívásával liturgia tartandó.

9. §. A plébániai zsinat megtartásának napja a tárgyalandó ügyekkel egyetemben, az illető helyi lelkész által nyolc nappal előbb a templomban közzéteendő és arról az esperes is avégett értesítendő, hogy a plébániai zsinatban esetleg ő is résztvehessen.

10. §. A plébániai zsinat elnöke rendszeren a helyi lelkész; és ott, hol a lelkészi hely üres, a lelkészi helyettes. Ez azonban köteles, ha az esperes is jelen van, az elnökséget ennek engedni át, amely esetben ő alelnöki helyet foglal el.

A lelkész, illetőleg lelkész-helyettes akadályoztatása esetében, ha a plébániában több lelkész van, a szolgálatban legöregebbik foglalja el az elnöki széket; és ha általában nincs helybeli lelkész, az esperesnek joga van más plébániabeli lelkészre bízni az elnökséget.

Az elnök a rend fentartásáról felel és köteles a teendőket tárgyalás alá bocsátani. Az általa napirendre ki nem tűzött ügyek vita tárgyai nem lehetnek.

A zsinat tagjai is fel vannak jogosítva, legalább három más tagtól pártolt indítványokat tenni és az elnök köteles azokat még azon zsinat tartama alatt napirendre kitűzni.

11. §. Az elnöknek rendetlenség esetében joga van elosztatni a plébániai zsinatot, mely esetben ő erről az espereshez, ez pedig az illető konsistoriumhoz jelentést tesz.

12. §. A plébániai zsinat rendszeren évenként egyszer január hóban tartatik, de rendkívül is egybehívható, ha ezt a 7-ik §-ban elsorolt tárgyak valamelyike megkívánja, amilyen pl. a lelkész, segédlelkész, diakon, a gondnokok, tanárok és tanítók választása.

13. §. A plébániai zsinatot, melyben a lelkész, segédlelkész, diakon, a tanárok és tanítók választása eszközlendő, az esperes hívja egybe, aki az ily zsinatnak elnöke is egyuttal.

Az esperes a zsinat megtartása előtt a plébániai bizottsággal értekezik az egyének kijelölése iránt. Ezek, midőn papi állomást szorgalmaznak, végzett papnövendékek legyenek, akik a tanítói hivatásnak is megfelelnek és arról, hogy papi hivatal viselésére alkalmasak, konsistoriumi bizonyítvánnyal vannak ellátva. (L. 121. §.)

Azon egyéneknek pedig, akik tanári vagy tanítói állomásra pályáznak, az 1868. XXXVIII-ik t.-cikkben megállapított képesítés mellett, a konsistoriumtól kiállítandó minősítvényt is elő kell mutatniok.

14. §. A plébániai zsinat, írásbeli munkálatai kezelésére saját kebeléből vagy a plébánia többi tagjai közül egy vagy két jegyzőt választ, akik, ha a zsinat tagjai közül választvák, döntő szavazattal bírnak.

15. §. Érvényes határozat hozatalára a 9, 10 és 13-ik szakaszokban foglalt szabályok megtartása és a jelenlevő tagok szótöbbsége kívántatik.

Ha a szavazatok száma egyenlő, az elnök szavazata dönt.

16. §. A zsinat valamely határozata elleni folyamodások 14 nap alatt nyújthatók be az esperesi székhez; ahonnan az egyházmegyei konsistoriumhoz terjesztetnek föl.

14 nap lefolyása után bejött folyamodványok figyelembe nem vétetnek.

II. CIKKELY.

A plébániai bizottság.

17. §. A plébániai bizottság a zsinat kebeléből választott testület az egyházközség külső képviselésére, az egyházi, iskolai és alapítványi gazdaságára vonatkozó ügyek kezelésére és igazgatására.

Ezt a szakaszt az 1878-iki kongresszus 196-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A mi hitközségeinkben a plébániai bizottságok alkotják a törvény által követelt iskolaszékeket.»

18. §. A plébániai bizottság tagjai 3 évre választatnak; de újból megválaszthatók.

19. §. A plébániai bizottság az 1.000 lelket meg nem haladó plébániákban 10, az 1.500-ig terjedőkben 15, 2.000-ig 20, 2.500-ig és az azon felül valókban 30 tagból áll.

Atya és fiu, nagyatya és unoka, testvérek, ipa és vő nem lehetnek együtt tagjai a bizottságnak.

A lelkész, illetőleg lelkészi helyettes természetszerűen tagja a bizottságnak; ahol pedig jelenleg több lelkész van, a szolgálatban legidősebb az.

Ezt a szakaszt az 1906-iki kongresszus 73-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszus kijelenti, hogy a plébániai bizottságba annyi tag választandó, mint amennyit előír a «Szervezési Szabályzat» 19. §-a. A bizottságnak ezeken a tagokon kívül, még természetes tagja a plébános is, akinek ugyanazon jogai vannak, mint a választott tagoknak.»

20. §. A plébániai bizottság megalakulván, elnököt és jegyzőt választ. Az elnök a bizottság kebeléből választatik; jegyző azonban más alkalmas egyén is lehet; akinek is, ha nem tagja a bizottságnak, csak tanácskozó szavazata van.

21. §. A bizottság a szükséghez képest tartja üléseit; de rendszeresen évenként július és december hónapok végével; hogy a (12. §.) január hóban tartandó plébániai zsinat elé terjeszthesse általános jelentését az egyház, iskola és alapok ingó és ingatlan vagyonáról; nemkülönben évi számadását és költségvetési tervét az egyház, iskola és alapok jövő évi szükségleteiről.

22. §. A plébániai bizottság határozatai érvényességére a tagok általános többségének jelenléte és a szavazatok többsége kivántatik meg.

Ha a szavazatok egyenlők, az elnök szavazata dönt.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 149-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A plébániai bizottság, az esperesi bizottság és a zsinat ama tagjai, akik indokolatlanul kétszer egymásután hiányoztak az ülésekről, úgy tekintetnek, mint akik lemondtak a mandátumukról és ama periódus hátralévő részére, valamint a jövő periódusra is elveszítik ama jogukat, hogy megválaszthatók legyenek.

Hasonló esetekben az egyházmegyei szentszék az illetékes hatóság, amelynek az illető testület elnöke, 15 nap alatt be kell hogy jelentse az esetet.

Ezzel kapcsolatban, a plébániai és az esperesi zsinatok, a következő periódustól kezdődőleg felhatalmaztatnak, hogy a plébániai és az esperesi zsinatokba annyi helyettes tagot válasszanak, amennyi a fele a rendes tagoknak. A megüresedett helyek azonnal a helyettes tagokkal töltendők be.»

23. §. A plébániai bizottság hatásköre a következő:

1. Az egyház, iskola és alapok összes ingó és ingatlan vagyonának leltározása és világlatban tartása. Eme leltár három példányban készitetik, melyekből egyik a plébániai gondnokságnál, a második a bizottságnál őriztetik, a harmadik pedig a konsistoriumhoz terjesztetik fel;

2. az egyház, iskola és alapok ingó és ingatlan vagyonának épségben tartásáról való gondoskodás;

3. az egyházi, iskolai és alapítványi épületek jó karban tartása;

4. a templomnak a szükséges képekkel, szentelt edényekkel, könyvekkel és az istenszolgálatra megkivántató másnemű szerekkel, az iskolának pedig a szükséges butorzattal és készülékekkel való ellátása;

5. pályázat hirdetése a lelkészi, segédlelkészi, diakoni, tanári és

tanítói állomások betöltése végett, a helybeli esperessel, illetőleg iskolai igazgatósággal történt kölcsönös egyetértés folytán;

6. az esperessel értekezéleg való egybevetése a kijelölendő névsorának, akik a lelkészi, segédlelkészi, diakoni, tanári és tanítói állomásokra pályáztak:

Ezt a pontot az 1878-iki kongresszus 218-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Arra a kérdésre, hogy kit illet meg az elnöki szék azokban a kijelölő plébániai bizottságokban, amelyekben a kerületi esperes is jelen van, a kongresszus határozatképpen kimondja, hogy a kijelölendő listájának az összeállításába, két különálló faktor folyik be és pedig egyik részről a plébániai zsinat, a rendes elnökének az elnöklete alatt; másrészről pedig az esperes, illetve az igazgató, vagy a tanfelügyelő; ennél fogva tehát az esperes ebben a minőségében nem elnökölhet a kijelölő plébániai zsinatokban; ha azonban az mégis jelen van, hogy személyesen tanácskozzék a plébániai bizottsággal: úgy őt tiszteletből, az elnök jobbján való hely illeti meg.»

7. a plébániai bizottság továbbá: előállítja a templom, iskola, lelkészi lak és az alapok tulajdonát tevő más épületek esetleges építésére és kijavítására szükséges eszközöket és erről jelentést tesz a plébániai zsinatnak;

8. tanácskozik a lelkész, segédlelkész, diakon, tanár és tanító javaldalmazására megkívántató módok előállításáról és erről jelentést tesz a plébániai zsinatnak;

9. megszabja a feltételeket, amelyeket a gondnoknak az egyházi iskolai és alapítványi fekvőségek bérbeadásánál követniök kell;

10. meghatározza az egyház, iskola és alapok rendelkezése alatti pénzeinek elhelyezési módját;

11. megvizsgálja az év végével a gondnokság számadását és a plébániai zsinat elé terjeszti;

12. megválasztja az éneklőket, harangozókat és a többi egyház és iskolaszolgákat.

Éneklőknek csak oly egyének választhatók, akik az esperestől képzettségi bizonyítványt mutatnak elő;

13. örökdi a plébániai tagok vallásossága és erkölcsössége fölött; továbbá a balga szokások és féktelenségek megszüntetésére törekszik erkölcsi eszközökkel és kisebb egyházi büntetésekkel; és az esperestől, sőt szükség esetében a püspöktől is segítséget kér a vallálosság és erkölcsösség visszaállítása céljából;

14. védi az egyház és a község tekintélyét s jó hírnevét a törvények értelmében;

15. az egyházi, iskolai és alapítványi ügyet érdeklő bárminemű indítványt és panaszt tesz az esperességhez és ennek útján az egyházmegyei konsistoriumhoz;

16. a szegény gyermekeket a plébániai iskola látogatásában, iskolakönyvek szolgáltatásával támogatja;

17. plébániai könyvtárt létesít a hasznos könyvek olvasásának megkönnyítésére;

18. minden ügyről jegyzőkönyvet visz, az iratokat kellő rendben tartja és a levéltárban őrizteti.

III. CIKKELY.

A plébániai gondnokság

24. §. Plébániai gondnokok azon plébániabeli férfiak, akikre az egyházközségi, iskolai és alapítványi vagyon bízatik.

25. § A gondnokokat a plébániai zsinat választja, az egyházközség legérdemesebb férfiái közül.

Ezek a 6-ik fokig vérrokonságban és a 4-ik fokig sógorságban nem lehetnek egymással.

26. §. Az 1.000 lélekig rugó plébániákban két, 2.500 lélekig három, végre 2.500 lélekszámot felülhaladó plébániákban négy gondnok választatik.

A gondnokok három évre választatnak, de újból megválaszthatók.

27. § A plébániai gondnokok hivatása a következő:

1. Az egyház, iskola és alapok összes ingó és ingatlan vagyonát a plébániai bizottságtól leltár mellett átveszik és a plébániai zsinat és bizottság határozata szerint kezelik;

2. az egyház, iskola és alapok ingó vagyonát, jelesül: a pénzösszegeket, pénzürtékü iratokat és kötelezvényeket három kulcsu vasládában őrzik.

A plébániai pénztárnak eme kulcsai közül mindegyik gondnoknál egy-egy fog őriztetni.

Ahol csak két gondnok van, ott a harmadik kulcsot a lelkész, ahol pedig jelenleg több lelkész van, a bizottság által e végre kiszemelt lelkész őrzi.

A pénztár felnyitásánál és bezárásánál mind a három egyénnek, akinél a három pénztári kulcs van, jelen kell lennie s ezek a pénztár állásáról egyetemlegesen felelősek;

3. a bevételekről és kiadásokról jegyzőkönyvet visznek;

4. a plébániai vagyon állásáról naplót visznek. Ez a napló két példányban viendő s egyik a pénztárba tételik, a másik pedig a gondnoknál marad;

5. az egyházi, iskolai és alapítványi bevételekről és kiadásokról minden év végével okmányolt számadást terjesztenek a plébániai bizottság elé és legott alávetik magukat tüzetes pénztári vizsgálatnak, amelyet a plébániai bizottság netalán elrendelne;

6. a plébániai bizottság, illetőleg zsinat engedelmé nélkül, semmi elő nem irányzott kiadást nem tesznek;

7. örködnek a felett, hogy a templom, iskola és más fekvőségek épületei, nemkülönb a templom, iskola és papilak udvara, valamint a temetőhely is jó karban legyen;

8. kifizetik rendesen az egyházi és iskolai személyzet, a szegények és ösztöndíjasok díjait.

28. §. Ahol több egyházközség együttesen tart fenn egy vagy több iskolát, ezek bizottságaiból egy iskolai bizottság választatik; a bizottság pedig iskolai gondnokságot választ és így:

1. Az ilyen iskolai bizottság az illető plébániai bizottságokból és általuk választott három tagból áll.

2. Az iskolai gondnokság hasonlóképpen négy tagból áll.

3. Eme bizottság megválasztása 6 évre történik, a gondnokoké pedig 3 évre.

4. Az iskolai bizottságnak és gondnokságnak iskolai ügyekben ugyanazon hatáskörük van, mely a plébániai bizottságokat és gondnokságokat megilleti.

Ezt a szakaszt az 1895-iki kongresszus 115-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A szervezési szabályzat 28. §-ában előirt iskolai bizottság, azon községekre nézve iskolai zsinatot képez, amelyek fentartják az iskolát és mint ilyenek felhatalmaztatnak, hogy az illetékes kerületi esperesek elnöklete alatt megválasszák a tanítókat.»

II. FEJEZET.

Az esperesség.

29. §. Az esperesség több egyházközségnek egyesülete, amelynek élén egyházi, iskolai és alapítványi ügyekben az esperes áll. Az esperesnek az esperesség azon helyén kell laknia, mely az esperességbeli egyházközségekre nézve legalkalmasabb.

Ezt a szakaszt az 1882-iki kongresszus 129. számú határozatával a következőleg módosította:

«Az esperes köteles az esperesség központi községében lakni. Ha azonban a kerület beosztásának munkálata alkalmából, a központi község plébániája más plébános által lenne betöltve: az esperes, amennyiben mint plébános a saját esperesi kerületében laknék, továbbra is megtarthatja az eddigi plébániáját és a központi plébániát csak ennek a megüresedése után fogja elfoglalni; ha pedig az esperes más esperesi kerület területén lakik, úgy anélkül, hogy a központi község plébániáját elfoglalná, köteles a központi községbe költözni.»

Ezt a szakaszt az 1897-iki kongresszus, 74-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

«Az egyházmegyei adminisztrátorokat az egyházmegyei szentszékek nevezik ki, az ideiglenes intézkedéseket azonban, a legközelebbi szentszéki ülésig, az illetékes egyházmegyei szentszék elnöke eszközli.»

30. §. Az esperesség ügyei: 1. az esperességi szék, 2. az esperességi zsinat, 3. az esperességi bizottság és 4. az esperességi gondnokság útján vitetnek.

I. CIKKELY.

Az esperességi szék.

31. §. Az esperességi szék egyházi ügyekben az a hatóság, mely ezekben általán véve, az alább elsoroltakban pedig különösen képezi az elsőfoku hatóságot a metropoliában.

32. §. Az esperességi szék az esperesen, vagy annak helyettesén, mint elnökön kívül 6 lelkészből, mint döntő szavazatu tagokból, továbbá egy házasságvédőből és egy jegyzőből áll, kiknek tanácskozó szavazatuk van.

Az utóbbi kettő a segédlelkészek, diakonusok, vagy világiak sorából is lehet. A jegyző teendői: a jegyzőkönyv vitele, az írásbeli munkálatok és kiadványok elkészítése és az irattárra való felügyelés.

Ezt a szakaszt az 1874-iki egyházi kongresszus 73. számú határozatával a következőleg módosította:

«Az esperesi zsinatok felhatalmaztatnak, hogy az esperesi székbe, ott ahol arra szükség van, helyettes tagokat válasszanak, amelyről azonban tudomásulvétel végett értesíteni fogják az illetékes egyházmegyei szentszékeket.»

33. §. Az esperességi szék, mint elsőfoku hatóság hatásköréhez következő ügyek tartoznak:

1. Kiegyenlítő és esetleg eldönti a papok közt támadt villongásokat, az egyházközségek panaszait, a stólaris illeték tulcsigázását és a papság által okozott más visszasságokat illetőleg; a stólának és más törvényes papi jövedelmeknek az egyházközségek, vagy egyes hivek által történt megrövidítését illetőleg;

2. kiegyenlítő és esetleg eldönti az eljegyzésre és házasságra vonatkozó egyenetlenségeket kanoni részökben;

3. örökdió az anyakönyvek és más plébániai jegyzőkönyvek pon-

tos vezetése fölött; tárgyal másnemű egyházi és papsági fegyelmi ügyeket, amelyeket a konsistorium az esperességi székhez, mint első folyamodásu hatósághoz utasít; megvizsgálja a lelkész, segédlelkész, diakon és más egyházi egyének választását;

4. örökdi az egyházi személyek magaviselete fölött.

34. §. Érvényes határozat hozatalára az elnökön és jegyzőn kívül négy tag jelenléte szükséges.

Egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt.

35. §. Az esperességi szék tagjai nem lehetnek egymásközi vérrokonságban a 6-ik és sógorságban a 4-ik izig és nem vehetnek részt azon tárgyalásokban, melyekben a perlekedő felek valamelyikével hasonmértékben rokonok.

36. §. Az esperességi szék rendszerint hónapról hónapra tartja üléseit; sürgős esetekben mindazonáltal rendkívüli üléseket is tarthat.

37. §. Az esperességi széktől az egyházmegyei konsistoriumhoz 14 nap alatt történhetnek a fölebbezések. A később beadottak nem vétetnek tekintetbe és az esperességi szék határozata foganatosittatik; kivéve a felek végelválasával végződő házassági ügyeket, amelyek hivatalból terjesztendők az illető konsistorium elé.

II. CIKKELY.

Az esperességi zsinat.

38. §. Az esperességi zsinat az esperességbeli papság és egyházközségei: képvisellete, oly módon, hogy abban a papság egy harmaddal, az egyházközségek pedig két harmaddal legyenek képviselve.

A 20.000 léleknél többet számláló esperességi területen az esperességi zsinat tagjainak száma a papság részéről 12, az egyházközségek részéről 24; ott azonban, ahol 20.000 léleknél kevesebb van, a papság részéről 8, az egyházközségek részéről pedig 16.

39. §. Azon zsinatok, amelyeken esperes választatik, kétannyi tagból fognak állani.

Ezt a szakaszt az 1886-iki kongresszus 128-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Az esperesi zsinat tagjául az is megválasztható, aki nem egy olyan hitközség tagja, amely az illető esperesi kerülethez tartozik; az azonban megkivántatik, hogy az illető, az érseki provinciához tartozó valamely hitközség tagja legyen.»

40. §. Az esperességi zsinat tagjai három évre választatnak és ismét megválaszthatók.

Az esperességi zsinat egyházi tagjait a kerületi papság az arra meghatározandó helyen választja; a világi tagokra nézve pedig az esperesség annyi kerületre osztatik, a hány tag választandó a 38. § értelmében.

Az esperesválasztó zsinatra minden választó kerületben két-két világi tag választatik.

Választó mindaz, aki a 6. §-ban meghatározott tulajdonságokkal bir.

A választás vezetésére és végbevitelére szükséges intézkedések megtétele az egyházmegyei konsistoriumra bizatik, mig az egyházmegyei zsinat másképp nem intézkedik.

41. §. Esperességi zsinat-tagoknak csak azok választhatók, akik a 6-ik §-ban kitett kellékekkel birnak.

42. §. Az esperességi zsinat egybehívása alkalmával, mely 14 nappal elébb kihirdetendő, az elnök köteles azon tárgyakat is közhírré tenni, melyek a zsinaton tárgyalatni fognak.

43. §. Arra, hogy az esperességi zsinat érvényes határozatot hoz-

hasson, szükséges, hogy az elnökön kívül legalább is a tagok többsége vegyen részt benne.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 149-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A plébániai bizottság, az esperesi bizottság és zsinat ama tagjai, akik indokolatlanul kétszer egymásután hiányoztak az ülésekről, úgy tekintetnek, mint akik lemondtak mandátumukról és ama periódus hátralevő részére, valamint a jövő periódusra is elveszítik ama jogukat, hogy megválaszthatók legyenek.

Hasonló esetekben az egyházmegyei szentszék az illetékes hatóság, amelynek az illető testület elnöke, 15 nap alatt be kell hogy jelentse az esetet.

Ezzel kapcsolatban, a plébániai és az esperesi zsinatok, a következő periódustól kezdődőleg felhatalmaztatnak, hogy a plébániai és esperesi zsinatokba annyi helyettes tagot válasszanak, amennyi a fele a rendes tagoknak. A megüresedett helyek azonnal a helyettes tagokkal töltenődik be.»

44. §. Ez a zsinat saját kebeléből, vagy azon kívül, az írásbeli munkálatok vitelére jegyzőt választ, aki pap vagy világi lehet.

45. §. Esperességi zsinat évenként egyszer, február hó 1-ső vagy 2-ik vasárnapján tartatik és egybehívásánál a 42-ik §-ban foglaltak tartandók szem előtt.

Sürgős esetekben rendkívülieg is egybehívható, midőn az esperes vagy a tagok kétharmada valamely nevezetesebb egyházi, iskolai vagy alapítványi ügy tárgyalására annak rendkívüli megtartását szükségesnek tartják.

Rendkívüli esperességi zsinat megtartásáról az egyházmegyei konsistorium is értesítendő.

46. §. Az esperes mint elnök, illetőleg annak helyettese a zsinatban a jó rendről és arról is felelős, hogy abban csak az 50. §-ban elősorolt ügyek istenfélelemmel és illendőséggel tárgyalassanak és hogy a végzések az egyház intézvényein, a püspök, az egyházmegyei konsistorium és zsinat rendeletein alapuljanak.

Ha az esperességi zsinat oly ügyekbe bocsátkoznék, melyek hatáskörébe nem tartoznak, vagy a jó rend felbontatnék és az elnök megintése folytán sem lenne helyreállítható, akkor az elnök köteles a jegyzőkönyvet berekeszteni, a zsinatot feloszlatni és az egyházmegyei konsistoriumhoz, további lépések megtétele végett, jelentést tenni.

47. §. A tagok szabadságában áll, külön véleményt adni, és követelni, hogy az a jegyzőkönyvbe felvétessék; de csak 24 óra alatt írásban beadott különvéleményt szabad elfogadni és jegyzőkönyvbe iktatni.

48. §. Az elnök kitüzi a tárgyalandó ügyek rendjét; amiért is egy vagy több tag által teendő minden indítványt az elnöknel kell bejelenteni, aki a zsinattal egyetértőleg kitüzi az indítvány tárgyalásának rendjét és idejét.

49. §. Az esperességi zsinat jegyzőkönyvét hitelesítés után aláírja az elnök és a jegyző.

Hasonlóan a kiadványokat és kivonatokat is ezek írják alá.

50 §. Az esperességi zsinat teendői:

1. Az esperességet illető egyházgazdasági, iskola és alapítványi ügyek;

2. az esperesnek, az esperesi szék tagjainak, a kerületbeli iskolák számára a tanárok és tanítók választása és a választási munkálatnak az egyházmegyei konsistoriumhoz való felterjesztése;

3. az esperességbeli iskolaügy előmozdítása és

4. az egyház tekintélye és önkormányzata fentartására irányzó gondoskodás.

51. §. Azon esperességi zsinat megtartására, melyen az új esperes

választatik, az egyházmegyei konsistorium biztost fog kinevezni s őt az esperességi zsinat egybehívására és megtartására felhatalmazni.

52. §. A választási napon az egyházmegyei biztos, a Szentlélek segítségül hívása mellett, lithurgiát, és a választási ténynek megfelelő beszédet tart.

53. §. A lithurgia után az esperességi zsinat tagjai vagy a templomban, vagy valamely teremben összegyűlnek és kebelökből küldöttség útján felszólítják a biztost a zsinat megnyitására. A biztos megjelenvén, elfoglalja az elnöki széket, a választókhöz beszédet tart és azután a konsistoriumi felhatalmazó levelet átadja a jegyzőnek felolvasás végett. Ezután a választók igazolását eszközli és hozzá fog a választáshoz; rendre felszólítván a tagokat szavazásra.

Felkiáltás nem fogadtatik el, hanem csak titkos szavazás.

Mindegyik választó írásban átadja szavazatát az elnöklő biztosnak, aki is az egybegyűjtött szavazatokat megszámlálja, felnyitja és fenhango olvassa.

Azon három egyén, akiben a legtöbb szavazat összpontosult, az egyházmegyei konsistoriumnak bemutatatik, egyiknek közülök leendő kinevezés végett.

A megválasztottnak, illetőleg kinevezettnak alkalmas és az egyházi és iskolai téren érdemeket szerzett férfinak kell lennie.

Ezt a szakaszt az 1881-iki kongresszus 129-ik számú határozatának a 4-ik és az 5-ik pontja a következőleg módosította:

«A kinevezésnél csak az a három egyén jöhet tekintetbe, akik az esperesi zsinatban a legtöbb szavazatot kapták.

Abban az esetben, hogy ha az összes szavazatokat egy jelölt kapta volna meg, vagy ha az összes szavazatok csak két jelölt között oszlottak volna meg, úgy a szentszék belátására bizatik, hogy kinevezi-e azt a jelöltet, aki az összes szavazatokat kapta, vagy egyiket azon két jelölt közül, akik között megoszlottak a szavazatok, vagy pedig új pályázatot hirdetve, új választást rendel el; ha azonban a második választás is ilyen eredménnyel végződne: a szentszék, amennyiben nincs kifogása a képzettség szempontjából, kinevezi azt a jelöltet, aki az összes szavazatokat kapta, vagy egyiket azon két jelölt közül, akik között megoszlottak a szavazatok.»

Ezt a szakaszt az 1888-iki kongresszus 111-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

«Esperesi állásra csakis az a pályázó jelölhető, aki igazolja:

a) hogy a plébániákról szóló szabályrendeletben, az I-ső osztályu plébániákra előirt képesítéssel és középiskolai érettségi bizonyítvánnyal bír;

b) hogy legalább is öt évet töltött, teljesen kielégítő eredményt felmutatva, az egyház vagy az iskola szolgálatában és hogy ténykedéseiben tanusított odaadása és szorgalma által kitünt az egyházi és az iskolai téren;

c) egy másik egyházmegyéhez tartozó aspiráns, csakis az ottani egyházmegyei szentszék előleges beleegyezésével pályázhatik, amelynek fenhatósága alá tartozik a betöltendő esperesség;

d) annak az aspiránsnak, aki a theologiai fakultást külföldön végezte, igazolnia kell, hogy a saját egyházmegyéjében is megszerezte a lelkészi képesítést;

e) azok a lelkészek, akiknek tanulmányi előképzettségük nem terjed ki a középiskolai osztályokra és az érettségi vizsgára, ha az egyház-kulturális téren kiváló érdemeket szereztek maguknak és több évi szolgálatukban tettekkel is beigazolt olyan keresztényi odaadást és intellektuális-erkölcsi képességet tanusítottak, amelyek a szentszék által is elismert, rendkívüli hivatásukról tesz tanubizonyosságot: abban az esetben szintén megválaszthatók espereseknek, hogy ha a pályázók között nem

voltak olyanok, akiknek meg; voltak a jelen határozat értelmében előirt képesítésük.»

54. §. Az ujonnan választott, illetőleg kinevezett esperes, hivatali működése megkezdése előtt bemutatja magát az egyházmegyei püspöknél hirotezálás és a szingelia átvétele végett. Mindezekről az esperesség püspöki körrendelet útján értesítetik és az új esperes megkezdí működését.

55. §. Az esperesszéki tagok, kerületi esperességbeli tanárok és tanítók választása az esperes elnökle alatt történik.

Az előbb nevezettek megválasztásánál az 53. §-ban foglalt szabályok irányadók; a tanári és a tanítói állomások betöltésére pedig az esperes az esperességi bizottsággal egyetértőleg pályázatot hirdettet. A pályázati határidő lefolyása után az esperes, szintén egyetértve az említett bizottsággal, a pályázók névsorát egybeállítja és a zsinatnak bemutatja, mely ennek alapján minden állomásra választás útján, a nevelési pályára a törvény értelmében képesített és az iskolaügy terén érdemeket szerzett három férfit tesz ajánlatba és a választási iratokat a kinevezés eszközzése végett fölterjeszti az illető konsistoriumhoz.

III. CIKKELY.

Az esperességi bizottság.

56. Az esperességi bizottság az esperesség tagjai közül választott azon testület, mely a zsinat határozatait végrehajtja és arra van hivatva, hogy az egész esperesség egyházigazdasági, iskolai és alapítványi közös ügyeit közelebbről kezelje és igazgassa.

57. §. Ezen bizottság tagjai az esperességi zsinaton szavazattöbbséggel három évre választatnak és újra választhatók.

58. §. Eme bizottság a 20.000 lélekszámig terjedő esperességekben 6, a 20.000 lelket meghaladóokban pedig 12 tagból áll, akiknek egy harmada egyháziak, két harmada világiak közül választatik.

59. §. A bizottság elnöke az esperes, illetőleg annak helyettese.

60. §. A bizottság maga választja kezelői személyzetét.

61. §. Érvényes határozat hozatalára az elnökön kívül 4, illetőleg 8 tagnak jelenléte szükséges. Ha a szavazatok egyenlőek, az elnök szavazata dönt.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 149-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A plébániai bizottság, az esperesi bizottság és zsinat ama tagjai, akik indokolatlanul kétszer egymásután hiányoztak az ülésekről, úgy tekintetnek, mint akik lemondtak mandátumukról és ama periódus hátralevő részére, valamint a jövő periódusra is elvesztik ama jogukat, hogy megválaszthatók legyenek.

Hasonló esetekben az egyházmegyei szentszék az illetékes hatóság, amelynek az illető testület elnöke, 15 nap alatt be kell hogy jelentse az esetet.

Ezzel kapcsolatban a plébániai és esperesi zsinatok, a következő periódustól kezdődőleg felhatalmaztatnak, hogy a plébániai és az esperesi zsinatokba annyi helyettes tagot válasszanak, amennyi a fele a rendes tagoknak. A megüresedett helyek azonnal a helyettes tagokkal töltendők be.

62. §. A bizottság évenként rendszeren 4-szer tart ülést, még pedig: január, április, július és október hónapokban; sürgős esetekben többször is ülésez.

63. §. Teendői az esperességi közös ügyekben azonosak a plébániai bizottságnak az egyházközséghez tartozó ügyekben való teendőivel.

IV. CIKKELY.

Az esperességi gondnokság.

64. §. Az esperességi összes kerületnek, mint olyannak, egyházi és iskolai szükségletei fedezésére megkívántató költségek kezelésére, valamint az összes esperesség részére netalán létesítendő egyházi és iskolai alapok igazgatására: esperességi gondnokság állittatik fel.

Ezen gondnokság az esperességi zsinaton három évre választott 4 gondnokból és két helyettesből áll; és hatáskörük az esperességi összes kerületre nézve egyenlő a plébániai gondnokok hason teendőivel.

65. §. Ott, ahol egy felsőbb tanintézet fentartására két vagy több esperességből való közsegek egyesülnek, az egyesülő esperességek bizottságaiból iskolai központi bizottság választatván, ez saját kebeléből, a 28-ik §-hoz hasonlólag, központi gondnokságot fog választani.

III. FEJEZET.

A zárdák.

66. §. A zárda azon egyházi egyének lakhelye, kik kanonilag azon ünnepélyes fogadással egyesültek, hogy teljes mérsékletben, szegénységben és engedelmességben töltsék el életüket.

67. §. A zárda egyrésztől az egyházközség kellékeit foglalja magában; más résztől pedig az esperességgel egyenjogu és mint olyan, csak az egyházmegyei hatóságnak van alárendelve.

68. §. A zárda csak az illető püspök beleegyezésével alapítható s létesíthető; az alapító pedig köteles a zárda fentartására megkívántató jövedelmi forrásokat biztosítani.

69. §. A zárdák világi lakhelyekké át nem változtathatók.

70. §. A szerzetesek a zárda többi személyzetével együtt, közvetlenül a zárdai előljárónak felügyelete, közvetve pedig a püspök, illetőleg érsek hatósága alatt állanak.

71. §. Aki szerzetes akar lenni, kanoni vizsgálatnak tartozik alávetni magát. Azután a zárdai zsinat által a szerzetesi rendbe való felvételre érdemesnek találtatván, a zárdafőnök által a püspöknek, illetőleg érseknek bemutatattik és főpapi áldást nyer.

72. §. A szerzetesek a hirotoniára, vagy hiroteziára való tekintet nélkül főnökeikkel együtt kötelesek szigoruan és lelkiismeretesen az egyházi szabályokhoz alkalmazkodni.

73. §. A szerzet ügyei, a szerzeti zsinat útján intéztetnek el, amelyben valamennyi hieromonachus döntő szavazattal, a hierodiakonok pedig mint hallgatók és tanácskozó szavazattal bíró jegyzők vesznek részt.

74. §. A zárdai zsinat elnöke a főnök, ki egyszersmind köteles a tanácskozásokban a jó rendet fentartani. A főnök elhalálózása esetében a zsinat maga választja ideiglenes elnökét, a hieromonachusok közül.

75. §. A jegyző a hieromonachusok, hierodiakonok vagy szerzetesek közül választatik, aki is a jegyzőkönyvet és a többi írásbeli dolgokat viszi.

76. §. A jegyzőkönyvet és kiadványokat a főnök írja alá; a jegyző pedig ellenjegyzi.

77. §. A határozatok szavazattöbbséggel hozatnak; egyenlő szavazatoknál az elnök szava dönt.

Különvélemény csak akkor fogadtatik el, s csatoltatik az iratokhoz, ha írásban adatott be és annak is három nap alatt kell megtörténni; mert később nem fogadtatik el. Határidő-hosszabbítást is lehet kérni; és ez meg nem tagadható; ellenkező esetben a püspökhöz lehet folyamodni.

78. §. Minden szerzetnek egy gazdával kell birnia, aki a zárda gazdasági ügyeit, a zsinat határozatai és a főnök utasításai szerint kezeli. A gazda köteles a szerzet vagyoni állását nyilvántartani és arról a zsinathoz minden év végével okmányolt számadást beadni.

79. §. A szerzeti zsinat teendői kiterjednek mind a vallási, egyházi és fegyelmi, mind pedig a gazdasági ügyekre.

Ezek a következők:

1. Mindegyik hieromonachus, hierodiakon, szerzetes és a gazda részletes teendőinek kijelölése;

2. növendékek felvétele a zárdába;

3. a növendékek megvizsgálása, a szerzetes rendbe való felvételük előtt;

4. a püspökhöz leendő fölterjesztés és kérelem a növendékeknek a szerzetes rendbe való felvétele végett;

5. a növendéknek hierodiakonussá, a hierodiakonusként hieromachussá előléptetése feletti tanácskozás és határozathozatal; ugyanazoknak a püspökhöz való bemutatása;

6. a zárdai vagyon kezelése és nyilvántartása és évégett a zárda összes vagyonának leltározása, és ezen összeírásnak időről-időre és pedig évenként legalább is egyszer leendő megvizsgálása;

7. a zárda rendes évi költségei feletti tanácskozás és határozathozatal, mely végre a püspök beleegyezése szükséges;

8. a rendkívüli költség megvitatása és megállapítása;

9. a gazda számadásainak megvizsgálása és az egyházmegyei konsistoriumhoz való felterjesztése, észrevételekkel vagy azok nélkül;

10. a zárdai iskolának jó állapotban tartása vallási, erkölcsi és oktatási tekintetben;

11. egyik vagy másik hieromanachus, hierodiakon vagy szerzetes vallásossága és erkölcsössége helyreállítására való törekvés, vagy az illetőnek szelidebb megbüntetése is. Érezhetőbb büntetés kiszabása végett az ügy az egyházmegyei konsistorium elé terjesztendő, amely azt véglegesen eldönti;

12. valamely kicsapongó növendék fölötti tanácskozás és megbüntetés; valamint a szerzetből leendő kizárása is. Ilyen eset a metropolia tartomány zárdáival közlendő;

13. a főnök választása, mely a kanon szabályai szerint az egyházmegyei püspök vezetése alatt saját szerzettársaik vagy más zárdából valók, vagy a püspöki méltóságok közül történik.

A megválasztott a püspököknek bemutatattik, aki őt, ha a főnök minden kellékével birónak találja, megerősíti és hegumennek, illetőleg archimandritának hiroteztálja.

80. §. A zárda főnökének kötelességei a következők:

1. A szerzetesi általános kötelezettségeknek szigoruan megfelelni és arra törekedni, hogy a szerzetesek is tartsák szem előtt általános kötelezettségüket.

A főnök tehát szerzetesi feddhetlen életmódjával minden tekintetben jó példát szolgáltatson;

2. egyház-szerető legyen, azaz: ne vonakodjék rendesen és pontosan látogatni az isteni szolgálatot;

3. örködjék, hogy az isteni szolgálat mindenkor szabályszerűleg vitessék véghez és az éneklés és olvasás áhítatos és buzdító legyen;

4. törekedjék, hogy az egész zárda-személyzet az isteni szolgálatot rendesen és pontosan látogassa. A szerzeteseket tehát az isteni szolgálat alatt más dolgokkal ne foglalkoztassa;

5. az ebédnél és vacsoránál a többiekkel egyetemben részt vegyen; eme szabálytól csakis igen rendkívüli esetekben térhetvén el;

6. intézkedjék, hogy ebéd ideje alatt a szentek élete vagy más egyházi beszéd olvassassék fel, amint ezt a typicon megszabja;

7. elegendő ok nélkül a zárdából ki ne menjen, se szerzettársainak ne engedje, hogy tudta és beleegyezése nélkül kimenjenek a zárdából;

8. tökéletesitse magát a kanoni, dogmatikai és egyháztörténeti tudományokban;

9. törekedjék, hogy szerzettársai is tökéletesítsék magukat az egyházi tudományokban, énekben és a szentek életének ismeretében;

10. a zárda vagyonával lelkiismeretesen bánják és intézkedjék, hogy a szerzetesek legjelesbiké tétessék gazdává;

11. tartson gyakori előadásokat szerzettársaival kiművelődésük és fegyelmük, valamint egyik vagy másik szerzettárs erkölcsösségének helyrehozása céljából, aki erre okot szolgáltatott magaviseletével;

12. a zárdai fegyelem fentartásában kellő kitartást és éber örködést, de türelmet és szerénységet is tanusítson;

13. törekedjék, hogy a zárda-iskola jó rendben legyen és tanítókul a szerzetesek legképesebbjei jelöltessenek ki.

81. §. Minthogy a zárdák alapítói, azon szent helyek alapítása alkalmával írásba foglalják szándékukat bizonyos kötelezettségeket is rendelvén, melyek változatlanul teljesítendőek: a főnök köteles intézkedni, hogy a zárda alapítványi oklevele a szerzetesi zsinaton évenként legalább egyszer felolvastassék, részint az alapítók iránti emlékezet, részint pedig a zárda alapítója által, az alapítványban kikötött kötelezettségek pontos teljesítése tekintetéből.

82. §. Azon hivek eljegyzési és házassági ügyeire nézve, kiknek saját egyházuk nem lévén, a zárdai egyházhoz tartoznak, az egyházmegyei konsistorium a legközelebbi esperességi széket küldi ki.

83. §. Az előbbi szakaszban említett hiveknek a zárdai teendőkben semmi beavatkozási joguk nincs.

84. §. A női zárdák egyenlők a férfi zárdákkal; aminek folytán a női zárdák és hegumennők hivatása azonos a férfi-zárdák, férfi-szerzetesek és főnökök hivatásával.

IV. FEJEZET.

Az egyházmegye.

85. §. Az egyházmegye több plébánia, esperesség és zárda összessége, amelyek élén a püspök áll, aki kanonok értelmében, a papság és a nép vallásosságát és felvilágosodását közvetve és közvetlenül előmozdítani köteles.

86. §. Az egyházmegyei ügyek: 1. az egyházmegyei zsinat; 2. az egyházmegyei konsistorium utján intéztetnek el.

I. CIKKELY.

Az egyházmegyei zsinat.

87. §. Az egyházmegyei zsinat az egyházmegye képvisellete, mely az egyházmegyei papság és nép képviselőiből alakul és az egyházmegyei püspökön, illetőleg érseken kívül 60 tagból áll, akik közül 20 pap és 40 világi. A karánsebesi egyházmegyében, a katonai végvidék ama 40 világi közé 10 képviselőt választ.

Ezt a szakaszt az 1877-iki egyházi kongresszus 105. számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszus határozatképpen kimondja, hogy egy és ugyanazon egyén, egy ugyanazon időben több egyházmegyei zsinatnak nem lehet tagja; ha pedig valaki képviselőnek egy és ugyanazon periodusra több

egyházmegyei zsinatba választatik be, úgy mandátumának az igazolása után, három napon belül, írásbelileg tartozik bejelenteni az illetékes szentszéknek, hogy melyik egyházmegyében nyert mandátumát szándékozik megtartani. Ha pedig az illető képviselő ezt nem tenné meg, úgy azon egyházmegye képviselőjének fog kimondatni, amelynek területén hamarabb választották meg.»

88. §. Az egyházmegyei zsinat tagjai három évre választatnak és újból választhatók.

89. §. Egyházmegyei zsinat évenként rendszeren egyszer, Szent Tamás vasárnapján tartatik; sürgős esetekben rendkívül is egybehívható.

90. A zsinat egybehívását az egyházmegyei püspök, illetőleg érsek, annak nem léteben pedig az illető konsistorium eszközli.

91. §. Az egyházmegyei zsinat tagjai a következő módon választatnak:

a) Minden egyházmegye 20 aránylagos választókerületre osztatik.

b) Minden választó kerületben 3 képviselő választatik, azaz: egy pap és két világi; még pedig a pap valamennyi pap által, a világiak pedig a választókerületben plébániai zsinatok valamennyi tagja által; mely végre

c) az egyházmegyei konsistorium minden választókerület részére két biztost nevez ki, jelesül a papok számára egyet a papi rendből; a világiak számára pedig egy világit.

d) A kitűzött napon a papok a meghatározott helyen egybegyűlnek, és a konsistoriumi biztos elnöklete alatt két bizalmi férfit és egy jegyzőt választván, legott a választáshoz fognak, mely vagy nyilvános szavazás, vagy pedig – a választók egy harmadának kivánatára, – titkos szavazás útján történik. Az, aki szavazattöbbséget nyert, képviselőnek kiáltatik ki, s a biztos, bizalmi férfiak és jegyző által aláírt megbízó levelet nyer. A választásról jegyzőkönyv vezetve és az említettek által aláíratván, tudomás végett az egyházmegyei konsistorium elé terjesztetik.

e) A világi követek megválasztására az egyházközségek plébániai zsinatokban gyűlnek össze. Ilyen zsinatok úgy alakulnak, hogy a választók elnököt, két bizalmi férfit, és egy jegyzőt választanak.

A választásra térvén, minden választó két követre szavaz egyszerre. A szavazás nyilvános, de 20 választó kivánatára titkos is lehet szavazatjegyekkel.

Felkiáltás nincs engedve.

f) A választásról jegyzőkönyv viendő, amelybe minden szavazat beíratik; titkos szavazás esetében pedig a szavazatrejtő jegyek is hozzácsatolatalak.

g) A szavazás bevégeztével a jegyzőkönyv a választók jelenlétében berekesztetik, a választás eredményének megállapítása és kihirdetése mellett az elnök, bizalmi férfiak és jegyző által aláíratik és a plébánia, s az elnök vagy valamely bizalmi férfitü pecsétjével ellátva, a bizalmi férfiak egyikének átadatik, hogy annak idejében a konsistoriumi biztoshoz vigye.

h) A kitűzött időben e választókerület zsinatjainak kiküldött bizalmi férfiai mind egybegyűlnek az e célra kijelölt helyen, magukkal hozván a g) pont értelmében bepecsételt választó jegyzőkönyveket. Itt a biztos elnöklete alatt mind együttvéve szavazatszedő testületet alakítanak, jegyzőkönyv vitelére jegyzőt választván.

A biztos mindnyájuk jelenlétében felbontja a választótestületek jegyzőkönyveit, s felolvassa hangosan; a szavazatok megszámláltatván, jegyzőkönyvbe iktattatnak.

Az a két egyén, aki legtöbb szavazatot nyert, követnek legott kiáltatik és kikapja megbízó-levelét.

Ha két egyén egyenszámú szavazatot nyert, a helyszínén azonnal eszközözlendő sorsolás határoz köztük.

Mind a szavazatszedő testület jegyzőkönyvét, mind pedig a megbízóleveleket a biztos és a többi tagok írják alá.

A jegyzőkönyvet a biztos a konsistoriumhoz küldi át, a megbízóleveleket pedig a megválasztott követek kezébe szolgáltatja.

i) Választó, valamint választható is mind az, akinek a 6-ik §-ban elsorolt kellékei vannak.

k) A választókerületek lehetőleg igazságos arányban leendő alakítása, a választási helynek az egyháziak számára s a szavazatszedési helynek a világiak számára való kijelölése, a biztosok kinevezése és a választásra vonatkozó intézkedések megtétele – az egyházmegyei zsinat rendelkezéséig – az egyházmegyei konsistorium teendői közé tartozik.

l) A követválasztások Szent Tamás vasárnapja előtt, hat hét lefolyása alatt foganatosítatnak és olyképpen rendelendők és hirdetendők, hogy a világiakra nézve a választás és szavazatszedés, nemkülönbén ez és a zsinat megnyitása közé legalább 8 napi időhatár essék.

92. §. A zsinat elnöke a püspök, illetőleg érsek; akadályozás vagy üresedés esetében pedig az illető helyettes.

93. §. Az egyházmegyei zsinat megnyitása napján lithurgia tartatik a Szentlélek fölhívásával.

94. §. A zsinat tagjainak a meghatározott helyen való egybegyűlése után, az elnök mindenekelőtt a legfiatalabb tagok sorából megfelelő számban alkot ideiglenes jegyzőséget és megnyitja az ülést ünnepélyes szónoklattal.

Ezt követi a tagok igazolása, akik is fele részen fölül igazolva lévén, kellő számban megválasztják a rendes jegyzőket és ezzel a zsinat meg van alakítva.

95. §. Az így megalakult zsinat mindenekelőtt belső ügyrendjét állapítja meg.

96. §. Az egyházmegyei zsinat teendői a következők:

1. a vallás-szabadság és egyházi önkormányzat fentartásáról való gondoskodás, a törvények értelmében;

2. a püspök választása és a püspöki zsinathoz való bemutatása (az érsek választást illetőleg lásd: a metropolita választásra vonatkozó intézkedéseket);

3. az egyházmegye tulajdonát tevő ingó és ingatlan vagyona, fekvőségekre és alapokra való felügyelés és azok ellenőrzése,

4. határozathozatal eme fekvőségekre és alapokra, létesítésük céljának megfelelőleg;

5. az egyházmegyei konsistorium tagjainak megválasztása;

6. tanácskozás és a szükségesek megtétele az egyházmegyei nép művelődése érdekében, az elemi, fő-, gimnázialis, reál-, hittani- és nevelés-tani iskolák útján;

7. tanácskozás és kellő intézkedés az egyházmegyei papság és nép fegyelmezése céljából;

8. kellő eszközök előállítása az iskolai ifjúság nevelésének és művelődésének előmozdítására s az e részben támadt akadályok elhárítására;

9. a szegény egyházak és iskolák segítése;

10. az egyházi és iskolai szolgálatra törekvő alkalmasabb férfiak kiképzéséről és előkészítéséről ösztöndíjak útján való gondoskodás;

11. pénzgyűjtések elrendelése, egyházi, iskolai, alapítványi és emberbaráti célokra;

12. tanakodás azon nehézségek elhárítása fölött, amelyek valamely kanon végrehajtásában vagy egyházi intézmények létesítésében mutatkoznak;

13. az évi költségvetés megállapítása, a gondnoki tanács számadásainak megvizsgálása és végül fizetmények meghatározása az egyházmegyei alapokból;

14. az egyházi és iskolai tudományok bármely ágát tárgyazó tudományos munkák pénzzel való jutalmazása;

15. a választókerületek kikerekítése, s az egyházmegyei zsinat számára eszközendő választás foganatosítására szükséges intézkedések megtétele.

FÜGGELÉK.

A megyés püspök választása.

97. §. A püspököt az egyházmegyei zsinat választja ezen állásra alkalmas férfiak közül.

98. §. A püspöki szék ürességének ideje alatt a konsistorium viszi az egyházmegye ügyeit, az egyházi intézményekkel összhangzólag; kerülve minden újítást vagy változtatást, oda törekszik, hogy a püspökválasztás három hónap alatt történjék és megteszi a szükségeseket az egyházmegyei zsinatnak e célból való egybehívására; utmutatást kérvén a metropolitától, aki szintén gondoskodni fog, hogy a megürült püspöki szék három hó alatt betöltessék.

99. §. A választást vagy a metropolita, vagy e végre megbízott mandatáriusa vezeti.

100. §. A választás előestéjén virrasztási szolgálat tartatik a pünkösdi tipicon szerint, a zsinat megnyitása napján pedig lithurgia tartatik ugyanezen tipicon értelmében.

101. §. A lithurgia bevégeztével az elnök megnyitja a zsinatot a püspökválasztási ténynek megfelelő beszéddel.

Ezután a zsinat megalakulván, a 94. §-ban kiszabott módon a választásra tér át.

102. §. A választás szavazategyekkel titkosan történik. Minden választó egy lapra írja annak a nevét, akit a püspöki méltóságra méltónak tart és az elnök felhívására egy e célra szolgáló vederbe teszi a jegyet. Miután a zsinat valamennyi tagja szavazott, az elnök és a jegyzők, akik a zsinattól saját kebeléből választott két bizalmi férfival egyetemben szavazatszedő közeget képeznek, megszámlálják a jegyeket, kiveszik egyenként a vederből, amelyben voltak és más vederbe teszik és ha a jegyek száma egybehangzik a választókéval, az elnök, a jegyzők és bizalmi férfiak szemeláttára, sorban kiveszi a jegyeket a vederből, olvassa mindnyájuk hallatára a beléjük irt neveket; a jegyzők folyvást jegyzik a szavazatokat és a szavazatnyomozás berekesztése után a választás eredménye a zsinaton kihirdettetvén, jegyzőkönyvbe iktattatik.

Választottnak az tekintetik, akiben a szavazatok általános többsége összpontosul.

Az elnök, jegyzők és bizalmi férfiak által aláírt választási jegyzőkönyv a püspöki zsinathoz tétetik át kanoni tárgyalás és Ő Felségéhez, a választás legkegyelmesebb megerősítésére leendő fölterjesztés végett.

103. §. A választó zsinat ülései nyilvánosak; a zsinat mindazonáltal fontos okokból titkos üléseket is tarthat.

Titkos üléseknél hallgatóság nem lehet jelen.

104. §. A metropolita, ha személyesen vezette a választó zsinatot, egybehívhatja a püspököket a választás helyére, hogy azonnal püspöki zsinatot tarthasson az új püspök választásának kanoni tárgyalására és a végre, hogy mind a választás ténye, mind a püspöki zsinat véleménye az újon választott püspök legfelsőbb megerősítése céljából Ő Felségéhez felterjesztessék.

Ha pedig nem vett részt a metropolita a választó zsinatban, akkor a választási jelentés átvétele után késedelem nélkül saját székhelyén hívja egybe a püspöki zsinatot, s átadja ennek a választási okiratot, kanoni tárgyalás végett.

105. §. A legfelsőbb megerősítés leérkeztevel a metropolita felszenteli az új püspököt az egyházi rendszabályok értelmében; ellátja őt a metropolitai grammatával és metropolitai mandatáriust nevez ki, aki az új püspököt az egyházmegyébe bevezeti, s a metropolitai grammatát a főtemplomban a lithurgia elején felolvassa. A lithurgiát az új püspök tartja meg, saját papsága kellő hozzájárulásával. A legfelsőbb helyről megerősített püspök Ő Felsege előtt teszi le a hűségi esküt.

106. §. A püspök, midőn a püspökség gazdasági készületét az egyházmegyei gondnokoktól leltár mellett átveszi, a világi vagy szerzetes papságból gazdát köteles kinevezni, akinek hivatása lesz öröködni a gazdasági készületek fölött és számadást vinni a püspök bevételeiről és kiadásairól.

A gazda mindenért a püspöknek, ez pedig az egyházmegyei konsistorium gondnoki tanácsának felelős mindazokért, amiket használatra átvett.

Ezért szükséges, hogy a gazdasági ingó és ingatlan vagyon leltár mellett átadassék a gazdának éppugy, mint a püspöknek adatott át.

Ha a püspök nem akarna gazdát tartani, a metropolitának joga van őt kényszeríteni rá. A gazda a püspöki szék ürességének ideje alatt is köteles épségben tartani a püspökség vagyonát.

107. §. A püspök, átvevén a püspökség templomi ékességeit az egyházmegyei gondnoktól, megbizza protodiakonját vagy káplánját, hogy azok gondját viselje, azaz: hogy semmi el ne vesszen belőlük és tisztán tartassanak; és minthogy eme ékességekért maga a püspök felelős és az elveszetteket megtéríteni köteles, a leltár jó rendben tartandó és a tárgyak, amelyek gyakori használat folytán vagy óságuknál fogva elromlottak s már hasznavehetetlenek, feljegyzendők benne.

108. §. A püspöknek, illetőleg érseknek csak fele vagyonáról van joga végrendeletileg intézkedni, ha pedig végrendelet nélkül hal meg, egész vagyona az egyházmegyére száll. Ha tehát van végrendelete, akkor az adósságok és temetési költségek levonása után, hagyományai vagyonának csak fele részeig fognak kifizettetni.

109. §. Az elhunyt püspöknek egész könyvtára egyházmegyei tulajdonná lesz s az egyházmegyei könyvtárral egyesítettik.

II. CIKKELY.

Az egyházmegyei konsistorium.

110. §. Az egyházmegyei konsistorium az egész egyházmegyének igazgatási és igazságszolgáltatási állandó közege egyházi, iskolai és alapítványi ügyekben.

111. §. A konsistorium természetes elnöke a püspök, illetőleg érsek.

112. §. A konsistorium tagjai részint rendesek, részint tiszteletbeliek; mindnyájan «konsistoriumi ülnök» címet viselnek és döntő szavazattal bírnak.

A konsistoriumi ülnökök nem lehetnek vérrokonságban a hatodik, se sógorságban a negyedik fokig.

Ezt a szakaszt az 1886-iki kongresszus 102-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Az ezen szakaszban előforduló VI-ik fokú vérrokonság és a IV-ik fokú sógorság úgy értelmezendő, hogy eme fokok bezárólag veendőek.»

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 90-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

Miután a nagyváradi szentszék egyenrangú az aradi szentszékkel, a nagyváradi szentszék vikárusa és ülnökei egyidőben nem lehetnek ülnö-

kei az aradi szentszéknek is; amiként hogy nem lehetnek egy időben ülnökei a nagyvárad szentszéknek az aradi szentszék ülnökei és a püspök által az aradi szentszék számára kinevezett vikárius sem.

113. §. A konsistorium három külön tanácsra oszlik, amelyek is: 1. a szorosan egyházi, 2. az iskolai és 3. a gondnoki tanács.

114. §. A tanácsok mindegyike önállóan végzi a hatáskörébe eső teendőket «egyházmegyei», illetőleg «érsekegyházmegyei konsistorium» általános címe alatt.

115. §. A szorosan egyházi tanács rendes (fizetési) és tiszteletbeli tagokból áll, akik kizárólag egyháziak; és áll egy házasságvédőből, aki világi is lehet.

Az iskolai és gondnoki tanácsok tagjai hasonlóképpen rendesek (fizetésesek) és tiszteletbeliek és pedig egyharmadrészben egyháziak, kétharmadrészben világiak.

Az egyes tanácsok tagjai számának meghatározása az illető egyházmegyei zsinatokra bízatik.

Egy fizetési titkár, aki egyházi vagy világi lehet, a jegyző, végre egy levéltárnok és megfelelő számú irnokok, a kezelési teendőket végzik mind a három tanácsban.

Az egyházmegyei konsistoriumnak ügyésze is van, aki egyszerűen házasságvédő is lehet.

116. §. Mind a rendes, mind a tiszteletbeli ülnököket az egyházmegyei zsinat választja meg.

A szorosan egyházi tanács ülnöki állomásaira az egyházmegyei zsinat titkos szavazattal és általános szótöbbséggel megválasztja a kívántató számot és a püspök, illetőleg érsek elé terjeszti megerősítés végett.

Az ülnöki állomások betöltése a másik két tanácsnál ugyanazon a módon történik; de azzal a különbséggel, hogy azon egyének, akik általános többséget nyertek, legottan végleg megválasztottnak tekintenek és nyilváníthatnak. A szorosan egyházi tanács ülnökei életük tartamára, a másik két tanács ülnökei azonban a zsinatválasztási időszakra (88. §.) választatnak és újból választhatók.

Ezt a szakaszt az 1878-iki kongresszus 217-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszus érintetlenül hagyva az egyházmegyei püspök azon jogát, hogy az egyházmegyei szentszékek szoros egyházi tanácsának rendes és tiszteletbeli ülnökeit ezen állásukban megerősítse, a kongresszus határozatképpen kimondja, hogy abban az esetben, ha a megyés püspök vagy az érsek, az illető megválasztott ülnököt nem erősíti meg ezen állásban, úgy ennek kimerítő indokát a püspök, vagy az érsek az illetékes egyházmegyei zsinathoz tartozik bejelenteni; ha pedig az illetékes egyházmegyei zsinat nem találja ezeket az indokokat eléggé alaposnak, úgy az ügyet végleges eldöntés végett a püspöki zsinathoz terjeszti fel.»

117. §. A konsistoriumi ülnökök az egyházi és iskolai téren teljesen alkalmas és érdemeket szerzett férfiak legyenek; a gondnoki tanácsnak azon tagjaitól pedig, akik vagyont kezelnek, még kellő biztosíték is kívántatik.

118. §. A megyés püspök, illetőleg érsek, mint az egész konsistorium rendes elnöke, az egyházi osztály tagok közül vikáriust nevezhet ki, aki a püspök, illetőleg érsek akadályoztatása vagy távolléte esetében helyette elnököl; halála esetében pedig a konsistoriummal egyetemben viszi az egyházi ügyeket, az új püspök megválasztásáig.

Ha meghal a püspök anélkül, hogy vikáriust nevezett volna ki, ennek teendőit az egyházi rendből való legidősb rendes ülnök fogja végezni.

Szükség esetében a püspök az iskolai és gondnoki tanácsokban ezek valamely ülnökére is, még pedig akár egyházira, akár világra, bízhatja az elnökséget.

119. §. A házasságvédőt, valamint a kezelési személyzetet is a rendes elnökség nevezi ki, az ügyészt és titkárt ellenben a konsistorium választja összes ülésben, mindhárom tanács jelenlevő tagjainak általános szótöbbségével.

120. §. A konsistoriumi ülnökök, a házasságvédő és a titkár lelkiismeretes működés iránti esküt tesznek le; működésük állandó és csupán csak fegyelmi uton földerített súlyos kihágások esetében függeszthetők fel, vagy szüntethetők meg végképpen.

Az ügyészt és a kezelési személyzetet a körülményekhez képest változtatni lehet.

FÜGGELÉK.

A konsistorium különböző tanácsainak teendői.

A) Szorosan egyházi tanács.

121. §. Eme tanács a következőkben végzi teendőit:

1. Eldönti a szentségekre és szertartásokra (typycon) vonatkozó ügyeket;

2. örökös a papság, szerzetesek, és a nép egyház erkölcsi magaviselete fölött;

3. gondoskodik az egyházak beszenteléséről és a szükséges képekkel, edényekkel, világítással és könyvekkel való ellátásáról;

4. örökös, hogy a keresztek, összeeskettek és meghalálozottak jegyzőkönyvei a fennálló szabályok értelmében vitessenek;

5. gondoskodik, hogy a plébániai, esperességi és zárdai zsinatok a szervezési szabályzat határozataihoz képest teljesítsék kötelességeiket;

6. intézkedik, hogy az esperesek a konsistorium elé terjesszék évenként a kerületi papság és nép összeírását;

7. örökös, hogy az új templomok a kanonok értelmében épüljenek;

8. állandó bizottságot küld ki a papi állásra előléptetendő egyének vizsga alá vételére. (L. 13. §.)

A megvizsgálandó egyén 20 frtnyi díjat tesz le, amely csak okadatolt szegénység esetében engedhető el;

9. ítél a papság és a nép kihágásai fölött, amelyek egyházi kötelezettségeikre vonatkoznak;

10. másodfokban határoz az esperességi székektől fölebbezett és a hivatalból eléje terjesztett ügyek fölött;

11. a püspök halála után átveszi az egyházmegye igazgatását, a metropolitát és az ország kormányát értesíti a püspök haláláról; gondoskodik, hogy az új püspök eljöveteleig is kellő rend legyen az egyházmegyében és hogy a püspök elhunytától legkésőbb három hó lefolyása alatt egyházmegyei zsinat hívassék egybe, püspökválasztás céljából.

B) Az iskolai tanács.

122. §. Eme tanács teendői:

1. A felekezeti kisebb és nagyobb iskolák jó karban tartása és gyarapodása érdekében működik;

2. a legjobb iskolakönyvek megszerzéséről gondoskodik és az egyházmegyei zsinat elé terjeszti azokat jóváhagyás végett;

3. örökös a tanárok és tanítók erkölcsi haladása és magatartása fölött;

4. az egyházmegyei zsinatnak megjutalmazásra ajánlja az irodalom embereit, akik az iskolaügy terén valamely munka kiadásával érdemeket szereztek;

5. megteszi a szükségeseket, hogy a közös iskolákba, vagy más felekezeti tanodákba járó görög keleti ifjúság a görög keleti vallástant tanulja, a görög keleti egyházat látogassa és a böjtök idejében az urvacsorához járuljon; következőképpen:

6. vallástanitókat állít a tanulók számára, bárminő iskolába járjanak is; és elhárítja az e részben támadó akadályokat;

7. időt határoz azon egyének megvizsgálására, akik tanári vagy tanítói állásokra törekcsenek;

8. e célra három tagu vizsgáló bizottságot nevez ki;

9. ügyel, hogy a felekezeti gimnáziumokban csak olyan egyének lehessenek tanárokká, akik az általuk előadandó tantárgyakra nézve (a nyelvészeti, matematikai, természettudományi és történelmi tanulmányokból, a klasszikai és honi nyelvekből, valamint a román nyelv irodalmából is) az illető bizottság előtt képességük teljes bizonyítékát adták;

10. ügyel, hogy papnöveldei tanárocul olyan egyének alkalmaztasanak, akik vizsgát tettek a hittanból, neveléstanból, a kanonjogból, tipiconból s egyházi énektanból; a neveléstanu intézet tanáraivá pedig csak azok lehessenek, akik a neveléstanból, tipiconból és egyházi énektanból letették a vizsgát;

11. ügyel, hogy a fő- és elemi iskoláknál tanítókká csak olyan papnöveldekek vagy nevelők léptetcsenek elő, akik a hittudományi vagy pedagógiai tanfolyamot bevégezték, s a pedagógiai tanulmányokból jó osztályzattal tették le a vizsgát;

12. a vizsgáltakat szigoruan osztályozza, «kitünő», «jó», «kielégítő» és «elégtelen» jegyet adván nekik;

13. azon vizsgáltkak, aki «elégtelen»-t nyert, megengedi a vizsga ismétlését; amely már meg nem engedhető azon esetre, ha az illető másodsor nyert «elégtelen» jegyet.

123. §. Az iskolai tanács minden lehető módon oda fog törekedni, hogy mind az egyházközcségek, mind a tanári és tanítói állomást szorgalmazó egyének szigoruan megtartsák az előző § 7–11. pontjait; és előforduló esetekben fel fogja világosítani az egyházközcségeket aziránt, hogy csak saját érdekükben cselekszenek, ha a legfelsőbb iskolai hatóság rendeleteit foganatosítják, mint amely a népművelődés előmozdítására és gyarapítására alkotja az ilyen rendszabályokat.

124. §. Az iskolai tanács megerősíti állomásaikban a tanárokat.

Ez alkalommal leginkább oda irányozza figyelmét, hogy a tanár és tanító választás eme szervezési szabályzat értelmében történt legyen.

125. §. A hittudományi, gimnasialis és neveléstanu tanárságra vizsgálandó egyének 20 frtnyi, a reál-, fő- és népiskolai tanítójelöltek pedig 10 frtnyi díjat fizetnek.

Ez a díj csak okadatolt szegénység esetében engedhető el.

126. §. Az iskolai tanács a vizsga-dijakból pénztárt alapít, amely az egyházmegyei iskola-alap tulajdona.

127. §. Az iskolai tanács időről-időre egy vagy két biztost küld ki saját kebeléből, az iskolák megvizsgálására.

128. §. Az iskolai tanács oda fog hatni a plébániai és espereségi zsinatoknál, hogy az egyházközcségek iskolákat és a tanári, illetőleg tanítói személyzet számára lakhelyeket építsenek, ahol ezek hiányzanak és hogy e személyzet nehéz feladatának megfelelő fizetmények állapítsanak meg.

129. §. Az iskolai tanács az egyházmegyei zsinattól nyest utasításokhoz és rendeletekhez képest teljesíti feladatát; köteles ennél fogva kimerítő jelentést tenni az egyházmegyei zsinatnak az iskolák és oktatás állapotáról és javaslatokat tenni az iskolaügy javítása iránt, az e téren szerzett tapasztalatok alapján.

130. §. Az iskolai tanács a szünetek idejére évenként tanítói értekezletek tartását rendeli el és ezek vezetésére biztosokat fog kinevezni

a tanárok és tanítók testületéből, akik azután az iskolai tanács utasítása értelmében jelentést tesznek az értekezletek eredményéről.

131. §. Végül az iskolai tanács tárgyalja és eldönti a tanárok és tanítók fegyelmi ügyeit.

C) *A gondnoki tanács.*

132. §. Eme tanács teendői:

1. Igazgatja és kezeli az egyházmegye ingó és ingatlan vagyonát és örökdiók a templomi ékességek és drágaságok, a könyvtár és gazdasági készülétek, nemkülönben a püspökség, illetőleg érsekség alapítványai fölött;

2. leltárt készít a fennemlített egész vagyonról;

3. egybeállítja az évi költségvetést és bemutatja az egyházmegyei zsinathoz tárgyalás és megállapítás végett;

4. az évi bevételekről és kiadásokról pontos számot visz, s a számadást megvizsgálás végett az egyházmegyei zsinat elé terjeszti;

5. pénztárnokot és ellenőrt választ saját kebeléből.

133. §. A pénz és az értékpapírok, valamint a fekvőségek és alapok három kulcsu vasládában őriztetnek. A kulcsok egyikét a tanácsnak erre magától a tanácstól kijelölt tagja, másodikát a pénztárnok, harmadikát pedig az ellenőr őrzi.

134. §. Az egyházmegye vagyonában hanyagságból vagy vétkeségből történt károkért a gondnoki tanács elnöke és ülnökei felelősek.

135. §. A gondnoki tanács öröködni fog a vagyon fentartása és épsége felett és növelésére fog törekedni; javaslatot terjesztvén e részben az egyházmegyei zsinat elé; ügyelni fog a kamatok, haszonbérék és más jövedelmek rendes beszedésére, a rendelkezés alatt levő tőkének a takarékpénztárnál vagy állampapírokban való hasznos elhelyezésére.

A pénzek magánosoknál való elhelyezése csupán csak háromszoros értékű fekvőségekre első helyre bekebelezett biztosíték mellett engedhető meg.

136. §. A püspök, illetőleg érsek haldoklása idejében a konsistorium mindegyik tanácsa két tagot küld ki kebeléből, a püspök halála perceinek megőrzése, a kimulás beálltával a szekrények és szobák lepecsételése és az illő temetésre szükséges intézkedések megtétele végett.

Következő napon a gondnoki tanács küldöttei a főlebb említett négy konsistoriumi tag jelenlétében leltározzák az elhunytak vagyonát és iratait; elválasztván azokat, amelyek az egyházmegye tulajdonát képezik azoktól, amelyek a püspökét teszik.

Utóbbiból kifizettetnek az adósságok és törvényes hagyományok s kiegészítettnek azon drágaságok, ékességek, a könyvtár és a gazdasági készület azon tárgyai, amelyek az elhunytak életében elvesztek vagy elromlottak.

137. §. Az új püspök megválasztása után a gondnoki tanács leltár mellett átadja neki püspöki széke elfoglalásakor a templomi ékességeket és drágaságokat, a könyvtárt és a többi gazdasági készületet.

D) *Általában.*

138. §. A konsistoriumi tanácsok mindegyike a hatáskörébe tartozó ügyekben a fenszabályozott elnökség alatt legalább négy ülnöktagjának részvétele mellett szótöbbséggel határoz. Egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt.

139. §. A különböző tanácsok határozatai azonnal fogantatosítatnak, a főlebbezhető kivételével, amelyek főlebbezés esetén végeldöntésre a metropoliai konsistorium elé terjesztendők.

140. §. Az egyházmegyei konsistorium összesülése a különböző ta-

nácsok valamennyi ülnökéből áll; amennyiben ezek távollétükkel, vagy más okból nem gátoltatnak a résztevésben.

Összes ülésben azon tisztviselők választatnak, akiknek választása a konsistoriumnak van fentartva. Ugyanezen ülésben történnek a szükséges intézkedések az esperességi, egyházmegyei zsinatok és a nemzeti egyházi kongresszus tagjai választásának vezetésére és tárgyalatnak az e részben támadt egyenetlenségek; amennyiben az említett képviselő testületek hatáskörébe nem esnek.

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 71-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Az egyházmegyeikben a szentszék összes ülésének a hatásköréhez tartoznak:

1. Az elvi kérdések.
2. Azok a vegyes vagy kétséges természetű és illetékességi ügyek, amelyeket az elnök vagy az egyes tanácsok oda tesznek át.
3. Mindazok az ügyek, amelyek a törvények vagy különös intézkedések által tételnek át, továbbá amelyek fogantatás végett a nemzeti egyházi kongresszus és az egyházmegyei zsinat által tételnek át.
4. Az egyes tanácsok között felmerült vitás jogi és illetékességi kérdések.
5. A felsőbb helyeknek általános érdekű ügyekre vonatkozó leiratai feletti határozatok.
6. A kongresszusi és az egyházmegyei zsinatok határozatainak a meghirdetése.
7. A nemzeti egyházi kongresszus, az egyházmegyei zsinat képviselői választásának a vezetésére vonatkozó intézkedések, továbbá az esperességekben levő egyházi testületek újból való alakítására vonatkozó intézkedések és az esperességi testületek újból való alakítása ellen beadott panaszok feletti tárgyalások.
8. Az ügyköréhez tartozó jelentéseknek, javaslatoknak és szabályrendeleteknek az egyházmegyei zsinathoz való felterjesztése.
9. A szentszéki titkár és ügyész megválasztása.
10. Az egyházi tanács által kijelölt papnőveldei igazgatónak és tanároknak, valamint az iskolai tanács által kijelölt tanítóképezdei igazgatónak és tanároknak, továbbá a papnővelde és tanítóképezde orvosának és gondnokának a megválasztása.
11. A szentszék segédhivatalainak a szervezésére és a szentszéki tisztviselők javadalmazására vonatkozó ügyek.
12. Sürgős esetekben ingatlanoknak az egyházmegyei zsinat utólagos jóváhagyása mellett való előnyös vétele és eladása.
13. Az esperesek választására és kinevezésére, továbbá az esperességi adminisztrátornak kinevezésére vonatkozó ügyek.
14. Az esperességek és az esperességi zsinatok szervezésére szolgáló választói kerületek beosztására vonatkozó ügyek.
15. A plébániai bizottságnak, hanyagság és súlyos visszaélések esetében való felfüggesztése és elmozdítása; továbbá ezen esetben, valamint azon esetben is, ha a plébániai bizottság megválasztása és újból való alakítása lehetetlenné vált, a plébániai bizottságnak a bizottság által való helyettesítése.
16. Ezen szabályzat a meghirdetés után azonnal életbe lép és az ezzel ellentétben álló intézkedések hatályukat veszítik.»

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 77-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

«A szentszék összes ülésére a szentszék valamennyi ülnöke meghívandó; érvényes határozatok hozatalára pedig az elnökön kívül 12 szentszéki ülnöknek a jelenléte szükséges.»

141. §. A hitelvi és tisztán lelki ügyeket a püspök, illetőleg érsek dönti el véglegesen.

E) *Különösen.*

142. §. A nagyvárad konsistorium jövőre is tevékenységben marad és mindenben eme szervezési szabályzat intézkedéseire alkalmazkodik.

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 90-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Miután a nagyvárad szentszék egyenrangú az aradi szentszékkel, a nagyvárad szentszék vikáriusa és ülnökei egy időben nem lehetnek ülnökei az aradi szentszéknek; miként hogy nem lehetnek egy időben ülnökei a nagyvárad szentszéknek az aradi szentszék ülnökei és a püspök által az aradi szentszék számára kinevezett vikárius sem.»

V. FEJEZET

A metropolia.

143. §. A metropolia több egyházmegyének kanoni kötelekkel való egyesülete, az egyházi intézmények és közös érdekek egységének fentartására; és élén a metropolitával képezi a metropoliai egyháztartományt.

144. §. A metropolia ügyei: 1. a nemzeti egyházi kongresszus (metropoliai zsinat), 2. a metropoliai konsistorium, 3. a püspöki zsinat utján intézettek.

I. CIKKELY.

A nemzeti egyházi kongresszus.

145. §. A nemzeti egyházi kongresszus a magyarországi és erdélyi görög keleti vallású románok egész metropoliai egyháztartományának képviselője.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 194-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszusi határozatok kötelező ereje kezdetét veszi:

a) az érseki szentszékre nézve azonnal, mihelyt ki lett az hirdelve annak plenáris ülésében;

b) az egyházmegyei szentszékerekre nézve azonnal, mihelyest ki lett az hirdelve azoknak plenáris ülésén, amely a kongresszusi határozatok kézbesítésétől számított 30 napon belül összehívandó és

c) az egyház hívőire nézve pedig azon a napon, amelyet az illető szabályrendelet, illetve határozat ebből a célból kijelöl, ha pedig aziránt nem tétetett intézkedés az illető szabályrendeletben vagy határozatban, úgy azok a kongresszusi ülésnek berekesztését követő három hónap múlva lépnek életbe; azok a határozatok pedig, amelyek csak egyes hívőket illetnek, azon a napon bírnak kötelező erővel, amelyen azok az illető érdekelt félnek kézbesítettek.»

146. §. A nemzeti egyházi kongresszus 30 egyházi és 60 világi képviselőből áll; következésképpen mindegyik egyházmegye 10 egyházi és 20 világi követet küld a nemzeti kongresszusba. A karánsebesi egyházmegye világi követeiből 10, a határőrvidékre esik.

A metropolita és a megyés püspök, mint olyanok, tagjai a kongresszusnak.

147. §. A kongresszus elnöke a metropolita; akadályoztatása esetében a szolgálatban legidősebb püspök elnököl.

148. §. Minden egyházmegye 20 választókerületre osztatik és minden választókerület egy világi, egy választóttestületté alakított két kerület papsága pedig egy egyházi követet választ, az egyházmegyei zsinatbeli követek választására nézve kiszabott módokat szerint. (91. §.)

A választókerületek alakítása, a kongresszus további rendelkezései, az egyházmegyei konsistoriumokra bízatik.

149. §. A választás érvényessége fölött, kifogástétel esetében a kongresszus határoz.

150. §. A kongresszus követei három évi időszakra választatnak; amelynek lefolytával legkésőbb három hó alatt új választások hirdettetnek.

Ha egy választási időszak folyamán valamely követ meghalt, vagy lemondott, vagy elvesztette választhatósági jogát, új választás hirdetik a kongresszusi időszak hátralevő tartamára.

151. §. A kongresszust az 1868. 9. t.-cikk értelmében Ő Felségének teendő előleges bejelentés mellett a metropolita, üresség esetében pedig a metropoliai konsistorium hívja egybe. Az egybehívás részint az egyházmegyei konsistoriumokhoz intézett körleveleit, részint azon hirlap útján történik, amely a metropoliai cselekmények közzétételére szolgál.

152. §. A kongresszus rendszeren három évenként egyszer hivatik egybe, jelesen a követválasztás utáni, első év október havának 1/14-én; szükség esetében többször is.

153. §. A belső ügyrendet a kongresszus állapítja meg.

154. §. A kongresszus hatásköréhez tartozik:

1. a vallásszabadság és a görög keleti román egyház önkormányzata fenntartásáról való gondoskodás;

2. az egyházi, iskolai és alapítványi összes ügyek szabályozása és intézése az egész metropolia számára;

3. a metropolita és a metropoliai konsistorium ülnökei megválasztása.

FÜGGELÉK.

A metropolita választás.

155. §. A metropolita- és érsekválasztás céljából a kongresszus 120 követből állítatik egybe; és az érseki egyházmegye a meghatározott számnak egyik felével, a többi egyházmegye pedig együttvéve másik fele részével járul hozzá; következőleg az egyházmegyék mostani számához képest az érseki egyházmegye 60, az aradi és karánsebesi egyházmegyék pedig 30–30 követet küldenek; akik is a 148. §-ban foglalt módon választatnak. Magában értetik, hogy az érsekségbeliek ez esetben minden választókerületben két-két követet választanak és hogy ha a megelőző kongresszus számára már megválasztott követek működése még meg nem szűnt, csak a még hiányzó szám kiegészítésére történnek új választások.

A metropolitaválasztásra így alakított kongresszusban a megyés püspököknek, ha nem követek, nincs szavazatuk a metropolitaválasztásnál.

156. §. A metropolitaválasztó kongresszust ugyanazon szabályok szerint, amelyek a 151. §-ban a rendes kongresszusra nézve vannak megállapítva, a metropoliai konsistorium hívja egybe, legkésőbb három hóval a metropolita halála után.

157. §. A metropolitaválasztásnál következő rendet kell tartani:

1. A választási nap előestéjén délutáni három órakor a zsinat tagjai a főtemplomban egybegyűlnek s a metropoliai konsistoriumból kiküldött biztost küldöttség útján hívják meg az előleges gyűlésre.

Ez megjelenvén, felolvassa a metropolita kimulására s új metropolita választására vonatkozó iratokat azon felhívással, hogy a következő napra 9 órakor minden tag hozzon annak nevét tartalmazó jegyet, akit metropolitának kíván megválasztatni.

Ezen előkészítő cselekményt a virrasztási szolgálat követi a pünkösdi typhikon szerint:

2. Következő napon 9 órakor a választó tagok ismét egybegyűlnek a templomban és meghívják a metropoliai biztost; aki is a Szentlélek fel-

hívása után elfoglalja az elnöki széket, s megnyitja az ülést a választási ténynek megfelelő beszéddel, amelyre, egy e végre kijelölt kongresszusi tag válaszol.

3. Ezután a biztos felszólítja a legifjabb tagokat a jegyzői tiszt ideiglenes elvállalására; ezt pedig követi a tagok igazolása s a jegyzők és a három szavazatszedő megválasztása a kongresszusi belső ügyrend értelmében.

4. Ha akár az érsekegyházmegyéből egyrésztől, akár a többi egyházmegyéből másrésztől a fele részénél több választó mutatkoznék, akkor sorsolás után a tulnyomó résznek annyi tagja kizáratik a szavazásból, amennyi a két fél paritása fentartására szükséges.

5. Az elnöki asztal végén egy veder áll, amelyre ama három szavazatvizsgáló oly módon ügyel, hogy minden választó könnyen és sorban közelithessen hozzá; a választók pedig mindaddig, míg föl nem hivatnak, helyeiken csendesen ülve maradni kötelesek; nehogy a rend megzavartassék.

6. Az előkészületek megtörténtével a főjegyző a lajstrom szerint felhívja a kongresszus tagjait avégre, hogy a betekert szavazatjegyeket sorban és mindvégig félbeszakítás nélkül be tegyék a vederbe.

7. Bevégződván a jegyek átadása, a biztos megolvassa a vederből kivett jegyeket és más hasonló vederbe teszi azokat.

Ha a jegyek száma nem felel meg a szavazók számának, akkor amazok összeégetéssel megsemmisítetnek s a kongresszus tagjai felszólítatnak, hogy más jegyeket készítsenek s tegyék a vederbe a kiszabott rendben.

8. Ha a jegyek száma összevág a szavazókéval, a metropoliai biztos kiveszi egyenként a vederből, felnyitja, hangosan olvassa a berótnak nevét s átadja a jegyet a szavazatszedőknek a végre, hogy a három példányban vitt szavazó lajstromba iktassák; a jegyek pedig az asztalon egymásra tétetnek.

9. A szavazatok lajstromba iktatása átvizsgálatik; az eredmény közzététetik s a szavazatjegyek legott elégettetnek a templomban.

10. Ha az első választáskor egy jelölt sem nyert általános szótöbbséget, a biztos szűkebb választást eszközöltet azon kettő között, akik a legtöbb szavazatot nyerték; ha pedig a második és harmadik a megválasztottak közül nyert egyenszámú szavazatokat, a szűkebb választás azon három jelöltre nézve történik, akik a legtöbb szavazatot nyerték.

A szűkebb választás ugyanazon módon megy véghez, amely az első választásnál követendő.

11. Ha valamennyi szavazat két egyenlő részre oszlott, a kongresszusi tagok előleges tanácskozmánya után a következő napon új választás történik. Ha a szavazatok ekkor is két egyenlő részre oszlanának, harmadik választás lesz a harmadik napon; és ha ez sem vezetne eredményre, a sors határoz azon kettő közt, akik közt két egyenlő részre oszlottak az összes szavazatok.

12. Akiben a fennebb említett módok valamelyikén a szavazatok általános többsége összpontosult, azt a biztos megválasztott érseknek és metropolitának kiáltja ki.

13. A kongresszus az elnöktől és főjegyzőtől aláírt választási okiratot Ő Felsége elé terjeszti, a megválasztott érsek-metropolitának legkegyelmeseb megerősítése végett.

14. A kongresszus együtt maradva várja a legfelsőbb megerősítési határozat leérkezését.

15. Ennek leérkezte után az új metropolita, ha püspök, a kongresszus részéről legott bevezetetik a metropolitai székebe; ha pedig a metropolitát az egyszerű papok közül választották, akkor a megválasztott a püspöki zsinat kanoni vizsgálatának veti magát alája és érdemesnek talál-

tatván, felavattatik s a metropoliai konsistorium által a metropolitai székre bevezetetik.

16. Az új metropolita a legfelsőbb megerősítés leérkezte után Ő Felsége előtt teszi le a hűségi esküt.

II. CIKKELY.

A metropoliai konsistorium.

158. §. A metropoliai konsistorium az egész egyháztartománynak legfőbb igazgatási és igazságszolgáltatási közege.

159. §. A metropoliai konsistorium áll: 1. A metropolitából, mint elnökből, 2. a megyés püspökből, 3. bizonyos számú tiszteletbeli ülnökökből, akiket a kongresszus kitünő egyháziakból és világiakból választ.

160. §. Eme konsistorium három tanácsra oszlik, jelestül: 1. a szoroson egyházi, 2. az iskolai és 3. a gondnoki tanácsra.

Ezt a szakaszt, amely a 170. §-ra is vonatkozik, az 1870-iki egyházi kongresszus 125. számú határozatával a következőleg módosította:

«1. Az inkompatibilitási elv teljes fentartása mellett, szükség esetén és kivételesen megengedtetik, hogy az érseki szentszék ülnökei, az egyes egyházmegyei szentszékek ülnökei közül is választhatók. Ez azonban csak ama megszorítással engedtetik meg, hogy azok az érseki szentszéki ülnökök, akik valamely ügy elbírálásában, mint egyházmegyei szentszéki ülnökök résztvettek, ugyanazon ügynek másodfoku elbírálásában, tehát mint az érseki szentszék ülnökei, nem vehetnek részt.

2. Az egyházmegyék között a paritás elvének a fentartása mellett, az érseki szentszék egyes tanácsaiba a választások a következő módon ejtendők meg. *A)* A szoros egyházi tanácsba: *a)* az erdélyi főegyházmegyéből két papi ülnök; *b)* a karánsebesi egyházmegyéből két papi ülnök és *c)* az aradi egyházmegyéből két papi ülnök választandó. A szoros egyházi tanács tehát hat papi ülnökből áll. *B)* Az iskolai tanácsba: *a)* az erdélyi főegyházmegyéből egy papi és egy világi, összesen tehát két ülnök; *b)* a karánsebesi egyházmegyéből egy világi ülnök; *c)* az aradi egyházmegyéből, tekintettel annak a bihari és a bánáti részeire, egy papi és két világi, összesen tehát három ülnök választandó. Az iskolai tanács tehát két papi és négy világi ülnökből áll. *C)* A gondnoki tanácsba: *a)* az erdélyi főegyházmegyéből egy papi és egy világi, összesen tehát két ülnök; *b)* a karánsebesi egyházmegyéből egy papi és egy világi, összesen tehát két ülnök; *c)* az aradi egyházmegyéből két világi ülnök választandó. A gondnoki tanács tehát két papi és négy világi ülnökből áll. *d)* Miután megeshetik, hogy az érseki szentszék egyes tanácsainak rendes ülnökei jelenlegi számuk mellett az üléseken nem vesznek olyan számban részt, hogy az egyes tanácsok határozatképesek legyenek: az egyházi kongresszus minden egyes tanácsba, tekintet nélkül az egyházmegyékre, még hat-hat helyettes ülnököt választ, akik az érseki szentszék elnökének a meghívására, az egyes tanács ülnökei számának a kiegészítése céljából, kötelesek az üléseken megjelenni.

3. Az egyházmegyei püspökök természetes tagjai az érseki szentszék összes tanácsának, azonban nem vehetnek részt felelősség következtében az érseki szentszékhez került azon ügyek tárgyalásában, amelyek elsőfokulag a vezetésük alatt álló egyházmegyei szentszékek valamely tanácsában intéztettek el.

4. Az érseki szentszék üléseit a szükséghez képest fogja megtartani. Az ülések megtartásának a szabályozását a saját hatáskörében fogja eszközölni. Ugy a teljes, mint az egyes tanácsok üléseinek a határmáját kellő időben fogja az ülnökök tudomására hozni.

5. Azoknak az ülnököknek, akik nem laknak az érsekség székhelyén, Nagyszebenben, az utiköltségek megtérítésén kívül, még 4 frt napidij jár. Ezen költségek és díjak folyósítását és kifizetését a gondnoki tanács fogja eszközölni.»

161. §. Mindenik tanács a hatáskörébe tartozó ügyekben önállólag határoz, a «metropoliai konsistorium» általános címe alatt.

Mindenik tanácsban a metropolita, akadályoztatása esetében pedig a legidősb megyés püspök elnököl.

162. §. Az ülnökök választását bármelyik tanács számára a nemzeti egyházi kongresszus viszi véghez a 116. §-ban az egyházmegyei konsistoriumi ülnökök választására nézve meghatározott módon és az ugyanott kiszabott időre.

A szorosan egyházi tanácsba hat ülnök választatik a papi rendből kizárólag; az iskolai és gondnoki tanácsba pedig szintén hat-hat ülnök, de egyharmadrészből egyháziakból, kétharmadrészből pedig világiakból.

A vérrokonságból és sógorságból eredő, s a 112. §-ban előadott akadályokat ezen konsistoriumnál is szem előtt kell tartani.

163. §. A metropoliai konsistoriumnál (egyházi tanácsnál) házasságvédő is lesz.

Egy titkár és a megfelelő kezelő személyzet a jegyzői és mindenemű írásbeli teendőket végzi mindhárom tanácsban.

Lesz végül egy ügyész, aki egyuttal házasságvédő is lehet.

164. §. A titkárt és az ügyészt a metropoliai konsistorium választja összes ülésben, mind a három tanács jelenlévő tagjainak általános szótöbbségével. A házasságvédőt, valamint a kezelőszemélyzetet is a metropolita nevezi ki.

165. §. A 120. §-ban foglalt intézkedések eme konsistorium személyzetére nézve is érvényesek.

166. §. A szorosan egyházi tanács teendői közé tartozik: a föllebbvihető és föllebbvitt ügyek végső eldöntése.

167. §. Az iskolai tanács hivatása: az egész metropoliai tartomány iskolai közös ügyeinek intézése, nemkülönben az egység és egyformaság fentartása a metropoliai iskolai és felekezeti intézményeiben és végül végleges eldöntése a tanárok és tanítók fegyelmi ügyeinek, amelyek az egyházmegyei konsistorium iskolai tanácsától föllebbeztettek.

168. §. A gondnoki tanács hivatását azon alapok kezelése képezi, amelyek a metropoliahoz, mint ilyenhez tartoznak.

Az egyházmegyei gondnoki tanácsra vonatkozó intézkedések ezen tanácsra nézve is zsinórmértékül szolgálnak.

169. Mindenik tanács szavazattöbbséggel határoz. A szorosan egyházi tanácsban legalább hat tag, a másik kettőben pedig az elnökön kívül legalább négy-négy tag jelenléte szükséges.

170. §. A metropoliai konsistorium összes ülése a külön tanácsok valamennyi tagjából áll; amennyiben ezek a részvételben távollétüknél, vagy másoknál fogva gátolva nincsenek.

Az összes konsistorium megválasztja a titkárt és ügyészt és megteszi a szükségeseket a nemzeti egyházi kongresszus egybehívását, s a kongresszusi követek választását illetőleg. (Ez a szakasz a 159. §-ra vonatkozólag hozott 1870-ik évi kongresszus 125. számú határozatával módosított, l. 159. §-nál.)

III. CIKKELY.

A püspöki zsinat.

171. §. A püspöki zsinat a püspökök gyűlése a metropolita elnöklete alatt, amelyben egyházi, lelki, hitelvi és hitágazati ügyek tárgyaltnak.

172. §. A metropolita köteles évenként egybehívni a püspöki zsinatot; a püspökök pedig kötelesek résztvenni benne.

173. §. A püspöki zsinat határozatainak érvényességére szükséges, hogy a metropolitától legyen egybehíva és a püspökök résztvegyenek benne.

174. §. A püspöki zsinat teendői:

1. Kanoni vizsgálat alá veszi az egyházmegyei zsinat által püspököknek választottat;

2. tárgyal mindennemű hitelvi, szentségi és szertartási kérdéseket és megoldja a pozitív kanonok értelmében;

3. tanácskozik és határoz a metropoliai papság és nép vallásossága és erkölcsössége érdekében;

4. tanácskozik a hittani és neveléstani intézetek fölött, akik papi állásra készülnek; és erről jelentést tesz a nemzeti egyházi kongresszusnak is avégre, hogy az e részben szükségesek, az egyházkormányatnak és a hívek népének kölcsönös beleegyezésével eszközöltessenek;

6. őrökdi az egyház autonómiája fölött s védi azt bármely kísérlet ellenében, amely az egyház békéjét és szentségét fenyegethetné.

VÉGSŐ FÜGGELÉK.

175. §. Hivatalos nyelv minden egyházi, iskolai és alapítványi ügyben, az 1868.9. t.-c. 9-ik §-a, ugyszintén az 1868.44. t.-cikk illettő rendeleteinek épségben tartása mellett, valamint benn, úgy kifelé is, a román nyelv.

176. §. Eme szervezési szabályzat formaszertinti közzététele után azonnal hatályba lép.

Midőn vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterünket ezen határozatok foganatosításával megbizzuk, különös akaratunk, hogy a görög keleti egyház ügyeire nézve Minket illettő legfelsőbb felügyelési jog teljes mértékben megóvassék, valamint az oktatásügyi törvényhozás joga is épségben fentartassék.

Kelt Schönbrunnban, ezernyolcszázhatvankilencedik évi május hó huszonnyolcadikán.

(P. H.)

Ferenc József, s. k.

Br. Eötvös József, s. k.

Ezt a «Szervezési Szabályzat»-ot az 1903-iki kongresszus, 79-ik számu határozatával a következőleg egészítette ki:

«A képviselési és a közigazgatási egyházi testületekben, az illettő testület elnöke és tagjai a következő esetekben nem vehetnk részt az ügyek tárgyalásában és az azokban hozandó határozatokban:

a) A saját ügyeiben, vagy olyanokban, amelyekből hasznot vagy kárt vár;

b) azoknak az ügyeiben, akikkel bezárólag a Vérrokonság IV-ik, vagy a sógorság II-ik fokában áll;

c) fogadott szüleinek, vagy fogadott gyermekeinek és a gyámsága vagy a gondnoksága alatt állók ügyeiben;

d) azokban az ügyekben, amelyekben mint tanu, vagy mint meghatalmazott, vagy mint szakértő szerepelt;

e) az olyan megfélebbezett vagy hivatalból felterjesztett ügyekben, amelyeknek az eldöntésében, mint valamelyik alsóbb fokú hatóság tagja vett részt.»

II.

A magyarországi görög keleti román egyház fontosabb szabályrendeletei.

A görög keleti román egyháznak a következő fontosabb szabályrendeletei vannak:

A) A plébániák szervezésére, rendezésére és betöltésére vonatkozó szabályrendelet.

B) A fegyelmi ügyekben való biráskodási rendtartásról szóló szabályrendelet.

C) Az egyházgondnoksági ügyekre vonatkozó szabályzat.

A) A plébániák szervezésére, rendezésére és betöltésére vonatkozó szabályrendelet.

A Szervezési Szabályzat alapeszméinek megfelelőleg, a plébániák szervezésénél, rendezésénél és betöltésénél a következő szabályok állapítatnak meg:

I. A plébániák rendezése.

1. §. Minden egyes politikai községben rendesen csak egy plébánia van, egy plébánossal, egy plébániai zsinattal, egy plébániai bizottsággal és egy plébániai gondnoksággal. Ha azonban valamely politikai községben a hívők lelki szükségleteinek az ellátása vagy a helyi körülmények több lelkész alkalmaztatását igényelné úgy ott több plébánia rendszerezhető.

2. §. A meglévő plébániákat nem lehet felosztatni.

3. §. Önálló plébániákká alakulhatnak: *a)* a leányplébániák, ha hiveiknek száma meghaladja a 100 lelket; ha az anyaplébániából a plébános akár az anyaplébániában lévő hívők nagy száma miatt, akár, mert az anyaplébániától a távolság meghaladja az 5 klmt, nem képes ellátni a leányplébániában a hívők lelki szükségleteit; a leányplébániák ezen esetekben kötelesek a plébános fentartásához az összes szokásban levő és összeirt jutalékokkal hozzájárulni; *b)* azon egyházi községek, amelyeket a görög keleti román egyház hívői telepítés útján, bányá, gyári és más vállalatoknál alkalmazott munkáscok között létesítenek, vagy ha a görög keleti román egyházba más felekezetekből nagyobb mérvű áttérések történnek.

4. §. Ha egy plébániában több lelkész van, azok hetenként sorban végzik a nyilvános egyházi szolgálatokat; több templommal bíró községekben pedig, a lelkészek a bevett szokáshoz mérten, a templomokat illetőleg, az egyházi szolgálatban sorban váltják fel egymást. A többi lelkészi szolgálatokat illetőleg, minden egyes lelkész a saját hívőinek szükségleteit teljesíti; ott pedig, ahol a hívők nem volnának a lelkészek között felosztva, az összes szolgálatok hetenként felváltva teljesítendőek.

5. §. A plébániai hivatalt kifelé a plébániai zsinat elnöke képviseli. Ha egy plébániában több lelkész van, a plébániai hivatalt a szolgálatban legidősebb plébános vezeti; az esperességi plébániákban pedig maga az esperes. Ha a szolgálatban legidősebb plébános, nem képes az ezen hivatallal járó ügyeket vezetni, az egyházmegyei szentszék, – az esperes véleményezése után, – a plébániai hivatal vezetőjéül és a plébániai zsinat elnökéül a plébániából jelöl ki egy másik lelkészt; ezen esetben az a lelkész, a plébániai bizottságnak természetes tagja lesz. A plébániai hivatal vezető plébános azon teendőkért, amelyeket ilyen minőségben teljesít, élvezi a plébánosi lakást, annak hozzátartozandóságát.

gaival, ennek hiányában pedig esetleg ennek megfelelő tiszteletdíjban részesülhet.

6. § A plébános, aki a zsinat elnöke, felelős azért, hogy a plébániai zsinat a meghatározott időben összehívassék, felelős annak vezetéseért, a zsinaton betartandó rendért, továbbá azért, hogy a plébániai bizottság, az új bizottság és gondnokság megválasztása után, legkésőbb 8 napon belül egybehívassék, hogy ezek megalakuljanak, hogy szolgálatba lépjenek és hogy rendszeren működjenek. Hasonlóképpen felelős a népösszeírás pontos vezetéseért, a kondika, az anyakönyvek és a plébániai bizottság és a zsinati jegyzőkönyvek vezetéseért, továbbá felelős az egyházi hatóságoktól vett rendeleteknek a kiszabott határidőn belül való végrehajtásáért és felelős a plébániai irattárnak és annak az összes tartozékainak a rendbentartásáért.

7. §. Ha egy községben csak egy lelkész van és az, a bebizonyosodott fogyatékoságainál fogva, egymaga képtelen a plébániai hivatal vezetésére vagy ha az illető plébános egyuttal esperes is és mint ilyen, nem vezetheti egyedül a plébániai hivatalt: úgy az illető plébános kérelmére, azon esetben, ha a megfelelő illetmények is megvannak, melléje ideiglenes segédlelkész adható, az esperes-plébános mellett azonban csak egy állandó segédlelkészi állás szervezhető. Az ideiglenes segédlelkésznek meg kell lennie, az illető plébániára jogosító képesítésének és megválasztása a Szervezési Szabályzat 7., 9., 13. és 23. §-ainak rendelkezései szerint történik; ha azután az illető plébánia megüresednék, úgy az ideiglenes segédlelkész, minden választás nélkül lesz az illető plébánia plébánosa. Bármely segédlelkész megválasztása előtt, az egyházmegyei szentszék, az illető plébániai zsinat meghallgatása után, megállapítja a plébánossal egyetértőleg, a plébános és a segédlelkész közötti viszonyt, valamint mindkettőjükre nézve a javadalmak arányát, úgy, hogy az mindkettőjükre nézve a legmegfelelőbb legyen. Rendkívüli esetekben, mikor a lelkész hivatalának vezetésére képtelen és ez a szentszék által is megállapítatik: a plébániai zsinat jogosítva van segédlelkészt kérni a plébános hozzájárulása nélkül is.

8. §. Azon egyházmegyékben, amelyeknek nyugdíj- vagy segélyalapjaik vannak, az elagott plébános a nyugdíjalap szabályzatai értelmében kérelmezheti nyugdíjaztatását, illetőleg a szentszék hivatalból és fegyelmi uton is jogérvényre emelkedett ítélet által is nyugdíjazhatja.

II. A plébániai zsinat tagjai névjegyzékének igazolása.

9. §. A Szervezési Szabályzat 6. §-a értelmében, minden egyes plébániákban, a plébániai zsinat tagjainak a száma, egy hivatalos összeírásban állapítatik meg, amely «A plébániai zsinat tagjai névjegyzéké»-nek neveztetik. A zsinati tagok összeírását a plébániai hivatal vezetője készíti el és a plébánosi bizottság minden iskolai év végén a plébániai hivatallal egyetértőleg igazítja ki és a templomban legalább is 8 nappal, a legközelebbi rendes zsinat megtartása előtt, hirdtetik ki. A tagok névjegyzékének összeállítása ellen való felszólalások, azon oknál fogva, hogy valamely jogosult nem lett felvéve, vagy valamelyik jogosulatlan fel lett véve, a legközelebbi rendes zsinaton írásban vagy szóval tételnek meg. A plébániának, illetőleg a leányegháznak minden egyes tagja jogosítva van úgy a saját, mint mások érdekében, illetőleg ellenében óvást tenni. A plébániai zsinatnak, a plébániai zsinat tagjainak névjegyzékét megállapító határozata ellen, 14 napon belül az egyházmegyei szentszékhez lehet felfolyamodással élni; ez a felfolyamodás azonban nem akadályozza meg a névjegyzék életbeléptetését. A szentszéknek, a plébániai zsinat tagjai névjegyzékének ügyében hozott határozata ellen, felelbezésnek nincs helye. A rendes zsinatnak első tárgya, a zsinat tagjai névjegyzékének a megállapítása, ez a zsinat jelen-

létében hitelesítettik és az elnök és jegyző aláírja és azonnal alkalmazásba lép és érvényes a legközelebbi rendes zsinatig. Az eredeti névjegyzék a plébániai hivatalban őriztetik és bármilyen hivatalos használatra csak hiteles másolatban adatik ki. A zsinat elnök-plébánosnak ezen rendelkezések figyelmen kívül való hagyása, fegyelmi vétséget képez.

III. A plébániák betöltése.

10. §. A plébániák megüresednek: *a)* a plébánosnak elhalálózása, *b)* hivataláról való lemondása, *c)* más plébániába való távozása, *d)* elmozdítása, *e)* hivatalától való megfosztása és *f)* nyugdíjaztatása által.

11. §. A plébános elhalálózása esetére, a plébániai bizottság elnöke vagy jegyzője, vagy a legidősebb gondnok, azonnal jelentést tesz erről a kerületi esperesnek, aki az elhalt plébános temetésén személyesen köteles megjelenni vagy akadályoztatása esetén más lelkészszel köteles magát helyettesíteni. A temetési szertartás befejezése után vagy a következő napok egyikén, az esperes, illetőleg annak helyettese, a plébániai bizottság jelenlétében az elhalt plébánosnál lévő és az egyház vagyonát képező tárgyakat, valamint a plébániai hivatalhoz tartozó tárgyakat átveszi és leltár mellett átadja a plébánia adminisztrátorának. Ha az elhalt, a bizottságnak elnöke volt, akkor ezen alkalommal választatik meg a bizottságnak elnöke is. Ennek a leltárnak egy példánya az egyházmegyei szentszéknek gerjesztetik be. Megállapítja, hogy az elhalt plébános maradt-e és mennyivel adósa az egyházi pénztárnak, azután mennyivel tartozik a plébániai földek után fizetendő adóba és adóegyenértékbe, a püspöki sidoxiába és az esperesi járulékokba vagy más járulékokba? Miután az ilyen adósságok megállapítottak, megteszi a kellő intézkedéseket, hogy ezeknek biztosítása, illetőleg törlesztése, a lelkész hagyatékából fedeztessenek, hagyaték hiányában pedig, a plébánia üresedése alatt befolyt jövedelem diszponibilis részéből fizetessenek ki. Az esperes, a plébános nélkül maradt plébániának adminisztrálásával, a szomszédos lelkészek közül egyet biz meg, amíg a szentszék másképpen nem intézkedik. Végül a plébániai bizottság, a megüresedett helynek betöltéséről is határoz. A plébániai bizottság jegyzőkönyve az egyházmegyei szentszékhez legkésőbb 10 nap alatt terjesztetik be.

12. §. Az elhalt plébános után maradt özvegy és kiskorú árvák 6 hónapig maradnak a plébániai lakásban és a plébános halála után egy teljes évig élvezik a plébánia jövedelmének a felét. A nagykorú, valamint önálló örökösök nem tarthatnak igényt a plébánia jövedelmére.

13. §. Bármely módon üresednek is meg valamely plébánia, az, 6 hónap alatt betöltendő.

14. §. Azon megüresedett plébániák, amelyek elkerülhetetlen akadályok miatt a rendes időben nem volnának véglegesen betölthetők, az illető esperes meghallgatása után, az egyházmegyei szentszék által ki-rendelt lelkészek által fognak adminisztráltatni, köteles lévén a szentszék, az ilyen kivételes esetről a legközelebbi egyházmegyei zsinatnak megindokolt jelentést tenni.

15. §. Megállapított jövedelmeknek tekintendők: *a)* a plébánosnak évi fizetésekként adott készpénz; *b)* a plébániai ház, udvar és kert, valamint a párbér és a plébániai föld utáni jövedelem; ezek a jövedelmek az utolsó öt év jövedelmeinek középszámítása alapján mind pénzben állapíttatnak meg; *c)* a szokásos stolaris jövedelem, ugyancsak az utóbbi öt év jövedelmének középszámítása alapján; *d)* a terményekben való illetmények és pedig: gabonaneműek (bér, véka) fa, só és egyebek, amelyeket bizonyos alkalmaknál szokás a lelkésznek adni, amelyek szintén az utolsó öt év jövedelmeinek középszámítása alapján vétetnek fel. Minden más lelkészi jövedelmek, bizonytalan mellékjövedelmeknek tekintetnek és nem vétetnek a rendes jövedelmek közé. Azonban ezen esetleges

jövedelmeket is meg kell állapítani és a szentszékek által lesznek rendezendők, minden egyes plébániának a körülményeihez képest. Az egyházmegyei szentszékek kötelesek a fölött örködni, hogy a megállapított lelkeszi jövedelmek semmiképpen ne csökkenjenek.

16. §. A plébániák, a lelkek számaránya és topográfiai viszonyaik szerint, a következőleg osztatnak fel: a) I. osztályu plébániák lesznek azok, tekintet nélkül a lelkek számára, amelyek a városokban és az esperesi székek központjában vannak, továbbá azok, amelyek a vidéki községekben vannak és hívőiknek száma meghaladja az 1.200 lelket; b) II. osztályu plébániák lesznek mindazon vidéki községekben levők, amelyek hívőinek száma meghaladja a 600 lelket; c) III. osztályu plébániák lesznek az egyházközségekben lévő többi plébániák.

17. §. Az I. osztályu plébániákra pályázhatnak mindazok a lelkészek és végzett papnövendékek, akik a gimnázium vagy reáliskola 8 osztályát elvégezték és érettségi vizsgálatot tettek és a lelkeszi képesítő vizsgálaton «kitünő» eredménnyel képesítették. A II. osztályu plébániára pályázhatnak mindazok a végzett papnövendékek, akiknek legalább nyolc középiskolai osztályuk van és a lelkeszi képesítő-vizsgálaton általános «jó» eredménnyel képesítették. Ha az először meghirdetett pályázatra, nem pályáznak olyan jelöltek, akik a gimnázium vagy a reáliskola 8 osztályát elvégezték és akik általános «jó» eredménnyel tették le a képesítő vizsgálatot, akkor másodsorú új pályázat hirdettetik és a II. osztályu képesítéssel bírók hiányában, a III. osztályu képesítéssel bíró jelöltek is jelöltetnek. A III. osztályu plébániákra pályázhatnak olyan végzett papnövendékek, akiknek legalább 6 középosztályuk van vagy pedig 4 középosztályuk és emellett van még tanítói oklevelük, ha a lelkeszi képesítő vizsgálatot letették. Azon lelkészeket, akiknek nincsen meg a közvetlen magasabb osztályu plébániához szükségeltető képesítésük, de akik az egyházi kulturális téren tényekben megnyilvánuló buzgalmuk, valamint szellemi és erkölcsi képességeik által kitüntek: az egyházmegyei szentszék méltóknak és jogosítottaknak nyilváníthatja arra nézve, hogy a közvetlen magasabb osztályu plébániákra pályázhatnak. Ilyen előléptetési határozatok respektálása más szentszékre nem kötelezők. Az egyházmegyei szentszékek, az illetékes esperesi zsinatok meghallgatása után, az egyházmegyjükben lévő összes plébániákat javadalmazás után osztályozzák, összeállítván egy általános összeírást, amely a szentszékénél őriztetik, míg a kerületben lévő plébániák hivatalos kimutatása, az esperességi hivataloknak küldetik meg megőrzés végett. Az újonnan létesült plébániák létesítésük alkalmából osztályoztatnak. A hivatalos kimutatás 10 évről 10 évre igazittatik ki.

18. §. Valamely állás betöltése végett meghirdetett pályázatban kitüntetendő, hogy a plébánia mely osztályhoz tartozik; azután hogy azzal az állással minő jövedelem és legalább megközelítőleg minő javadalmak járnak. A plébániai bizottság jegyzőkönyve, amelyben a pályázati feltételek megállapítottak, a pályázat közlése előtt, az egyházmegyei szentszékhez, mint ellenőrző hatósághoz, küldendő be. A pályázatok az illető egyházmegyének hivatalos lapjában tételnek közzé, amelyekben a pályázatot illetőleg, legalább is 30 napi határidő tüzetik ki. A pályázat határideje, a pályázatnak a lapban közölt első megjelenésétől számítatik. A később érkezett pályázati kérvények nem vétetnek figyelembe. A plébániák betöltésére vonatkozó pályázatokat, a plébániai bizottságok az illetékes esperessel egyetértőleg készítik el és teszik közzé. Ha a bizottság és az esperes között a pályázati feltételeket illetőleg nézeteltérés forogna fenn, a pályázatok, eldöntés végett, az egyházmegyei szentszékhez terjesztetnek, amelyeket esetleg az egyházmegyei szentszék hivatalból tesz közzé.

19. §. A Szervezési Szabályzat 13. §-a értelmében felszerelt pályázati kérvények, az illetékes esperesnek küldendők, aki miután azokat

beiktatta, a következő rovatokkal ellátott jegyzékbe vezeti: folyó szám, a beérkezés napja, a pályázó neve, jellege és lakása, esetleges lelkészi és tanítói minőségben eltöltött szolgálatai, a pályázati kérvényhez csatolt mellékletek száma és a megjegyzések. A Szervezési Szabályzat 13. és 23. §§-ai értelmében, ezen névjegyzék alapján állítja össze a plébániai bizottság a jelöltek névjegyzékét. A pályázók ebbe a jegyzékbe nem kérvényeik beérkezésének, hanem képesítésük és érdemeik sorrendjében vétetnek be. Azok, akiknek nincsen meg az illető plébániára szóló képesítésük, ezen jegyzékbe nem vehetők fel. Az esperes és a plébániai zsinat által aláírt jelölési névjegyzék, a bizottság üléséről felvett jegyzőkönyvvel együtt a plébániai választó zsinatnak mutattatik be. Ha a jelölési névjegyzék összeállítását illetően, az esperes és a plébániai bizottság között nézeteltérés támad, a választás elhalasztatik és az iratok döntés végett a szentszékhez terjesztetnek fel. Képesített jelöltek hiányában szintén elhalasztatik a választás és a plébániai bizottság üléséből jelentés tételük az egyházmegyei szentszékhez, amely határozni fog az utólagos intézkedések megtétele felett.

20. §. A pályázat kihirdetésétől kezdve, a plébániai választó zsinatot 8 nappal megelőző időközben, a pályázók az esperesnek a tudtával, bemutatkozhatnak a templomban és ott énekelhetnek, misézhetnek és egyházi beszédet tarthatnak, a választás megejtésénél azonban nem lehetnek jelen. A pályázóknak szigorúan meg van tiltva, hogy személyesen, vagy mások által megvesztegető eszközökkel befolyásolják a választókat. Ha ilyen befolyásolás bebizonyul, az illető pályázó, ha meg is választatnék, amellet, hogy választása megsemmisítették, nem áll jogában, hogy azon plébániára újból pályázhasson; ha az illető pályázó más esetben is ilyen eszközökkel befolyásolná a választókat, úgy egyszersmindenkorra elveszti azt a jogát, hogy az érseki provinciában valamelyik plébániára pályázhasson. Azok a hívők, akikre rábizonyul, hogy a megvesztegetésben bűnrészesek, az aktív és a passzív választói joguk elvesztésével büntetettnek.

21. §. A plébániai választó zsinat, a (Szervezési Szabályzat 7., 8., 9. és 13. §-okban előírt utasítások betartása mellett, a pályázati határidő eltelté után legkésőbb 4 nappal tartandó meg. Ettől való eltérés csak az egyházmegyei szentszék hozzájárulása által történhetik.

22. §. A zsinat, amely az isteni tisztelet befejezése után következik, a saját kebeléből két bizalmi férfit és egy jegyzőt választ, akik az elnöki asztalnál foglalnak helyet. Ezután felolvastatnak a választást megelőző összes iratok. A választás élőszóval történik, még pedig a szavazók ama sorrendjében, amiként azok a plébániai zsinat tagjainak névjegyzékébe fel vannak véve. Egy választó csak egy jelöltre szavazhat. Az élőszóval történt szavazásnál, minden egyes szavazó neve után, annak a pályázónak a teljes neve iratik a jegyzőkönyvbe, akire az illető választó szavazott. A jelölt nevére vonatkozó rövidítések vagy utalások nincsenek megengedve. Titkos szavazás csak akkor rendelhető el, ha a plébániai zsinatnak annyi tagja kíváná azt, ahány rendes tagja van az illető plébániai bizottságnak. A szavazási bárcák, a szavazatszedés bevégezése után egy borítékba záratnak és a jegyzőkönyvhez csatoltatnak. Az azon egyénekre leadott szavazat, akik nincsenek jelölve, érvényteleneknek tekintetnek. A szavazás folyton tart mindaddig, amig jogosult választók jelentkeznek. Ha 5 perc elmulik anélkül, hogy új választó jelentkezne, a szavazás lezáratik. A szavazás befejezése után az elnök, a bizalmi férfiak ellenőrzése mellett összeszámolván a szavazatokat, az elnök, a szavazatok abszolút többségét nyert jelöltet megválasztott plébános, illetve segédlelkésznek jelenti ki és miután a választási eredmény a jegyzőkönyvbe bevezettetett, a jegyzőkönyv az ülésben felolvastattatik és hitelesítettik, azután az elnök, a jegyző és a bizalmi férfiak aláírják. Ha egyik jelölt sem nyerte el a szavazatok abszolút többségét, akkor

szűkebb választás eszközölteik a két legtöbb szavazatot nyert jelölt között; és ha ez esetben mindketten egyenlő szavazatot kaptak, az elnök szavazata dönt. A választó zsinaton kizárólag, csakis a választásra vonatkozó ügyek tárgyalhatók. Az az elnök, aki más ügyek tárgyalását is engedélyezné, szabálytalan vezetésért, felelősségre vonatik.

23. §. A választási ügyiratok, a felebbezés bejelentésére fentartott 14 napi határidő letelte után, legfeljebb 8 nap alatt felülvizsgálat végett az esperességi széknek terjesztendők be. Ha az esperességi szék megsemmisíti a választást, erről az illető érdekelték értesítendők. Az értesítés után, a felebbezésre előírt 14 napi határidőt be kell várni. Az esperességi szék határozatának jogerőre emelkedése után, illetve a felebbezés beérkezése után, a választási ügyiratok az egyházmegyei szentszéknek terjesztetnek be. Az egyházmegyei szentszék határozata ellen tárgyi felebbezésnek nincs helye, azonban alaki hibákért, azaz, ha az eljárási szabályzatok be nem tartottak volna, az érdekelt felek, a 14 napi határidő alatt semmisségi panaszszal fordulhatnak az érseki szentszékhez. Felebbezés esetén az egyházmegyei szentszék határozata felfüggesztetik. Az érseki szentszéknek a felebbezést legfeljebb 3 hónap alatt kell elintéznie.

24. §. Miután a szentszék, a választási eljárást felülvizsgálja, illetve helybenhagyja, erről az érdekelt felek okmányaik visszacsatolása mellett az esperes útján értesítendők. A szentszék a választási ügyiratokat, kánoni eljárás céljából a püspöknek terjeszti be. A megválasztott és megerősített jelölt, a megerősítési határozatnak kézbesítésétől számítot 3 hónap alatt köteles elfogadni és elfoglalni azon állást, amelyre pályázott. Ha a megválasztott ezen rendelkezést nem tartaná be és ezt nem tudná a szentszék által is elfogadott okokkal indokolni, az illető plébánia megüresedettnek nyilváníttatik. A szentszék amellett, hogy a megválasztott jelöltet a plébániának a választással okozott költségek megtérítésében marasztalja el a felmerült körülményekhez képest, fegyelmi uton valamelyik alap javára fordítandó pénzbírsággal is büntetheti.

25. §. Ha a választás megerősítették és ha a megválasztott ellen nem forog fenn kánoni kifogás: ha az illető megválasztott nem lelkesz, ugy a püspök felszenteli és kánoni investitúrával látja el, a kerületi esperes pedig legfeljebb 30 nap alatt a plébániába beiktatja. Az új plébánosnak, a beiktatás napjától kezdve, a 12. §-ban foglalt megszorításokkal, a megválasztott hivatalával járó összes jövedelmekhez joga van.

26. §. A hivatalba való beiktatás alkalmából, az esperes a plébániai bizottsággal együtt, a plébánia irattáráról és vagyonáról, amelyeket a lelkesz használatra és megőrzés céljából átvesz, három egyenlő példányban kiállított leltárt készít. Ezen példányok közül az egyik, a plébánia irattárában, a második az esperességi irattárban, a harmadik pedig az egyházmegyei szentszék irattárában őriztetik. Az esperes a beiktatásról a szentszéknek köteles azonnal jelentést tenni.

27. §. A plébániai egyházakban diákonusi (szerpapi) állások csak azon feltétel mellett szervezhetők, ha a diákonusok (szerpapok) megfelelő jövedelemtől biztosíttatnak, vagy pedig, ha a megválasztandó diákonusnak (szerpapnak) az illető közsegen olyan összeférhető állása van, amely existenciáját különben is biztosítja. A diákonusoktól a lelkeszi előírt kiegészítés kívántatik meg.

IV. A lelkeszeknek viszonyossága.

27. §. Ha egy hitközségben csak egy plébános van, ugy az egyházi törvényekben előírt összes kötelezettségeket, a saját felelősségére az vezeti. Ezen kötelezettségek az illetőnek, a plébániai hivatalba való beiktatása napjával kezdődnek és addig az ideig tartanak, amíg ezen hivatalt viseli.

29. §. Ahol a plébánosnak állandó betegeskedése vagy aggkora miatt segédlelkész van, az, a plébánosnak a felelősségére és rendelkezésére, az összes lelkészi szolgálatokat teljesíti. A plébániai hivatalban csak azon esetben vezetheti, ha erre a szentszék külön határozatban feljogosította.

30. §. A plébániai irattár, az egyházi anyakönyvek és pecsét a plébános felügyelete alatt állanak. Ettől a rendelkezéstől eltérésnek csak ott van helye, ahol a plébános fel van függesztve, amely esetben a második plébánosnak vagy a segédlelkésznek, illetőleg a plébánosi adminisztrátornak adatnak ezek át.

31. §. Ha egy hitközségben több lelkész van, ami csak ezen szabályzatnak 1. §-a értelmében engedhető meg, a plébániai zsinatban, ezen szabályzat 5. §-ában foglalt intézkedések betartása mellett, az elnöki tisztet, a szolgálatban legidősebb lelkész látja el.

32. §. Ott, ahol az esperes egyszersmind helybeli plébános is, a vezető plébános összes jogait, a lelkészi szolgálati évekre való tekintet nélkül, az esperes, illetőleg – amennyiben az illető hitközségben laknék, – az esperesi adminisztrátor gyakorolja.

33. §. A plébániai hivatal belső ügymenete egy, az érseki szentszék által kiadandó utasítás szerint lesz szabályozva.

34. §. Az összes szabályrendeletek, valamint az egyházmegyei zsinatok, a nemzeti egyházi kongresszus és az érsek szentszék által hozott összes határozatok, amelyek ezen szabályzattal ellentétben vannak, joghatályukat veszítik.

35. §. Ezen szabályzat 1907. évi január 1-én lép életbe.

124/1906. kongresszusi szám. Ezen szabályrendelet megszavaztatott, a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekség nemzeti egyházi kongresszusának, 1906. évi október 20-án megtartott ülésében.

Meşianu János, s. k.
érsek és metropolita.

Voileanu Máté, s. k.
a kongresszus főjegyzője.

B) Szabályrendelet a fegyelmi ügyekben való biráskodási rendtartásról a görög keleti román érsekségben.

I. FEJEZET.

A fegyelemnek alávetett személyek.

1. §. A jelen szabályzat kiterjed mindazon személyekre, akik egyházi, iskolai és alapítványi ügyek vezetésével vannak megbizva, kivéve a püspököket és a zárdabeli szerzeteseket, kiknek fegyelmi ügyeiben a püspöki zsinat dönt; a jelen szabályrendelet kiterjed továbbá a pap- és tanítójelöltekre is.

A) A fegyelmi kihágások.

2. §. A fegyelmi vizsgálat elrendeltetik: *a)* a hivatali teendőknek hanyag ellátása és a köteleességek teljesítésében tanusított engedetlenség; *b)* a hivatalos teendők körül elkövetett szabálytalanság; *c)* a rend és az illem ellen elkövetett kevésbé súlyos esetek; *d)* a civódások keresése és az egyenetlenkedésekre való ingerlés; *e)* a felebbvalókkal és az egyházi hatóságokkal szembeni kifakadások és illetlen kifejezések; *f)* azon határozatoknak jóváhagyás előtti végrehajtása esetében, amelyek a felettes hatóságok által előzetesen jóváhagyandók.

B) *Fegyelmi vétségek.*

3. §. *a)* Az egyházzal szembeni hűtlenség; *b)* az egyházi tanok, kánonok, törvények, rendeletek és szokások figyelmen kívül való hagyása és ócsárlása; *c)* olyan cselekedetek, amelyek ellentétben állanak az érvényben levő törvényekkel, kánonokkal, szabályrendeletekkel és rendeletekkel; *d)* olyan tények, amelyek ellentétben állanak a közérkölciséggel; *e)* olyan családi élet folytatása, amely ellentétben áll a közérkölciséggel és az egyház tanaival; *f)* a hivatalos kötelességek megrögzött nem teljesítése és a hivatalos kötelességek teljes elhanyagolása; *g)* a hivatalnak önkényű és igazolatlan elhagyása; *h)* a hivatalos kötelességek megszegése, valamint megvesztegetések és sápolások folytán elkövetett hivatali visszaélések; *i)* megrögzött engedtlenség és a felebbvalókkal szembeni illetlen magaviselet; *l)* az egyházi, az iskolai és az alapítványi vagyon szabálytalan kezelése és azoknak elidegenítése; *m)* az egyházi fők, az egyházi testületek, intézmények és közegek ellen elkövetett besugások és rágalomok; *n)* az egyház integritása és alkotmánya elleni összeesküvés és közreműködés; *o)* a választásoknál elkövetett megvesztegetések és az azokban való bűnrészesség; *p)* a hivatalos titok megsértése; *r)* olyan erkölcstelen és botrányos magaviselet, amely alkalmas arra, hogy a terhelt hivatalos állását kompromitálja; *s)* lelki vagy testi képtelenség, amely folytán az illető nem képes eleget tenni hivatalának; *t)* büntettek vagy diffamáló vétségek, amelyek miatt a polgári vagy a katonai bíróságok jogérvényesen elítélték az illetőt.

C) *A fegyelmi büntetések.*

4. §. A 2. § *a)–f)* pontjai alatt felsorolt kihágásokért fegyelmi eljárás nélkül, rendeleti uton, a következő büntetések szabhatók: *a)* megintés; *b)* írásbeli megdorgálás; *c)* pénzbüntetés 100 koronáig.

5. §. A 3. § *a)–t)* pontjai alatt felsorolt vétségekért a következő büntetések szabhatók ki: *a)* pénzbüntetés 600 K-ig, amely behajthatatlanság esetén, a hivatalból és egy időre, a pénzbüntetésnek megfelelő javadalom egy részének a felfüggesztésére változtatik át; *b)* a hivataltól és az egész javadalomtól való felfüggesztés vagy egy bizonyos időre, a javadalom egy részétől; *c)* egy bizonyos időre a hivatalból és az egész javadalomból való felfüggesztés, amely a zárdába való internálással súlyosbított; *d)* az általa elfoglalt hivatalból és állásból való letétel és elmozdítás; *e)* az egyházi vagy az iskolai szolgálatra hivatott jelöltek kebeléből való időleges vagy végleges kizárás; *f)* az egyházi testületekből való időleges kizárás; *g)* feltétlen hivatalvesztés, amely által az illető elveszti azt a jogát, hogy az érsekségben egyházi, iskolai vagy alapítványi állást tölthessen be; *h)* a hivatalos jellegtől és a nyugdíjtól való mindenkori megfosztás.

D) *A büntetések alkalmazására és a vizsgálat elrendelésére jogosított közegek.*

6. §. A 2. §-ban felsorolt kihágások, a 4. §-ban felsorolt büntetésekkel fegyelmi vizsgálat nélkül, rendeleti uton sújthatók.

7. §. A 2. §. *a)* és *b)* pontjaiban felsorolt kihágásokért, az esperes sújthatja alantasait a 4. §. *a)* és *b)* pontjaiban felsorolt büntetésekkel és az annak a *c)* pontjában felsorolt pénzbüntetéssel, de csak 20 K-ig.

8. §. A 4. §-ban felsorolt büntetéseket rendeleti uton az egyházmegyei szentszék, sürgősség esetében pedig, annak elnöke is alkalmazhatja.

9. §. A rendeleti uton alkalmazott büntetésekért jogorvoslatnak nincsen helye.

10. §. Ha valaki három éven belül rendeleti uton háromszor volt

kihágásokért megbüntetve és ez alatt az idő alatt újabb kihágást követett el, úgy ellene ezuttal vétségért indítandó meg a fegyelmi eljárás és az 5. §-ban foglaltakhoz képest büntetendő.

11. §. A 3. §-ban felsorolt vétségek miatt fegyelmi vizsgálatot indíthat: *a)* a kezelő és irodai személyek ellen, az illető hivatal elnöke; *b)* az egyházmegyei szentszék vagy annak elnöke fegyelmi vizsgálatot indíthat a joghatósága alá tartozó összes közegei, tisztviselői és egyénei ellen; *c)* az érseki szentszék vagy az érsek, az érseki szentszék ülnökei és tisztviselői ellen.

E) Az elévülés.

12. §. A 2. §-ban felsorolt kihágások elévülnek és nem büntethetők, amidőn azok elkövetési napjától 3 hónap múlt el és ezen idő alatt nem tétetett feljelentés az illetékes hatóságnak.

13. §. A 3. §-ban felsorolt vétségek elévülnek és nem büntethetők, amidőn azok elkövetési napjától 3 év múlt el és ezen idő alatt nem tétetett feljelentés az illetékes hatóságnál, feltéve, hogy ha a terhelt ezen idő folyamán nem követett el más fegyelmi vétséget. De ha a vétség olyan cselekmény, amely egyuttal az állam büntetőtörvényei szerint is büntetendő, akkor az, csak azon idő alatt évül el, amelyet arra vonatkozólag az állam törvényei megállapítanak.

II. FEJEZET.

A) A biráskodó hatóságok.

14. § Fegyelmi biráskodó hatóságok:

I. Mint elsőfoku hatóság ítélik: 1. az esperesi szék azon esetekben, amelyek az egyházmegyei szentszék által hozzá utaltatnak. (Szerv. Szab. 33. §. 3. p.) 2. Az egyházmegyei szentszék. 3. A 11. § *a)* pontjában elősorolt esetekben az elnök. 4. Az érseki szentszék fegyelmi bizottsága a 11. § *c)* betűje esetében.

II. Mint másodfoku hatóság ítélik: 1. Az egyházmegyei szentszék azon esetekben, amelyekben az esperesi szék, mint I-ső foku hatóság ítélt. 2. Az érseki szentszék azon esetekben, amelyekben az egyházmegyei szentszék, mint I-ső foku hatóság ítélt. 3. Az érseki szentszék teljes ülése azon esetekben, amelyekben mint első foku hatóság, az érseki szentszék fegyelmi bizottsága ítélt.

B) Az illetékesség rendelkezése.

15. §. A szentszék a fenhatósága alá tartozó területen, fegyelmi ügyekben rendelkezik és ítélik:

a) teljes ülésben: a szentszéki ülnökök, a titkár, az ügyész, a házasságvédő, a pénztári tisztviselők, az esperesi és a plébániai testületek tagjai felett akik ezen minőségükben követtek el olyan cselekményeket, amelyek megtorlandók; *b)* a szoros egyházi tanácsban: a lelkészek, az esperesek, a papneveldei tanárok, a hitoktatók és a papjelöltek felett; *c)* az iskolai tanácsban: a középiskolai és a tanítóképzési tanárok, a tanítók, a tanítónők, a tanár- és tanítójelöltek felett; *d)* a gondnoki tanácsban: az esperest és plébániai gondnokságok tagjai felett.

C) A birókénti működésből való kizárás okai és a delegálás.

16. §. Nem működhetnek mint fegyelmi bírók: *a)* kik a terhelttel hatodizigleni vérrokonságban vagy negyedizigleni sógorságban vannak, vagy akik a terhelttel adoptálási, gyámsági vagy gondnoksági viszonyban áll-

lanak; *b)* kik a terhelttel ellenségeskedési vagy peres viszonyban állanak; *c)* azon tanuk, akik az ügyben lényeges tanuvallomásokat tettek; *d)* a terhelt védői és képviselői, sem a feljelentő vagy annak képviselője, sem pedig a szentszéki ügyész, mint a vád képviselője; *e)* azok, akik az ügynek egy alsóbb hatóságnál történt elbírálására szavazatukkal befolytak. Akik ezen szakasz rendelkezései alá esnek, tartoznak mint ilyenek, a hatóság elnökénél jelentkezni.

17. §. A terheltnek jogában van, a bíróság ama tagjainak a bíraskodásból való kizárását követelni, akikkel szemben, az előbbeni szakaszban elősorolt okok egyikének felsorolását be tudja bizonyítani. Azon esetben, ha a fent elősorolt okokból, az illető hatóságnak annyi tagja lenne a bíraskodásból kizárva, hogy a többinek száma nem lenne elegendő érvényes határozatok hozatalára, más, hasonló kategóriájú bíróság kiküldésének van helye, amit az esperesi székkel szemben az egyházmegyei szentszék, az egyházmegyei szentszékkal szemben pedig az érsek rendel el.

III. FEJEZET.

A vizsgálat.

18. §. A terhelt ellen a vizsgálat magán, vagy hivatalos feljelentések vagy pedig a hivatal által észlelt okok miatt rendeltetik el.

19. §. Az ezen szabályrendeletnek alávetett összes egyének, maguk is kérhetik a saját személyeik ellen, a saját érdekükből vagy a közérdekből kifolyólag, a fegyelmi vizsgálatot.

20. §. Azok a feljelentések, amelyek olyan cselekményekre vonatkoznak, amelyek nem képeznek fegyelmi vétséget, minden fegyelmi vizsgálat elrendelése nélkül, elutasíttatnak. Anonim vagy hamis név alatt tett feljelentések nem vétetnek figyelembe.

21. §. A vizsgálatot elrendelni hivatott közeg, mindenképpel kihallgatja a terheltet és elegendő okot találván, elrendeli a vizsgálatot, kijelöli azokat a pontokat, amelyek körül a vizsgálat megtartandó lesz és vizsgáló biztost küld ki és egyuttal, amennyire csak lehet, a vétség megállapíthatásának a módjait is megjelöli. Súlyos és sürgős esetekben, az előzetes vizsgálat a terhelt előzetes kihallgatása nélkül is elrendelhető. A vizsgálatot elrendelő intézkedés megfelebezhetlen.

22. §. A polgári bíróságnak büntető ítélete alapján, lehet előzetes fegyelmi vizsgálat nélkül is, fegyelmi ítéletet hozni.

23. §. Az előzetes vizsgálat egyidejűleg vagy annak folyamán is, súlyos esetekben, amidőn tudniillik az egyházra, iskolára vagy ezek vagyonyára nézve veszély forog fenn, elrendelhető a terheltnek hivatal- és javadalomtól teljes vagy csak részbeni felfüggesztése. A felfüggesztő határozat ellen csak birtokon kívül lehet felebbezni.

24. §. A felfüggesztés magától következik és jogérvényesen fog kijelentetni: amikor az állam hatóságai által bűnvizsgálat alapján, a gyanúsítottak letartóztatása rendeltetett el.

25. §. A vizsgálatot, illetve a per felszerelését a vizsgáló biztos teljesíti, aki kihallgatja a feljelentőket, a károsultakat, a terheltet, a tanukat és összegyűjti az összes lehetséges bizonyítékokat. A feljelentő a körülményekhez képest, mint tanu lesz kihallgatva. A terhelt, védelmének az érdekében, benyújthat a vizsgálat folyamán a vizsgáló biztoshoz és a fegyelmi bírósághoz bármilyen kérelmet. Ugy a feljelentő, mint a terhelt a vizsgálat ellenőrzésére, egy vagy két bizalmi férfit nevezhetnek meg.

26. §. A más hitvallású egyének is meghívhatók tanúságtételre; de ha a felszólításnak nem tennének eleget, kihallgatásuk iránt a polgári bíróság fog megkerestetni. Ugyanígy lesznek kihallgatva a görög keleti román

egyház hivei is, akik bármilyen oknál fogva, nem jelenhetnek meg a vizsgáló biztos előtt.

27. §. A tanuk sorjában, egyenként hallgattatnak ki, kihallgatás előtt figyelmeztetve lesznek, hogy az igazságot mondják meg, abból amit tudnak semmit el ne hallgassanak, mert vallomásaikra esküt fognak tenni. Ezek után a következő kérdések lesznek hozzájuk intézve: *a)* melyik a vezeték- és keresztnéve? *b)* hány esztendő? *c)* milyen vallásu? *d)* mi a tanu állása vagy foglalkozása? *e)* rokonságban vagy sógorságban van-e a terhelttel vagy feljelentővel és ha igen, milyen fokban? *f)* nem áll-e ezek valamelyikével ellenségeskedésben vagy perben? *g)* nem lett-e tanunak valami ígérvé vagy adva azért, hogy ne mondja meg a valót és ha igen, ki által? *h)* nem tanította-e be valaki arra, hogy miként valljon? *i)* meg volt-e büntetve és ha igen, hol és miért?

28. §. Az általános kérdések után, az ügy érdemére vonatkozó speciális kérdések intéztek a tanukhoz.

29. §. Nem fogadtatnak el mint tanuk: *a)* azok, akik maguk is gyanusítva vannak, hogy részesedtek terhelt ama cselekményében, amelyre nézve kihallgatva lettek; *b)* azok, kik valamely testi vagy lelki fogyatkozásuk következtében, nem győződhettek meg biztonsággal a dolognak valódi mibenállásáról; *c)* azok, akik hamis eskü vagy okirathamisításért büntetve voltak; *d)* azok, akik azon időben, amelyben a cselekmény elkövetett, nem töltötték volt be életük 14-ik évét.

30. §. A tanuságtétel megtagadására jogosítva vannak: A hitves-társak, a terheltnek gyermekei, fivérei, nővérei, unokái, dédunokái, fivéreinek és nővéreinek gyermekei, nagybátyjai és nagynénjei, unokafivérei, fogadott gyermekei, a terhelt gyámja vagy gondnoka, valamint azok is, akik gyámsága vagy gondnoksága alatt állanak. Ezen személyek előre fel lesznek világosítva ama jogukról, hogy a vallomástételt megtagadhatják. Ez a vizsgálati jegyzőkönyvbe bevezetetik.

31. §. Az összes kihallgatottak vallomásai jegyzőkönyvbe vétetnek. A terhelt maga írhatja vagy diktálhatja vallomását és a tanuk kihallgatására vonatkozó észrevételeit.

32. §. A jegyzőkönyvben felvett vallomás, az illetőnek felolvastatik és megmagyaráztatik, illetve kérésére neki elolvasásra átadatik és ez a jegyzőkönyvben megjegyeztetik. A kihallgatottnak alá kell írnia a jegyzőkönyvet, az aláírás megtagadása és annak indoka jegyzőkönyvbe vétetik.

33. §. Amidőn lényeges körülményekre vonatkozólag, a tanuk vallomásai egymás között vagy pedig a tanuk vallomásai, a terhelt vallomásával nem egyeznek meg, akkor a tanuk egymás között vagy a terhelttel szembesíthetők. A szembesítés egyszerre csak két személy között történik. A szembesítésnek a terhelt kérelmére is hely adatik.

34. §. Miután a tanu kihallgatott és annak vallomása jegyzőkönyvbe vétetett és amennyiben a vallomás lényeges mozzanatokat foglal magában, a tanu az eskü szentségére való előzetes figyelmeztetés után, a vizsgáló biztos által megeskedtetik. Az eskü letétele konstatálandó a jegyzőkönyvben. Ha valamelyik tanu megtagadná az eskü letételét, úgy ez, valamint annak az esetleges oka is, jegyzőkönyvbe vétetik.

35. §. Ugyancsak a vizsgáló biztos eszközli szükség esetében a helyszíni szemlét is, amelyre szükség esetében, egy vagy két szakértő véleményét is kikéri.

36. §. A vizsgálat lefolyásáról felvett jegyzőkönyvet, a kihallgatot-takon kívül a vizsgáló biztos és a bizalmi férfiak is aláírják.

37. §. A vizsgálat befejezte után, a vizsgáló biztos a vizsgálati jegyzőkönyvet, az összes iratokkal és megjegyzéseivel együtt, jelentés mellett ama fegyelmi hatóságnak, illetve községnek küldi meg, akitől a megbízatást nyerte volt.

IV. FEJEZET.

A per elkészítése.

38. §. A fegyelmi hatóság elnöke, a vizsgáló biztostól kapott iratokat átteszi a hatóság ügyészéhez véleményezés végett. Amidőn a vizsgálat folyamán, újabb feljelentések érkeztek be a terhelt által elkövetett egyéb vétségekre vonatkozólag, mindezek egy ítélet által intézendők el és megváratik az összes vádak vizsgálatainak a befejezése, és az egyesített iratok egyszerre tételnek át az ügyészhez, összesített véleményezés végett.

39. §. A szentszéki ügyész 14 napi határidőn belül indokolt indítványt tesz. Az ügyész indítványa lehet: *a)* a további eljárás megszüntetése, *b)* a vizsgálat pótlása, *c)* a terheltnek vád alá helyezése.

40. §. Az ügyész indítványa alapján, a fegyelmi hatóság elrendeli az eljárás beszüntetését, azon indoknál fogva, mert vétség nem forog fenn, vagy mert a feljelentett cselekmény nem volt megállapítható, vagy mert a vétség elévült, vagy pedig elrendeli a vizsgálat kiegészítését és pótlását, vagy pedig a terheltnek vád alá helyezését.

41. §. Ha a fegyelmi hatóság úgy találja, hogy további eljárásra alap forog fenn, határozatot hoz, amelylyel a terhelt a vétség és az indokok felsorolásával, vád alá helyeztetik. Az ügyész véleménye nem kötelező a fegyelmi hatóságra, amely az ügyész véleményével szemben saját belátása szerint ítélkezik.

42. §. Amikor a terhelt vád alá helyeztetik, ugyanazon határozattal hivatalától és egész vagy részbeni javadalmától is felfüggeszthető, ha nem volt már az előzetes vizsgálat alkalmával felfüggesztve. A felfüggesztés ellen a terhelt 14 napon belül, anélkül, hogy ez a felfüggesztés végrehajtását megakadályozná, felfolyamodással élhet.

43. §. A megszüntetésre vagy a vád alá helyezésre vonatkozó végzés közöltetik az ügyészszel, a feljelentővel és a terhelttel. Ezen végzés ellen 14 napon belül lehet folyamodni. A vizsgálatnak kiegészítését és pótlását elrendelő végzés ellen, valamint a per felszerelése ellen, nincs felebezésnek helye.

44. §. Ha ezen végzés 14 napon belül nem felebbeztetik meg, úgy a vád alá helyezési végzés, az összes iratokkal együtt, az ügyésznek tételik át, hogy készítse el a keresetet, amelyet 14 napon belül kell az illető hatósághoz benyújtania. Indokolt kérelem folytán ez a határidő 15 nappal meghosszabbítható.

45. §. Az ügyész a keresetben meghatározza az inkriminált vétséget, összegezi azokat a bizonyítékokat, amelyekre a vádat alapítja és indítványt tesz a büntetést illetőleg.

V. FEJEZET.

46. §. Az ügyészi kereset tárgyalása jegyzőkönyvi (szóbeli) és az, az ügyész és a terhelt közbenjöttével, a fegyelmi hatóság egy megbízottja előtt folyik le.

47. §. A kereset tárgyalásánál a terheltnek joga van, a görög keleti román egyházhoz tartozó ügyvéd által képviseltetni magát.

48. §. Az ügyész, miután beterjesztette a keresetet, a fegyelmi hatóság tárgyalási határnapot tűz ki, amelyre megidézi az ügyészt és a terheltet, esetleg ennek képviselőjét is. A tárgyalási határidő a kézbesítés napjától számított 8 napnál nem lehet rövidebb, de 15 napnál sem lehet hosszabb.

Az idézéssel kapcsolatban, a terhelttel hiteles másolatban közöltetik az ügyész keresete, hogy elkészülhessen az arra vonatkozó válaszszal.

50. A tárgyalási határnapon megjelenvén a felek, a szentszéki ügyész nyilatkozik a kereset fentartását illetőleg, amelyet esetleg helyes-

bíthat vagy meg is változtathat. A terhelt válaszol az ügyész keresetére, a vád megdöntése céljából ellenbizonyítékokat hozhat fel, megteszi megjegyzéseit az ügyész részéről hivatkozott bizonyítékokra, esetleg új bizonyítékokat hozhat és kifejti kérelmét. A terhelt válaszára az ügyész reflektálhat, amelyre a terhelt újból reflektálhat. Ezzel a tárgyalás befejezést nyer.

51. §. Az ügyészi kereset tárgyalása, a megidézett, de a meg nem jelent terhelt távollétében is megtartható.

52. §. A tárgyalás lefolyásáról jegyzőkönyv vétetik fel, amelyben bevezetetik a hatóság neve, a tárgyalás napja, a kereset iktató száma, a feljelentő neve és a jelenlevők nevei. A tárgyalási jegyzőkönyvet az összes jelenlévők aláírják.

53. §. A tárgyalási jegyzőkönyv, az iktatókönyvben ellajstromoztatván, az elnök azt, az összes iratokkal együtt tanulmányozás és javaslatétel végett egy előadónak osztja ki.

VI. FEJEZET.

A bizonyítás.

54. §. Bizonyítékokul szolgálnak: *a)* az elkövetett cselekmény beismerése; *b)* a tanúknak esküvel megerősített vallomása; *c)* közokiratok; *d)* kétségbe nem vont és valóknak elismert magánokiratok.

VII. FEJEZET.

A határozat.

55. §. Az ügy érdeme ítéletileg, minden egyéb intézkedések pedig, határozatok által történnek. Az ügyben való határozathozatal, az előírt szabályoknak megfelelőleg alakult fegyelmi hatóság ülésein történik.

56. §. Az illetékes hatóság, mindenekelőtt azt vizsgálja meg, hogy megvan-e világítva az ügy olyaténképpen, hogy abban érdemleges határozat legyen hozható és ha azt találná, hogy az ügy nincsen kellőképpen megvilágítva, úgy az érdemleges határozathozatal előtt elrendeli a vizsgálat kiegészítését és a bizonyítékok pótlását.

57. §. Az előadó, az ügy áttanulmányozása után, az érdemleges tárgyalás folyamán, miután felsorolja a vádakot, megállapítja az inkriminált vétség minőségét, összegezi a bizonyítékokat és ellenbizonyítékokat, valamint a súlyosbító és az enyhítő körülményeket, a hozandó ítéletre vonatkozólag indokolt javaslatot tesz; az előadó előterjesztése után következik a tanácskozás, az esetben pedig, ha ellenjavaslat tétetnék, úgy a két javaslat felett szavazással döntenek, amely a hivatalban legrégibb ülnök szavazatával veszi kezdetét. A határozathozatal abszolút szótöbbséggel hozatik. A fegyelmi hatóság minden jelen levő tagja köteles szavazni.

58. §. Az érdemleges határozat hozatalánál, a bizonyítékok mérlegelése minden megszorítás nélkül történik, a fegyelmi hatóság tagjainak pedig szabadon és legjobb meggyőződésük szerint kell szavazniok. Ha a szavazatok egyenlők, úgy az elnök szavazata dönt. A szavazás bekezdése után, a hozott határozatot az elnök mondja ki.

59. §. Az ítéletben, az iratok indokai alapján kimondandó az illető terhelt bűnössége és elítéltetése, vagy pedig annak a felmentése, valamint hivatalától és javadalmazásától esetleg történt felfüggesztésének a hatályon kívül való helyezése. Amennyiben a terhelt nem volt előzetesen felfüggesztve és az ítéletben kimondatik a terheltnek hivatalától való elmoz-

ditása (5. § g) pont): az ítéletben ezzel egyidejűleg kimondandó, a terheltnek hivatalától és teljes javadalmazásától való felfüggesztése is. A felebbezés nem akadályozza meg a felfüggesztést.

60. §. Az ítéletben minősítetik az inkriminált vétség, megszabatik a büntetés és annak következménye, az ítélet indokolásában összegeztetnek az összes bizonyítékok és adatok, amelyeknek alapján az ítélet meghozatott és megemlítettnek úgy azok a körülmények is, amelyek kétségtelenné teszik a vétkességet, mint azok is, amelyek a terhelt ártatlanságát bizonyítják.

61. §. Hogy arra az időre, amelyben a terhelt fel volt függesztve, mennyiben van helye az elvont javadalmazás visszatérítésének, mindig az ítéletben mondandó ki.

62. §. A fegyelmi hatóság tanácskozása és az ítélet rendelkezési része jegyzőkönyvbe vétetnek. Az ítélet indokolásával együtt, külön szövegezve és az elnök, az előadó és a jegyző által aláírva az iratokhoz csatolattik. Felebbezés esetében a jegyzőkönyv egy kivonata, amelyben a jelenlévő tagok is felsorolttanak, szintén az iratokhoz csatolandó.

63. §. A kihirdetett és a fegyelmi hatóság elnöke és jegyzője által aláírt ítélet, valamint a többi végzések is, írásban közöltetnek a terhelttel, a feljelentőkkel és az ügyésszel. A kézbesítési vevények az iratokhoz csatolttanak.

VIII. FEJEZET.

A jogorvoslat.

Fellebbezés.

64. §. Az ítélet ellen felebbezhetnek: a terhelt, az ügyész és a magánfeljelentők.

65. §. A felebbezés, az ítélet kézbesítésének napjától számított 14 nap alatt, azon hatósághoz nyújtandó be, amelynek az ítélete megfelebeztetik.

66. §. A felebbezésben úgy az eljárás alakisága, mint az ügy érdeme is megtámadható.

Felfolyamodás.

67. §. A végzés ellen – abban az esetben, ha az meg van engedve – annak a kihirdetése, illetve kézbesítése napjától számított 14 nap alatt, felfolyamodással lehet élni.

68. §. A jogorvoslat nem annak az alakja és az elnevezése, hanem annak a tartalma után minősítetik.

69. §. Ha a felebbezés vagy a felfolyamodás benyújtásának utolsó határnapja vasárnapra vagy a mi egyházunk valamely ünnepének a napjára esnék, úgy a következő nap szintén ezen határidőbe tudatik be.

70. §. A törvényes időben benyújtott felebbezés vagy felfolyamodás esetében, a felebbezés vagy a felfolyamodás, az összes iratok kapcsában, az iratok lajstromával és az illető hatóság megjegyzéseivel együtt, a felebbviteli hatósághoz terjesztetnek fel.

71. §. Az előírt határidőn túl beérkezett felebbezést vagy felfolyamodást, az illető hatóság hivatalból utasítja vissza. Azon esetben pedig, ha a visszautasítandó végzés ellen felfolyamodás nyujttatnék be, úgy az iratok, a felfolyamodással együtt, az illetékes felebbviteli hatósághoz terjesztetnek fel.

IX. FEJEZET.

A felebbviteli hatóság előtti tárgyalás.

72. §. A felebbviteli hatóságnál a tárgyalás és a határozathozatal ezen szabályrendelet 57. §-ának megfelelőleg történnek.

73. §. A felebbviteli hatóság ítéletének ki kell terjeszkednie úgy az ügy érdemére, mint a per alakiságára és vagy helyben hagyja, vagy pedig megváltoztatják az ítéletet.

74. §. A felebbviteli hatóság, a következő esetekben megsemmisíti az ítéletet és az ügyet vagy visszaadja az illetékes hatóságnak, vagy pedig arra utasítja az alantas hatóságot, hogy pótolva a hiányokat, új ítéletet hozzon: *a)* amidőn az alantas hatóság az ügyet illetőleg, nem volt illetékes; *b)* amidőn az alantas hatóság ülésén a tagok nem voltak kellő számban jelen, vagy amidőn az ítélet hozatalába oly tag is befolyt, aki a kérdéses ügyben a biráskodásból ki volt zárva, vagy amidőn nem tartotta be a szabályrendelet intézkedéseit, amely hiány következtében az ügyet nem lehetett alaposan eldönteni.

75. §. A felebbviteli hatóság ítéletét, az alantas hatóság mindig közölni tartozik az érdekelt felekkel.

X. FEJEZET.

Az ítélet végrehajtása.

76. §. Az ítélet végrehajtható, hogy ha az, a törvényes időben nem lett megfelelve, vagy hogy ha az már nem felelbezhető meg. Az ítélet végrehajtását rendszerint az elsőfoku hatóság hajtja végre.

77. §. A pénzbüntetések rendszerint azon alapba folynak be, amely az ítéletben kijelöltetett.

78. §. Amidőn a terhelt fel van függesztve, az ítélet pedig nem ítélte hivatalvesztésre, az illetőnek hivatalba és javadalomba való visszahelyezése csak akkor történhetik meg, amidőn kiállotta a rája kiszabott büntetést.

79. §. Amidőn az ítélet végrehajtása olyan intézkedéseket követelne, amelyek az egyházi hatóságok hatáskörén kívül esnek, ezen intézkedések foganatosítása céljából, a polgári hatóságok fognak megkerestetni.

XI. FEJEZET.

Az előbbeni állapotba való visszahelyezés.

80. §. Az elmulasztott határidőre nézve, az előbbeni állapotba való visszahelyezésnek csak azon esetekben van helye, amidőn a fél bebizonyítja, hogy lehetetlen volt a határidőt betartania. A visszahelyezés az elmulasztott határidőtől számított 14 nap alatt kérelmezhető.

XII. FEJEZET.

A per ujítása.

81. §. A jogérvényes végzés vagy ítélet kézbesítésétől számított egy éven belül, az elsőfoku hatóságnál a per ujítása olyan esetekben kérelmezhető, amidőn olyan új bizonyítékok találtnak, amelyek nem lettek az alapperben felhasználva és amelyek a per lényeges körülményeire

vonatkoznak és alkalmasak arra nézve, hogy az alapperben megállapított tényleges állapotot semmisnek nyilvánítsák.

82. §. A perujítási kérelmeket az elsőfoku hatóság intézi el, miután megejtette a szükséges vizsgálatokat.

83. §. A perujítási kérelmet elutasító végzés ellen, annak a kézbesítésétől számított 14 napon belül, felfolyamodásnak van helye.

84. §. Egy harmadik személynek azon jogai, amelyek az alapperben hozott ítélettel szerezettek, a perujítás eredményei által nem alteráltnak.

85. §. A perujítás iránt beadott kérvény nem akadályozza meg az alapperben hozott végérvényes ítélet végrehajtását.

XIII. FEJEZET.

A határidők számitása.

86. §. A határidők az ítélet vagy a végzés kézbesítését követő naptól kezdve számitatnak. Ha a határidő utolsó napja ünneppra esik, úgy az ezt követő első hétköznap tekintetik a határidő utolsó napjául.

XIV. FEJEZET.

Átmeneti intézkedések.

87. §. Ezen szabályrendelet, a 194/1891. számú kongresszusi határozatnak megfelelőleg, a közzététel után lép életbe. A függőben lévő ügyek, a régi eljárás szerint fejeztnak be. Azon a napon, amidőn ezen szabályrendelet életbe lép, minden vele ellenkező szabály hatálytalanná válik.

125/1906 kongresszusi szám.

Ezen szabályrendelet, a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekség nemzeti egyházi kongresszusának, 1906. október hó 20-án megtartott ülésében lett ideiglenesen megszavazva.

Meşianu János, s. k.
érsek és metropolita.

Voileanu Máté, s. k.
a kongresszus főjegyzője.

C) Szabályzat az egyházgondnoksági ügyek ellátásáról.

I. Általános rendelkezések.

1. §. Az egyházközség, az esperesség, az egyházmegye és az érsekség az összes egyházi, iskolai és alapítványi vagyonukat a Szervezési Szabályzat és a jelen szabályzat rendelkezései és végre az egyes egyházmegyéknek jelen szabályzatban előrelátott külön szabályzatai alapján és a felettes hatóságok ellenőrzése és felügyelete alatt, önkormányzati uton kezeli.

2. §. A felettes hatóság az egyházi vagyon felett az ellenőrzést és felügyeletet gyakorolja.

3. §. Az egyházi iskolai és alapítványi vagyonok kezelésével megbizott közegek részéről helytelen vagy vétkes kezelés által okozott összes károkért, vagy az ellenőrzésbeni és felügyeletbeni hanyagság és vétkeségért, az egész anyagi felelősséget a kezeléssel, ellenőrzéssel és felügyelettel megbizott közegek és testületek viselik.

4. §. Az alapok és alapítványok kezelése, biztosítása és gyümölcsötztetése, valamint azok összes jövedelmeinek használata, első sorban az

alapítványt tevők rendelkezései által és az esetleg fennálló alapítólevelek értelmében, ezek hiányában pedig a jelen szabályzat rendelkezéseinek megfelelően szabályoztatnak.

5. §. Az összes egyházi, iskolai és alapítványi épületeket tűzkár ellen biztosítani kell. Az egyházi, iskolai és alapítványi vagyonok természetükhöz képest és az érvényben levő külön szabályzatok értelmében használtatnak.

6. §. Az ingatlan vagyont semmi címen elidegeníteni nem szabad és a felettes hatóságok helybenhagyása nélkül azt megterhelni nem lehet; ezen rendelkezés minden ingatlanvétel esetében is alkalmaztatik.

7. §. Az összes hivek kötelesek az egyház és az egyházi szervezet szükségeinek a fedezéséhez hozzájárulni.

II. Gondnoksági ügyek az egyházközségben.

A) A plébániai bizottság.

8. §. A plébánia, mint egyházközség gazdasági ügyeit és összes vagyonait, a plébániai bizottság, mely egyszersmind az egyházközség törvényes képviselője, a felettes hatóságok ellenőrzése és felügyelete és a Szervezési Szabályzat 17. §-a értelmében a plébániai bizottság elnöke képviseli. A plébániai bizottság tagjai elleni kártalanítási perben, a perindítás jogát az egyházmegyei szentszék saját elnöke által gyakorolja.

9. §. A plébániai bizottságnak, az egyházgondnoksági ügyekbeni jogai és kötelességei a következők: *a)* Az egyház, iskola és alapítványok ingatlan és ingó vagyonát leltározni és nyilvántartani. Ezen leltár három példányban állittatik ki, melyek közül az egyik az egyházgondnokságnál, a másik a plébániai bizottságnál, a harmadik az egyházmegyei szentszéknel őriztetik. *b)* Az egyház, az iskola és az alapítványok ingó- és ingatlan vagyonainak épségéről gondoskodni. *c)* Az egyházi, iskolai és alapítványi épületeket jó karban tartani. *d)* A templomot a szükséges képekkel, szentelt edényekkel, könyvekkel és az isteni tisztelethez szükséges más készülékekkel, az iskolát butorokkal és az oktatáshoz szükséges eszközökkel ellátni. *e)* A templom, az iskola, a papi lak és más, az alapítványok tulajdonát képező épületek építéséhez és kijavításához szükséges eszközöket megtalálni és ez irányban a szükséges indítványokat a plébániai zsinatnak megtenni. *f)* Tárgyalásba venni és megtalálni a lelkész, a káplán, a diákon, a tanárok és tanítók javadalmazásához szükséges eszközöket és ezekről a plébániai zsinatnak jelentést tenni. *g)* Az egyházi iskolai és alapítványi ingatlanok bérbeadása vagy más használati módjánál, az egyházgondnokok részéről betartandó feltételeket megállapítani. *h)* Az egyház, iskola és alapítványok rendelkezési pénzeinek elhelyezési módját megállapítani. *i)* Az egyház, iskola, az alapítványok és a plébánia-, esperesség- és egyházmegyebeli összes egyházi intézményei fentartásához szükséges bevételekről és kiadásokról költségvetési tervezetet (előirányzatot) és ugyanezen célra kivetési előirányzatot készíteni. *j)* Az év végével a plébániai gondnokság számadásait megvizsgálni. *k)* A szegény gyermekeket az egyházközségi iskola látogatásában, azoknak öltözékekkel és iskolai könyvekkel való ellátása által támogatni. *l)* Az egyházközségi könyvtárt hasznos könyvek olvasásának megkönnyítésére létrehozni és fentartani. *m)* Az egyház, iskola és alapítványok összes vételi, eladási, vagy ingatlanmegterhelési ügyeit megvitatni és névszerinti szavazással eldönteni, *n)* Az egyházközség jó állapotát és előhaladását célzó összes ügyeket tárgyalni és eldönteni, *o)* A Szervezési Szabályzat és a fennálló szabályzatok keretein belül, az egyházközség vagyonainak kezelésére külön szabályzatokat megállapítani, *p)*

Az év végén a plébániai zsinatnak általános jelentést tenni a lefolyt évbeni egész tevékenységéről.

10. §. A plébániai bizottság 1., 5., 6., 9., 10., 13., 14. és 15. pontok alatt felsorolt összes határozatait és indítványait végrehajtás előtt, a lelkészi hivatal útján, a plébániai zsinathoz megvizsgálás és elfogadás végett bemutatandók.

11. §. A plébániai bizottságot terheli az egész anyagi felelősség a reábizott vagyon helyes kezeléseért és köteles az egyházközségnek, a helytelen és vétkes kezelés által és végre a kellő ellenőrzés és felügyelet elhanyagolása által okozott összes károkat megtéríteni.

12. §. A plébániai bizottság akárhányszor annak szükségét látja, rovancsolja az egyházközségi pénztárt, köteles azonban a pénztárt legalább is kétszer egy évben rovancsolni.

13. §. A plébániai bizottságnak egyik tagja sem vehet részt a bizottság ama üléseiben, amelyekben saját vagy hitvese, atyja, fia, nagyatyja, unokája, apósa vagy veje magánérdekeiről van szó.

14. §. A kezelésben megállapított hanyagság vagy súlyos visszaélések eseteiben, az egyházmegyei szentszék jogositva van, a plébániai bizottságot felfüggeszteni és esetleg elmozdítani, a plébániai bizottságnak az egyházközséggel szemben, az okozott károk visszatérítésére irányuló kötelessége mindazonáltal egészben megmarad. A plébániai bizottság felfüggesztés esetén és amennyiben szükség forogna fenn, a szentszék jogositva van közege által, a felfüggesztés ügyének végleges eldöntéséig, esetleg egy új plébániai bizottság megválasztásáig, az egyházközségi ügyek vezetésével, egy ideiglenes bizottságot megbízni. Ugyanezen jog megilleti a szentszékot azon esetben is, ha valamely egyházközségben a plébániai bizottságnak megválasztása és törvényes megalakulása, bármely súlyos oknál fogva lehetetlenné vált.

B) A plébániai gondnokság.

15. §. A plébániai gondnokok azon egyházközségbeli férfiak, akikre az egész egyházi, iskolai és alapítványi vagyon bízatik és akik azt kezelik.

16. §. Az egyházgondnokok hivatása, jogai és kötelességei különösen a következők: a) A plébániai bizottságtól az összes egyházi, iskolai és alapítványi vagyont leltár mellett átvenni és azt a plébániai zsinat és plébániai bizottság határozmányai szerint, továbbá a szabályzatok, esetleg a külön kezelési szabályok értelmében kezelni. b) A templom, iskola és alapítványok ingó vagyonát, milyen a pénz és értékpapírok, egy 3 kulcsos vasládában őrizni. Az egyházközségi pénztár 3 kulcsa közül, egy-egy az egyházgondnokoknál fog őriztetni. Ahol csak két egyházgondnok van, ott a harmadik kulcs a plébánosnál fog őriztetni, ottan pedig, ahol több plébánia van, a képviselőtestület által kijelölt plébánosnál. A pénztár felnyitása- és lezárásakor mindazon három személy jelenléte kívántatik meg, akik a három pénztárkulcsot őrzik és ezek a pénztár állapotáért egyetemlegesen felelősek. c) A bevételek és kiadásokról egy naplót vezetni. d) Az egyházközségi vagyonról egy jegyzéket vezetni két példányban, amelyek közül az egyik a pénztárban helyeztetik el, a másik pedig az egyházgondnoknál marad. e) A plébániai bizottság minden év végével az egyházi, iskolai és alapítványi bevételekről és költségekről bizonyítékolt számadást előterjeszteni. f) A plébániai bizottság vagy a plébániai zsinat felhatalmazása nélkül egyetlen elő nem irányzott kiadást sem tenni. g) Felügyelni arra, hogy az egyházi, iskolai és alapítványi épületek, valamint a templom, iskola, plébániai lak udvara, ugyszintén a temető jó karban legyen. h) Rendesen kifizetni az egyházi és iskolai személyzet fizetéseit, valamint a szegények és az ösztöndíjasok segélyeit. i) A plébániai bizottságnak a vagyonok kezelésére, alapítvá-

nyok létesítésére, a vagyonok és jövedelmek szaporítására és egyáltalában az egyházközség gazdasági jó állapotára és előrehaladására vonatkozólag, javaslatokat és tervezeteket készíteni és bemutatni.

17. § Az egyházgondnokok az egyházközségi pénztárt mindannyiszor rovancsolásra bocsájtani tartoznak, ahányszor ezt, a plébániai bizottság, az esperes vagy a szentszéki biztos kívánni fogja. Különösen az esperes tartozik a leltárt és a gondnoki számadásokat minden évben átnézni és az egyházközségi pénztárt legalább egyszer egy évben rovancsolni.

18. §. Az egyházgondnokok, a vagyonoknak és jövedelmeknek ezen szabályzat értelmében, továbbá a plébániai bizottság és zsinat rendelkezéseihez és az esetleg előforduló külön kezelési szabályzatokhoz képest való jó kezeléseért felelősek és egyszersmind kötelesek helytelen intézkedések, vagy a jelen rendelkezésekkel ellenkező, vagy végre hanyagság és vétkesség által előidézett összes károkat, az egyházközségnek megtéríteni.

19. §. A plébániai bizottság felfüggesztése, elmozdítása és anyagi felelőssége, valamint az ideiglenes kezelő-bizottság kiküldetése és végre a bizottság fegyelmi uton való felelősségre vonására vonatkozó, valamint a jelen szabályzat 13. §-ában foglalt rendelkezések, a plébániai gondnoksággal szemben is alkalmazást nyernek és teljes érvénnyel bírnak. Azon esetben, ha az esperes az egyházközségi pénztár vizsgálata és rovancsolása folyamán, egy nyilvánvaló sikkasztást állapít meg, jogositva van, a plébániai gondnokságot előzetesen felfüggeszteni és az egyházközségi pénztár kezelésével, egy ideiglenes bizottságot megbízni, köteles azonban mindezekről a szentszéki gondnoki tanácsnak utólagos illetékes eljárás végett haladéktalanul jelentést tenni.

20. §. A plébániai bizottság és az egyházgondnokság összes anyagi felelősségi és kártérítési ügyekben, mint elsőfoku bizottsági fórum, az egyházmegyei szentszéki gondnoksági tanács határoz, felelősség esetén pedig a jelen szabályzat 29. §-a értelmében, az érseki szentszék, mint legelsőfoku és utolsó fórum határoz.

21. §. Minden, a plébániai bizottságra és a plébániai gondnokságra vonatkozó rendelkezések a Szervezési szabályzat 28. §-a által létesített iskolai tanács és gondnokságra nézve is alkalmaztatnak.

C) A plébániai zsinat.

22. §. A plébániai zsinat, az egyházközség minden gondnoksági ügyeiben, a legfelsőbb kezelés és ellenőrzési szervet képezi.

23. §. A Szervezési Szabályzat, nemkülönben a jelen rendelkezések értelmében, a plébániai zsinat teendői a következők: a) Az egyházközségben vagyonok leltárának felülvizsgálása; b) a plébániai bizottságnak a templom, iskola, plébánosi ház és más egyházi iskolai és alapítványi épületek építésére, javítására vagy felszerelésére vonatkozó javaslatainak megvizsgálása és elfogadása; c) a plébániai bizottságnak az egyházi, iskolai és alapítványi célokra szánt alapok létesítésére és fentartására vonatkozó javaslatainak megvizsgálása és elfogadása; d) a plébániai bizottságnak a plébános, káplán, tanárok, tanítók és az egyéb szükséges személyzet javadalmazására vonatkozó javaslatainak megvizsgálása és elfogadása; e) a plébániai bizottság által bemutatott költségvetési javaslat és kivetési előirányzat megvizsgálása és elfogadása; f) a plébánia-gondnoki számadás felülvizsgálata és jóváhagyása; g) a plébániai bizottságnak az egyházközség ingatlan vagyon vétele, eladása vagy megterhelésére vonatkozó javaslatai feletti határozathozatal; h) a plébániai bizottságnak az egyházközségek gazdasági jó karát és előhaladását ér-

dekló javaslatainak megvizsgálása és eldöntése; *i)* arra irányuló ügyelet, hogy a plébániagondnokság és a plébániai bizottság összes kötelességeiket, a Szervezési Szabályzat és az érvényben levő szabályzatok vagy alapszabályok értelmében teljesítsék; *j)* a plébániai bizottság által az egyházközség kezelésére vonatkozólag beterjesztett külön szabályzati javaslatok megvizsgálása és jóváhagyása; *k)* az itten felsorolt tárgyakban hozott határozatoknak, a szentszéki gondnoksági tanácshoz felülvizsgálat és jóváhagyás végett hivatalból való felterjesztése. A felterjesztés a lelkészi hivatal által az esperesi hivatal útján történik.

24. §. Kimondatik, hogy mindazon esetekben, mikor a rendszerinti jövedelmek és esetleg az önkényes adakozások, nem elégségesek a költségvetési kiadások fedezésére, a hiány a hivekre való kivetés által pótoltatik. A kivetés alapjául a plébániabeliek száma és rendszerint az állami egyenes adó szolgál, városi helyeken pedig a külön társadalmi állások és külön jövedelmi állapotok.

25. §. Az összes vagyonok és jövedelmek, valamint az egyházközségi pénztár, a Szervezési Szabályzatnak megfelelően és különösen a plébániai zsinat és az egyházmegyei szentszék által jóváhagyott helyi szabályzatok, vagy ily szabályzatok hiányában, az egyházmegyei szabályzatok és rendelkezések értelmében kezeltetnek.

III. A gondnoksági ügyek az esperességben.

26. §. Az esperesség alapjainak vagyonai és alapítványai, a jelen szabályzat II-dik fejezetében megállapított szabályok és rendelkezéseknek megfelelően kezeltetnek. Az esperesség összes gondnoksági ügyében az esperességi zsinat, az esperesi bizottság és az esperesi gondnokság ugyanazon jogokkal és köteleességekkel és általában ugyanazon tevékenység körrel és anyagi felelősséggel bír, mint amilyen ezen testületeknek az egyházközségben van.

27. §. Azon esetben, ha a jövedelmek nem elegendők az esperességi kerületnek az esperességi bizottság által tervezett, az esperességi zsinat által megszavazott és az egyházmegyei szentszék által jóváhagyott költségvetés keretein belüli közös szükségleteinek fedezésére, kimondatik, hogy a hiány az esperességi kerülethez tartozó egyházközségek által aránylagos mértékben fedeztetik.

IV. A gondnoksági ügyek az egyházmegyében.

28. §. Az egyházmegye vagyona, saját alapjai és alapítványai, vagy azok, amelyek az egyházmegye gondozására vannak bízva, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsa által kezeltetnek, az egyházmegyei zsinat ellenőrzése és felügyelete alatt.

29. §. A gondnoksági tanács kezeli az egyházmegye összes vagyonait, alapjait, alapítványait a Szervezési Szabályzat 132–173. §-aiban és a már megalkotott vagy az egyházmegyékben ezenül az egyházmegyei szentszék által, a jelen szabályzat keretein belül alkotandó szabályzatokban foglalt rendelkezéseknek megfelelően és az ugyanazokban foglalt összes jogokkal és köteleességekkel. Következésképpen és a Szervezési Szabályzat 87., 96. és 132. §-ainak megfelelően kimondatik és elismertetik minden egyházmegyének, önkormányzata keretén belül az a joga, hogy az összes egyházmegyei vagyonok és az egyházmegyei pénztárak, valamint az egyházközségek és az esperességek vagyonainak és pénztárainak kezelésére, az egyházmegyei zsinatnak, illetve az egyházmegyei szentszéknek jóváhagyása mellett külön szabályzatokat vagy alapszabályokat, rendelkezéseket és utasításokat léptessen életbe.

30. §. A gondnoksági tanács ülnök-tagjai ellen az egyházmegye vagyonában az ő hanyagságuk vagy vétkeességük által, valamint az egyházközségek vagyonaiban a köteles felügyelet és ellenőrzés elhanyagolása által okozott károkért az egyházmegyei szentszék által a károk megterítésében elmarasztalt ülnök-tagoknak, 14 napon belül az érseki szentszékhez felebbezési joguk van, az ügy végleges eldöntéséig azonban a pénztár érdekében, a vétkes személyek ellenében a károk polgári bírói uton való biztosításának minden joga fentartatik. Ezen rendelkezések, az egyházközségek és esperességek vagyonában, a plébániai és esperességi bizottság vagy a gondnokság tagjainak helytelen kezelése, hanyagsága vagy vétkeessége által okozott összes károk eseteiben is alkalmazhatnák, kiknek az egyházmegyei szentszék mint gondnoksági tanács ítélete ellen, amely őket vétkeseknek jelenti ki és az egyházközségi vagy esperességi pénztár javára a károk megtérítésében marasztalja el, szintén joguk van az érseki szentszékhez felebbezni. A jelen szabályzat értelmében felebbezhető eseteken kívül, minden többi gondnoksági és az összes egyházmegyei, esperességi és egyházközségi vagyonkezelési ügyekben, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsa, mint igazgatási és bírósági fórum véglegesen, minden felebbezési jog kizárásával ítél.

31. §. A 132–136. §-okban körülírt tevékenységi körön kívül és a Szervezési Szabályzat 7. §-a rendelkezésének megfelelőleg, az egyházközségi és esperességi zsinatnak minden egyházközségi és esperességi vagyonkezelési és pénztári ügyben, törvényes formában hozott határozataira nézve, amelyek a jelen szabályzat értelmében illetékességi körébe vannak utalva, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsának felülvizsgálati és helybenhagyási, esetleg elvetési és megváltoztatási joga és kötelessége van; különösen megilleti az egyházközségek és esperességek leltárainak, évi számadásainak és költségvetési előirányzatainak felülvizsgálati és helybenhagyási joga. Ezen célból a leltár, számadások és költségvetési előirányzatok minden évben hivatalból felterjesztetnek az egyházmegyei gondnoksági tanácshoz felülvizsgálat és helybenhagyás végett. Ezen felterjesztés elhanyagolása vagy indokolatlan késedelmezése esetében, az egyházmegyei tanácsnak joga és kötelessége a foganatosítandókat egy, a anyag közegek vagy testületek költségére kiküldött biztos által elrendelni és foganatosítani.

32. §. Ha rendben találja, a gondnoksági tanács a plébániai és esperességi bizottság, illetve zsinat és gondnokság leltárát, számadását és költségvetési tervezetét, helybenhagyja.

33. §. Az egyházmegyei szentszék, mint gondnoksági tanács az esperes által, ahányszor az az egyházközségeket meglátogatja, megrovancsolja az egyházközségi pénztárakat, feltétlenül köteles azonban az esperes az egyházközségi pénztárt legalább egyszer egy évben rovancsolni. Ezen kívül ugyanazon szentszéknek jogában áll egy kebelbeli kiküldött vagy más biztos által az egyházközségi és esperességi pénztárakat mindannyiszor rovancsolni, ahányszor úgy találja és hiszi, hogy a rovancsolás szükséges.

V. A gondnoksági ügyek az érsekségben.

34. §. Az érsekség vagyonát, alapjait, összes alapítványait és jövedelmeit az érseki szentszék mint gondnoksági tanács, a nemzeti egyházi kongresszus által e célra megszavazott vagy megszavazandó határozatok, szabályzatok, vagy külön alapszabályok alapján kezeli.

35. §. Egyszersmind az érseki szentszék, mint gondnoksági tanács, mint utolsó fórum dönti el az egyházközség-, esperesség- és egyházmegyei azon gondnoksági ügyeit, amelyekben meg van engedve a felebbezés és amelyek a jelen szabályzat 30. §-ában elő vannak sorolva.

36. §. Egyebek között az érsekségbeli összes gondnoksági ügyekben és a vagyonkezelésben, az érseki szentszék gondnoksági tanácsára nézve is, az egyházmegyei szentszék gondnoki tanácsára nézve előirt rendelkezések szolgálnak zsinórmértékül.

Átmeneti intézkedések.

37. §. A jelen szabályzat 1898. január 1-én lép életbe. Egyszersmind ezen határidőkor a jelen szabályzat intézkedéseivel ellenkező összes szabályzatok, rendelkezések és más utasítások hatályukat veszítik.

107/1897. Kongr. szám.

Ezen szabályrendelet a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekség nemzeti egyházi kongresszusának 1897. október 22-én megtartott ülésében lett megszavazva.

Roman Miron s. k.
érsek és metropolita.

Voileanu Máté s. k.
kongresszusi jegyző.